

Liikunnanohjauksen perustutkinnon perusteet

Liikunnanohjauksen perustutkinnon perusteet

Liikuntaneuvoja

- ohjaa liikuntaa turvallisesti erilaisille asiakkaille
- hyödyntää liikunnanohjauksessa erilaisia liikuntamuotoja, liikuntalajeja ja toimintaympäristöjä
- antaa liikuntaneuvontaa ja toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa liikunta-alan ammattilaisena
- laatii asiakkaille terveyttä ja fyysistä toimintakykyä edistäviä liikuntaohjelmia
- järjestää liikunta- tai kilpailutapahtumia.

Liikuntaneuvoja voi erikoistua terveyttä edistävään liikuntaneuvontaan, valmentamiseen ja seuratoimintaan tai liikunnan palvelutuotantoon.

Liikuntaneuvojat työskentelevät liikunnan ohjaajina, liikuntaneuvojina, ryhmäliikunnan ohjaajina, kuntosaliohjaajina, uimavalvojina, soveltavan liikunnan ohjaajina, työhyvinvoinnin edistäjinä, valmentajina, iltapäivätoiminnan ohjaajina, liikunnallisten elämyspalvelujen ohjaajina ja tuottajina sekä personal trainereina. Tyypillisiä työympäristöjä ovat esimerkiksi kuntien liikuntatoimet, kuntokeskukset, uimahallit, urheiluseurat ja -järjestöt, urheiluopistot, yritykset ja muut liikuntapalveluja tuottavat organisaatiot. Liikuntaneuvoja voi toimia myös itsenäisenä ammatinharjoittajana.

Liikunnanohjauksen perustutkinnon tutkintokohtaisista terveydentilavaatimuksista määrätään Opetushallituksen määräyksessä "Opiskelijan terveydentilaa koskevat vaatimukset ammatillisissa perustutkinnoissa".

Perusteen nimi	Liikunnanohjauksen perustutkinnon perusteet
Määräyksen diaarinumero	OPH-2634-2017
Koulutuskoodit	Liikunnanohjauksen perustutkinto (381203)
Osaamisalat	Valmennuksen ja seuratoiminnan osaamisala (1783) Terveyttä edistävän liikuntaneuvonnan osaamisala (1784) Liikunnan palvelutuotannon osaamisala (1782)
Tutkintonimikkeet	Liikuntaneuvoja (10112)
Voimaantulo	01.08.2018

SISÄLTÖ

1. Tutkinnon muodostuminen.	1
2. Tutkinnon osat.	5
2.1. Liikunnan ohjaaminen, 25 osp (106291).	5
2.2. Liikuntaneuvojana toimiminen, 25 osp (106292).	8
2.3. Liikuntatapahtuman järjestäminen, 20 osp (106293).	11
2.4. Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp (400008).	14
2.5. Palvelumuotoilu, 15 osp (106294).	16
2.6. Elämysliikunnan ohjaaminen, 15 osp (106288).	18
2.7. Ryhmäliikunnan ohjaaminen, 15 osp (106295).	21
2.8. Terveyttä edistävän liikunnan ohjaajana toimiminen, 30 osp (106297).	24
2.9. Testaaminen ja harjoittelun ohjelmointi, 15 osp (106298).	28
2.10. Huippuosaaajana toimiminen, 15 osp (400010).	31
2.11. Soveltavan liikunnan ohjaaminen, 15 osp (106296).	34
2.12. Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp (400011).	37
2.13. Valmentajana toimiminen seurassa, 30 osp (106302).	40
2.14. Uimavalvojana toimiminen, 15 osp (106300).	45
2.15. Uinnin opettaminen, 15 osp (106301).	48
2.16. Yrityksessä toimiminen, 15 osp (400009).	50
2.17. Kilpailutapahtuman järjestäminen, 20 osp (106290).	52
2.18. Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp (400012).	55
2.19. Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp (400013).	100
2.20. Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 9 osp (400014).	108
3. Arviointiasteikko.	125

1. Tutkinnon muodostuminen

Liikunnanohjauksen perustutkinto muodostuu ammatillisista tutkinnon osista (145 osaamispistettä) ja yhteisistä tutkinnon osista (35 osaamispistettä). Ammatillisen perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä.

Liikunnanohjauksen perustutkinnossa on kolme osaamisalaa, joissa kaikissa on sama tutkintonimike:

Liikunnan palvelutuotannon osaamisala, liikuntaneuvoja

Terveyttä edistävän liikuntaneuvonnan osaamisala, liikuntaneuvoja

Valmennuksen ja seuratoiminnan osaamisala, liikuntaneuvoja.

Kaikissa osaamisaloissa on kaksi yhteistä pakollista tutkinnon osaa: Liikunnan ohjaaminen (25 osaamispistettä) ja Liikuntaneuvojana toimiminen (25 osaamispistettä). Näiden lisäksi Liikunnan palvelutuotannon osaamisalassa on kolme osaamisalakohtaista pakollista tutkinnon osaa. Valmennuksen ja seuratoiminnan sekä terveyttä edistävän liikuntaneuvonnan osaamisalassa on kaksi osaamisalakohtaista pakollista tutkinnon osaa.

Valinnaiset tutkinnon osat on jaettu kahteen ryhmään. Jokaisessa osaamisalassa on ensimmäiseen ryhmään määritelty valinnaisia tutkinnon osia, jotka muodostavat osaamisalan ydinosaamisen yhdessä pakollisten tutkinnon osien kanssa (15-45 osp). Toisessa valinnaisten ryhmässä on ammatillisten valinnaisten lisäksi yhteiset valinnaiset tutkinnon osat, jotka mahdollistavat laaja-alaisen osaamisen.

AMMATILLISET TUTKINNON OSAT   145 OSP
Liikunnan palvelutuotannon osaamisala   145 osp
<i>Liikuntaneuvoja</i>
Pakolliset tutkinnon osat   100 osp
Liikunnan ohjaaminen, 25 osp, P
Liikuntaneuvojana toimiminen, 25 osp, P
Liikuntatapahtuman järjestäminen, 20 osp, P
Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp, P
Palvelumuotoilu, 15 osp, P
Valinnaiset tutkinnon osat   45 osp
Valinnaiset tutkinnon osat 1   15-45 osp
Elämysliikunnan ohjaaminen, 15 osp
Ryhmäliikunnan ohjaaminen, 15 osp
Terveyttä edistävän liikunnan ohjaajana toimiminen, 30 osp
Testaaminen ja harjoittelun ohjelmointi, 15 osp
Valinnaiset tutkinnon osat 2   0-30 osp
Huippuosaajana toimiminen, 15 osp
Soveltavan liikunnan ohjaaminen, 15 osp
Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp
Valmentajana toimiminen seurassa, 30 osp

Uimavalvojana toimiminen, 15 osp
Uinnin opettaminen, 15 osp
Yrityksessä toimiminen, 15 osp
Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuva tutkinnon osa   5-15 osp <i>Tutkinnon osa sisältää työelämän paikallisten tarpeiden mukaista osaamista, joka soveltuu useamman kuin yhden työpaikan tarpeisiin. Koulutuksen järjestäjä nimeää tutkinnon osan työelämän toimintakokonaisuuden pohjalta ja määrittää sille laajuuden osaamispisteinä. Koulutuksen järjestäjä määrittelee ammattitaitovaatimukset ja osaamisen arvioinnin vastaavasti kuin ammatillisissa tutkinnon osissa.</i>
Tutkinnon osa toisesta ammatillisesta perustutkinnosta, ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta   5-15 osp <i>Tutkintoon voi sisällyttää tutkinnon osan toisesta ammatillisesta perustutkinnosta, ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta. Riippumatta sisällytettävän tutkinnon osan laajuudesta, tutkinnon osan laajuus on tässä kohdassa enintään 15 osaamispistettä.</i>
Korkeakouluopinnot   5-15 osp <i>Tutkinnon osa sisältää ammatillista osaamista tukevia korkeakouluopintoja.</i>
Yhteisten tutkinnon osien osa-alueita, lukio-opintoja tai muita jatko-opintovalmiuksia tukevia opintoja   1-25 osp
Terveyttä edistävän liikuntaneuvonnan osaamisala   145 osp <i>Liikuntaneuvoja</i>
Pakolliset tutkinnon osat   100 osp
Liikunnan ohjaaminen, 25 osp, P
Liikuntaneuvojana toimiminen, 25 osp, P
Liikuntatapahtuman järjestäminen, 20 osp, P
Terveyttä edistävän liikunnan ohjaajana toimiminen, 30 osp, P
Valinnaiset tutkinnon osat   45 osp
Valinnaiset tutkinnon osat 1   15-45 osp
Ryhmäliikunnan ohjaaminen, 15 osp
Testaaminen ja harjoittelun ohjelmointi, 15 osp
Soveltavan liikunnan ohjaaminen, 15 osp
Uimavalvojana toimiminen, 15 osp
Uinnin opettaminen, 15 osp
Valinnaiset tutkinnon osat 2   0-30 osp
Elämysliikunnan ohjaaminen, 15 osp
Huippuosajana toimiminen, 15 osp
Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp
Valmentajana toimiminen seurassa, 30 osp
Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp
Yrityksessä toimiminen, 15 osp
Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuva tutkinnon osa   5-15 osp

<p><i>Tutkinnon osa sisältää työelämän paikallisten tarpeiden mukaista osaamista, joka soveltuu useamman kuin yhden työpaikan tarpeisiin. Koulutuksen järjestäjä nimeää tutkinnon osan työelämän toimintakokonaisuuden pohjalta ja määrittää sille laajuuden osaamispisteinä. Koulutuksen järjestäjä määrittelee ammattitaitovaatimukset ja osaamisen arvioinnin vastaavasti kuin ammatillisissa tutkinnon osissa.</i></p>
<p>Tutkinnon osa toisesta ammatillisesta perustutkinnosta, ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta   5-15 osp</p> <p><i>Tutkintoon voi sisällyttää tutkinnon osan toisesta ammatillisesta perustutkinnosta, ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta. Riippumatta sisällytettävän tutkinnon osan laajuudesta, tutkinnon osan laajuus on tässä kohdassa enintään 15 osaamispistettä.</i></p>
<p>Korkeakouluopinnot   5-15 osp</p> <p><i>Tutkinnon osa sisältää ammatillista osaamista tukevia korkeakouluopintoja.</i></p>
<p>Yhteisten tutkinnon osien osa-alueita, lukio-opintoja tai muita jatko-opintovalmiuksia tukevia opintoja   1-25 osp</p>
<p>Valmennuksen ja seuratoiminnan osaamisala   145 osp</p> <p><i>Liikuntaneuvoja</i></p>
<p>Pakolliset tutkinnon osat   100 osp</p>
<p>Kilpailutapahtuman järjestäminen, 20 osp, P</p>
<p>Liikunnan ohjaaminen, 25 osp, P</p>
<p>Liikuntaneuvojana toimiminen, 25 osp, P</p>
<p>Valmentajana toimiminen seurassa, 30 osp, P</p>
<p>Valinnaiset tutkinnon osat   45 osp</p>
<p>Valinnaiset tutkinnon osat 1   15-45 osp</p>
<p>Ryhmäliikunnan ohjaaminen, 15 osp</p>
<p>Testaaminen ja harjoittelun ohjelmointi, 15 osp</p>
<p>Uimavalvojana toimiminen, 15 osp</p>
<p>Uinnin opettaminen, 15 osp</p>
<p>Valinnaiset tutkinnon osat 2   0-30 osp</p>
<p>Elämysliikunnan ohjaaminen, 15 osp</p>
<p>Huippuosaajana toimiminen, 15 osp</p>
<p>Soveltavan liikunnan ohjaaminen, 15 osp</p>
<p>Terveyttä edistävän liikunnan ohjaajana toimiminen, 30 osp</p>
<p>Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp</p>
<p>Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp</p>
<p>Yrityksessä toimiminen, 15 osp</p>
<p>Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuva tutkinnon osa   5-15 osp</p> <p><i>Tutkinnon osa sisältää työelämän paikallisten tarpeiden mukaista osaamista, joka soveltuu useamman kuin yhden työpaikan tarpeisiin. Koulutuksen järjestäjä nimeää tutkinnon osan työelämän toimintakokonaisuuden pohjalta ja määrittää sille laajuuden osaamispisteinä. Koulutuksen järjestäjä määrittelee ammattitaitovaatimukset ja osaamisen arvioinnin vastaavasti kuin ammatillisissa tutkinnon osissa.</i></p>

Tutkinnon osa toisesta ammatillisesta perustutkinnosta, ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta | 5-15 osp

Tutkintoon voi sisällyttää tutkinnon osan toisesta ammatillisesta perustutkinnosta, ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta. Riippumatta sisällytettävän tutkinnon osan laajuudesta, tutkinnon osan laajuus on tässä kohdassa enintään 15 osaamispistettä.

Korkeakouluopinnot | 5-15 osp

Tutkinnon osa sisältää ammatillista osaamista tukevia korkeakouluopintoja.

Yhteisten tutkinnon osien osa-alueita, lukio-opintoja tai muita jatko-opintovalmiuksia tukevia opintoja | 1-25 osp

YHTEISET TUTKINNON OSAT | 35 OSP

Viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen laajuus on vähintään 11 osaamispistettä, matemaattis-luonnontieteellisen osaamisen laajuus on vähintään 6 osaamispistettä ja yhteiskunta- ja työelämäosaamisen laajuus on vähintään 9 osaamispistettä. Lisäksi yhteisiin tutkinnon osiin tulee sisältyä valinnaisia osaamistavoitteita opiskelijan valitsemasta yhdestä tai useammasta yhteisestä tutkinnon osasta ja tutkinnon osan osa-alueelta tai osa-alueilta siten, että yhteisten tutkinnon osien 35 osaamispisteen laajuus täyttyy.

Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp, **P**

Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp, **P**

Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 9 osp, **P**

Yhteisten tutkinnon osien valinnaiset osaamistavoitteet | 9 osp

Yhteisten tutkinnon osien valinnaiset osaamistavoitteet voivat olla tutkinnon perusteissa määrättyjä tai koulutuksen järjestäjän päättämiä muita valinnaisia osaamistavoitteita, jotka tukevat kyseisen tutkinnon osan ja sen osa-alueiden tutkinnon perusteissa määrättyjä tavoitteita. Valinnaisiin osaamistavoitteisiin voidaan sisällyttää myös opiskelijan aiemmin hankkimaa osaamista, joka tukee kyseisen tutkinnon osan ja sen osa-alueiden tutkinnon perusteissa määrättyjä osaamistavoitteita.

2. Tutkinnon osat

2.1. Liikunnan ohjaaminen, 25 osp (106291)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella liikunnanohjaustilanteen eri-ikäisille asiakkaille
- toteuttaa liikunnanohjaustilanteen eri-ikäisille asiakkaille
- arvioida ja kehittää osaamistaan liikunnan ohjaajana.

Arviointi

Opiskelija suunnittelee liikunnanohjaustilanteen eri-ikäisille asiakkaille.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • asettaa ohjaustilanteen tavoitteet • hankkii tietoa työnsä perustaksi • käyttää perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • käyttää perustietoja liikunnan ohjaamisesta ja liikuntakasvatuksesta • käyttää eri liikuntamuotojen ja -lajien perustietoja • ennakoi ohjaustilanteen turvallisuusriskit • laatii suunnitelman liikunnanohjaustilanteesta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • asettaa ohjaustilanteen tavoitteen asiakkaan lähtökohdat huomioiden • hankkii tietoa eri lähteistä työnsä perustaksi • käyttää perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • käyttää perustietoja liikunnanohjaamisesta ja liikuntakasvatuksesta asiakaslähtöisesti • käyttää useiden eri liikuntamuotojen ja -lajien perustietoja • ennakoi ohjaustilanteen turvallisuusriskit ja varautuu toimimaan niiden mukaisesti • laatii tavoitteellisen suunnitelman liikunnanohjaustilanteesta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • asettaa ohjaustilanteen tavoitteet yhdessä asiakkaan kanssa • hankkii tietoa useista luotettavista lähteistä työnsä perustaksi

	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää kattavasti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat ja ohjaustilanteen tavoitteet • käyttää perustietoja liikunnan ohjaamisesta ja liikuntakasvatuksesta kattavasti ja asiakaslähtöisesti perustellen valintojaan • käyttää eri liikuntamuotojen ja -lajien perustietoja ja soveltaa niitä asiakaslähtöisesti • ennakoi ohjaustilanteen turvallisuusriskit ja pyrkii ehkäisemään niitä • laatii tavoitteellisen ja asiakaslähtöisen suunnitelman liikunnanohjaustilanteesta.
--	---

Opiskelija toteuttaa liikunnanohjaustilanteen eri-ikäisille asiakkaille

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • kertoo asiakkaalle ohjaustilanteen aiheen • käyttää ohjauksessa yksipuolista opetustyyliä tai työtapaa • käyttää ohjauksessa eri liikuntamuotojen ja -lajien perustietoja ja -taitoja • käyttää ohjauksessa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • organisoii toimintaa tilanteen vaatimalla tavalla • kannustaa ja antaa palautetta satunnaisesti • huolehtii ohjaustilanteen turvallisuudesta • hallitsee ensiaputaidot EA1 -tasoisesti • noudattaa suunnitelmaa huomioimatta muuttuvia tilanteita • toimii ohjaustilanteessa suomen kielellä ja selviytyy auttavasti palvelutilanteesta ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä (alakohtainen kielitaidon hallinta suomenkielisillä) • toimii ohjaustilanteessa ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen suomen kielellä ja selviytyy auttavasti yhdellä vieraalla kielellä (alakohtainen kielitaidon hallinta ruotsinkielisillä) • toimii ohjaustilanteessa suomen tai ruotsin kielellä sekä selviytyy auttavasti yhdellä muulla kielellä (alakohtainen kielitaidon hallinta muunkielisillä) • toimii ohjaustilanteessa koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä auttaa asiakkaan eteenpäin yhdellä muulla kielellä (alakohtainen kielitaidon hallinta vieraskielisessä koulutuksessa)
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti • kertoo asiakkaalle ohjaustilanteen aiheen ja rakenteen • käyttää ohjauksessa useita opetustyyliä tai työtapoja • käyttää ohjauksessa useiden eri liikuntamuotojen ja -lajien perustietoja ja -taitoja • käyttää ohjauksessa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • organisoii toimintaa edistämällä ohjaustilanteen toiminnallisuutta

	<ul style="list-style-type: none"> • kannustaa ja antaa palautetta yleisesti ja yksilöllisesti • huolehtii ohjaustilanteen turvallisuudesta sekä omasta työhyvinvoinnista • hallitsee ensiaputaidot EA1-tasoisesti • soveltaa suunnitelmaa tarvittaessa • toimii ohjaustilanteessa suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä (alakohtainen kielitaidon hallinta suomenkielisillä) • toimii ohjaustilanteessa ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen joustavasti suomen kielellä ja hoitaa tilanteen yhdellä vieraalla kielellä (alakohtainen kielitaidon hallinta ruotsinkielisillä) • toimii ohjaustilanteessa suomen tai ruotsin kielellä sekä yhdellä vieraalla kielellä ja selviytyy auttavasti toisella kotimaisella kielellä (alakohtainen kielitaidon hallinta muunkielisillä) • toimii ohjaustilanteessa koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä yhdellä muulla kielellä (alakohtainen kielitaidon hallinta vieraskielisessä koulutuksessa)
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti ja innostavasti • kertoo asiakkaalle ohjaustilanteen aiheen, rakenteen ja tavoitteen • käyttää ohjauksessa useita asiakaslähtöisiä opetustyyliä tai työtapoja hyödyntäen eri liikuntamuotojen ja -lajien perustietoja ja -taitoja • käyttää ohjauksessa kattavasti ja asiakaslähtöisesti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden ohjaustilanteen tavoitteet • hyödyntää tilaa ja käytössä olevia välineitä edistäen tavoitteen saavuttamista • organisoii ja edistää tilanteen toiminnallisuutta ja mielekkyyttä luoden motivaatiota lisäävän ilmapiirin • kannustaa ja antaa palautetta yleisesti ja yksilöllisesti tavoitteen suunnassa • edistää toiminnallaan ohjaustilanteen turvallisuutta sekä omaa työhyvinvointiaan • hallitsee ensiaputaidot EA1-tasoisesti • noudattaa suunnitelmaa ja muuttaa sitä tarvittaessa asiakaslähtöisesti tavoitteen suunnassa. • toimii ohjaustilanteessa suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen joustavasti ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä (alakohtainen kielitaidon hallinta suomenkielisillä) • toimii ohjaustilanteessa ruotsin ja suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen joustavasti yhdellä vieraalla kielellä (alakohtainen kielitaidon hallinta ruotsinkielisillä) • toimii ohjaustilanteessa suomen tai ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen joustavasti toisella kotimaisella kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä (alakohtainen kielitaidon hallinta muunkielisillä) • toimii ohjaustilanteessa koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä hoitaa palvelutilanteen joustavasti yhdellä muulla kielellä (alakohtainen kielitaidon hallinta vieraskielisessä koulutuksessa).

Opiskelija arvioi ja kehittää osaamistaan liikunnan ohjaajana.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan pyydettäessä • tunnistaa joitakin vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan • hakee yhteistyössä tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa asiallisesti vastaan palautetta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan itsenäisesti • tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa • hakee itsenäisesti tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa asiallisesti vastaan palautetta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan oma-aloitteisesti • tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa ja osoittaa valmiuden ammatilliseen kasvuun • hakee oma-aloitteisesti tietoa luotettavista lähteistä osaamisensa kehittämiseksi • pyytää ja ottaa vastaan palautetta omatoimisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä käytännön työtehtävissä liikunnanohjauksen toimintaympäristöissä suunnittelemalla ja toteuttamalla liikunnanohjaustilanteet eri-ikäisille asiakkaille. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.2. Liikuntaneuvojana toimiminen, 25 osp (106292)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella liikuntaneuvontatilanteen
- toteuttaa liikuntaneuvontatilanteen
- laatia liikkumis- ja aktivoimissuunnitelman
- arvioida ja kehittää osaamistaan liikuntaneuvojana.

Arviointi

Opiskelija suunnittelee liikuntaneuvontatilanteen.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii tietoa liikuntaneuvonnan eri osa-alueista työnsä perustaksi • huomioi liikuntaneuvontatilanteen turvallisuusriskit • laatii suunnitelman työnsä tueksi
Tyydyttävä T2	

Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii eri lähteistä tietoa liikuntaneuvonnan eri osa-alueista • ennakoi liikuntaneuvontatilanteen turvallisuusriskit • laatii kattavan suunnitelman työnsä tueksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • käyttää ja soveltaa useista luotettavista lähteistä hankkimaansa tietoa liikuntaneuvonnan eri osa-alueista • ennakoi liikuntaneuvontatilanteen turvallisuusriskit ja pyrkii ehkäisemään niitä • laatii kattavan ja asiakaslähtöisen suunnitelman työnsä tueksi.

Opiskelija toteuttaa liikuntaneuvontatilanteen.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • selvittää asiakkaan tavoitteet liikuntaneuvonnassa • käyttää neuvontatilanteessa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • kertoo liikunnan terveysvaikutuksista • käyttää alan käsitteitä • huolehtii neuvontatilanteen turvallisuudesta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • selvittää asiakkaan tavoitteet liikuntaneuvonnassa ja ohjaa asiakasta niiden asettamisessa • käyttää neuvontatilanteessa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • käyttää alan käsitteitä kattavasti • kertoo asiakkaalle terveyteen sekä fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä ja perustelee niiden merkityksen • edistää neuvontatilanteen turvallisuutta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti ja innostavasti • luo luottamuksellisen asiakassuhteen

	<ul style="list-style-type: none"> • selvittää asiakkaan tavoitteet liikuntaneuvonnassa ja ohjaa niiden asettamista asiantuntevasti ja asiakaslähtöisesti • käyttää neuvontatilanteessa kattavasti ja asiakaslähtöisesti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden ohjaustilanteen tavoitteet • kertoo asiakkaalle yksilön terveyteen sekä fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä ja perustelee niiden merkityksen yleisesti hyväksytyjen terveyssuosituksen mukaisesti osana asiakkaan kokonaisvaltaista hyvinvointia • käyttää alan käsitteitä asiakaslähtöisesti • tunnistaa asiakkaan tarpeen moniammatilliseen yhteistyöhön ja ohjaa asiakasta eteenpäin liikuntaneuvonnan palveluketjussa • edistää toiminnallaan neuvontatilanteen turvallisuutta ja omaa työhyvinvointiaan.
--	--

Laatii liikkumis- ja aktivoimissuunnitelman.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • huomioi asiakkaan asettamat tavoitteet ja tarpeet liikunnan suhteen • hyödyntää fyysisen harjoittelun perusteiden ja kuormituksen ja palautumisen peruseriaatteita • huomioi terveyteen sekä fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavat tekijät • huomioi yleisimpien sairauksien ja terveystarpeiden yhteyden liikunnan harrastamiseen • laatii liikkumis- ja aktivoimissuunnitelman ja perustelee suunnitelman merkityksen yleisesti hyväksytyjen terveyssuosituksen mukaisesti • käyttää yleisimpiä alan käsitteitä • käy suunnitelman asiakkaan kanssa läpi ja sopii jatkotoimenpiteistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • huomioi asiakkaan elämäntilanteen, tavoitteet ja tarpeet liikunnan suhteen • hyödyntää fyysisen harjoittelun perusteiden sekä kuormituksen ja palautumisen peruseriaatteet kattavasti • huomioi terveyteen sekä fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavat tekijät kattavasti • huomioi kattavasti yleisimpien sairauksien ja terveystarpeiden yhteyden liikunnan harrastamiseen • laatii kattavan liikkumis- ja aktivoimissuunnitelman perustellen suunnitelman merkityksen yleisesti hyväksytyjen terveyssuosituksen mukaisesti • käyttää yleisimpiä alan käsitteitä asiakaslähtöisesti • käy suunnitelman asiakkaan kanssa läpi, sopii jatkotoimenpiteistä ja kannustaa liikkumaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • huomioi asiakkaan elämäntilanteen, tavoitteet ja tarpeet liikunnan suhteen • hyödyntää ja soveltaa perustietoa fyysisestä harjoittelusta sekä kuormituksen ja palautumisen peruseriaatteita asiakaslähtöisesti • huomioi terveyteen sekä fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavat tekijät kattavasti ja asiakaslähtöisesti

	<ul style="list-style-type: none"> • huomioi asiakaslähtöisesti yleisimpien sairauksien ja terveysriskien yhteyden liikunnan harrastamiseen • laatii asiakaslähtöisen liikkumis- ja aktivoimissuunnitelman ja perustelee suunnitelman merkityksen yleisesti hyväksytyjen terveyssuositusten mukaisesti • käyttää yleisimpiä alan käsitteitä asiakaslähtöisesti ja asiantuntevasti • käy suunnitelman asiakkaan kanssa läpi, sopii jatkotoimenpiteistä ja kannustaa asiakasta omaehtoiseen liikkumiseen ja harjoitteluun.
--	--

Opiskelija arvioi ja kehittää osaamistaan liikuntaneuvojana.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan pyydettyäessä • tunnistaa joitakin vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan • hakee yhteistyössä tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa asiallisesti vastaan palautetta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan itsenäisesti • tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa • hakee tietoa osaamisensa kehittämiseksi itsenäisesti • ottaa asiallisesti vastaan palautetta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan, osaamistaan ja tavoitteen toteutumista tehden perusteltuja kehittämisehdotuksia • tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa ja osoittaa valmiuden ammatilliseen kasvuun • hakee omatoimisesti tietoa luotettavista lähteistä • pyytää ja vastaan ottaa palautetta oma-aloitteisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä käytännön työtehtävissä liikuntaneuvonnan toimintaympäristöissä suunnittelemalla ja toteuttamalla liikuntaneuvontakokonaisuuden. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.3. Liikuntatapahtuman järjestäminen, 20 osp (106293)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella liikuntatapahtuman
- toteuttaa liikuntatapahtuman
- arvioida ja kehittää osaamistaan tapahtuman järjestäjänä.

Arviointi

Opiskelija suunnittelee liikuntatapahtuman.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • toimii vastuullisesti kaikissa sopimussuhteissaan ja ottaa huomioon kuluttajansuojan toimiessaan kuluttajamarkkinoilla • huomioi liikunta-alan arvot sekä eettiset periaatteet • hankkii tietoa tapahtuman järjestämisestä ja tuotteistamisesta työnsä perustaksi • tunnistaa tapahtuman idean ja tavoitteen • tekee riskikartoituksen ja laatii turvallisuussuunnitelman • laatii talousarvion ja budjetin käyttäen peruslaskutoimituksia sekä matemaattisia ratkaisutaitoja • laatii markkinointi- ja viestintäsuunnitelman • käyttää digitaalista tietoa ja erilaisia sovelluksia työprosessissa • huomioi kestävän kehityksen • dokumentoi tapahtumaan liittyvät suunnitelmat kokonaisuudeksi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • toimii vastuullisesti kaikissa sopimussuhteissaan ja ottaa huomioon kuluttajansuojan toimiessaan kuluttajamarkkinoilla • huomioi liikunta-alan arvot sekä eettiset periaatteet • hankkii eri lähteistä tietoa tapahtuman järjestämisestä ja tuotteistamisesta työnsä perustaksi • luo tapahtumalle idean ja tavoitteen • tekee riskikartoituksen ja laatii kattavan turvallisuussuunnitelman • laatii talousarvion ja budjetin käyttäen peruslaskutoimituksia sekä matemaattisia ratkaisumalleja ja taulukoita • laatii kattavan markkinointi- ja viestintäsuunnitelman • käyttää digitaalista tietoa ja erilaisia sovelluksia ottaen huomioon teknologian tuomat hyödyt ja riskit • ennakoii suunnitelmissa mahdolliset muutokset • huomioi kestävän kehityksen ja toimii sitä edistäen • dokumentoi tapahtumaan liittyvät suunnitelmat kokonaisuudeksi hyödyntäen tietotekniikan perusosaamista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • toimii vastuullisesti kaikissa sopimussuhteissaan ja ottaa huomioon kuluttajansuojan toimiessaan kuluttajamarkkinoilla • huomioi liikunta-alan arvot sekä eettiset periaatteet • hankkii useasta luotettavasta lähteestä tietoa tapahtuman järjestämisestä ja tuotteistamisesta työnsä perustaksi • luo tapahtumalle innovatiivisen idean ja tavoitteen • tekee riskikartoituksen ja laatii kattavan turvallisuussuunnitelman • laatii kattavan talousarvion ja budjetin käyttämällä peruslaskutoimituksia, matemaattisia taulukoita sekä muuta havainnollistamismalleja • laatii kattavan ja asiakaslähtöisen markkinointi- ja viestintäsuunnitelman

	<ul style="list-style-type: none"> • huomioi ja ennakoi suunnitelmissa mahdolliset muutokset ja erityistarpeet • laatii palautteen keräämiseen menetelmän • luo tapahtumalle sen laatua mittaavan kriteeristön • hyödyntää digitaalisia ympäristöjä sekä käyttää digitaalista tietoa ja erilaisia sovelluksia ottaen huomioon teknologian tuomat hyödyt ja riskit. • toimii vastuullisesti kestävästä kehitystä edistäen • dokumentoi tapahtumaan liittyvät suunnitelmat kokonaisuudeksi hyödyntäen tietotekniikan perusosaamista asiantuntevasti.
--	--

Opiskelija toteuttaa liikuntatapahtuman.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • markkinoi tapahtumaa yksipuolisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • toimii tavoitteen ja suunnitelmien mukaisesti • toimii turvallisuuden edellyttämällä tavalla • käyttää tapahtumassa tarvittavia teknisiä järjestelmiä • viestii tapahtumasta yksipuolisesti • toimii kestävästä kehityksestä mukaisesti • dokumentoi ja arvioi tapahtuman toteutuksen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • markkinoi tapahtumaa usealla tavalla • kohtaa asiakkaani ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti • toimii tavoitteen ja suunnitelmien mukaisesti yhteistyössä eri tahojen kanssa • toimii turvallisuutta edistävällä tavalla • käyttää tapahtumassa tarvittavia teknisiä järjestelmiä omatoimisesti ja joustavasti • viestii tapahtumasta monipuolisesti • toimii vastuullisesti kestävästä kehityksestä edistäen • dokumentoi ja arvioi tapahtuman toteutuksen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • markkinoi tapahtumaa laajasti käyttäen useampaa markkinointimenetelmää • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti ja innostavasti • toimii tavoitteen ja suunnitelmien mukaisesti eri yhteistyötahojen kanssa edistäen tapahtuman onnistumista • käyttää tapahtumassa tarvittavia teknisiä järjestelmiä omatoimisesti, joustavasti ja asiantuntevasti • toimii tapahtumassa ennakoiden tulevia tilanteita • toimii turvallisuutta edistäen ja arvioiden sen toteutumista liikuntatapahtumassa

	<ul style="list-style-type: none"> • toimii vastuullisesti kestävästä kehitystä edistäen ja arvioiden sen toteutumista liikuntatapahtumassa • viestii tapahtumasta asiakaslähtöisesti käyttäen useampaan viestintäkanavaa • kerää palautteen tapahtumasta osallistujilta ja toimijoilta • analysoi palautteen ja tekee yhteenvedon • dokumentoi ja arvioi tapahtuman toteutuksen kehitysehdotuksineen.
--	---

Opiskelija arvioi ja kehittää osaamistaan tapahtuman järjestäjänä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan pyydettyäessä • tunnistaa joitakin vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan • hakee yhteistyössä tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa vastaan palautetta asiallisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan itsenäisesti • tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa • hakee itsenäisesti tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa vastaan palautetta asiallisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan sekä tavoitteen toteutumista itsenäisesti tehden perusteltuja kehittämissuunnitelmia • tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa ja osoittaa valmiuden ammatilliseen kasvuun • hakee omatoimisesti tietoa osaamisensa kehittämiseksi • pyytää ja ottaa vastaan palautetta oma-aloitteisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä käytännön työtehtävissä suunnittelemalla ja toteuttamalla asiakkaalle tuotetun liikuntatapahtuman. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.4. Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp (400008)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- arvioida omia vahvuuksia ja osaamistaan
- etsiä ja ideoida liiketoimintamahdollisuuksia
- kehittää liikeidean ja laatia sille liiketoimintasuunnitelman
- verkostoitua sidosryhmien kanssa
- laatia yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat.

Arviointi

Opiskelija arvioi omia vahvuuksiaan ja osaamistaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • kartoittaa omia vahvuuksiaan toimia yrittäjänä

	<ul style="list-style-type: none"> • tuo esiin oman osaamisensa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • kartoittaa omat vahvuutensa toimia yrittäjänä • esittelee yritystoiminnassa tarvittavan osaamisensa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tuo esiin omat vahvuutensa ja niiden hyödyntämismahdollisuudet yrittäjänä toimittaessa • arvioi omaa osaamistaan ja kehittymistarpeitaan.

Opiskelija etsii ja ideoi liiketoimintamahdollisuuksia.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • kartoittaa omien vahvuuksiensa pohjalta, millaisia liiketoimintamahdollisuuksia on löydettävissä • kartoittaa valitsemallaan alalla toimivia yrityksiä ja asiakkaita tarviden ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • kartoittaa valitsemallaan alalla toimivia yrityksiä ja asiakkaita • arvioi kartoituksen pohjalta liiketoimintamahdollisuuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi itsenäisesti, millaisia innovatiivisia liiketoimintamahdollisuuksia markkinoilta on löydettävissä • esittelee yhden tai useamman yritysideoan tai liiketoimintamahdollisuuden.

Opiskelija kehittää liikeidean ja laatii sille liiketoimintasuunnitelman.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • selvittää markkinoiden ja kilpailutilanteen kehitysnäkymiä • kehittää toteuttamiskelpoisen liikeidean • esittää suunnitelman yrityksen toiminnoista, mutta tarvitsee jonkin verran ohjausta • selvittää yritystoiminnan käynnistämisen vaatimaa rahantarvetta • ottaa suunnittelussa huomioon toimialan lainsäädännön
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • selvittää ja ennakoii markkinoiden ja kilpailutilanteen kehitysnäkymiä • esittää liikeidean pohjalta suunnitelman eri toimintojen hallinnoinnista ja resursoinnista • laskee yritystoimintaan liittyviä kustannuksia ja suunnittelee rahoitusta • ottaa suunnittelussa huomioon toimialan lainsäädännön
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ennakoii ja analysoi markkinoiden ja kilpailutilanteen kehitysnäkymiä • esittää liikeidean pohjalta realistisen ja perustellun suunnitelman eri toimintojen hallinnoinnista ja resursoinnista • laatii budjetit ja rahoitussuunnitelman • tekee yrityksen riskienhallinta-analyysin ja turvallisuussuunnitelman • ottaa suunnittelussa huomioon toimialan lainsäädännön.

Opiskelija verkostoituu sidosryhmien kanssa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa yritystoimintaansa liittyviä sidosryhmiä esittelee yrityksen toimintamallin jollekin sidosryhmälle
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> valitsee oman toimintansa kannalta keskeisiä sidosryhmiä esittelee havainnollisesti ja myyvästi yrityksen toimintamallin jollekin keskeiselle sidosryhmälle
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tekee aloitteellista yhteistyötä valittujen sidosryhmien kanssa esittää havainnollisesti ja perustellen yrityksen toimintamallin valituille sidosryhmille.

Opiskelija laatii yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> valitsee ohjattuna yritykselle yritysmuodon laatii ohjattuna yrityksen perustamisasiakirjat
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> valitsee sopivan yritysmuodon selvittää yrityksen keskeiset perustamisasiakirjat ja laatii ne
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> valitsee itsenäisesti ja perustellen yritysmuodon laatii itsenäisesti yrityksen perustamisasiakirjat ja muut tarvittavat sopimusasiakirjat.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä laatimalla yksin tai ryhmän kanssa liiketoimintasuunnitelman kehittämälleen liikeidealle. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.5. Palvelumuotoilu, 15 osp (106294)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- rajata asiakasryhmän ja kerätä tietoa sen asiakaskokemuksista
- kuvata valitun asiakasryhmän asiakaspolun eri vaiheet ja kosketuspisteet
- analysoida toimintaa valituissa kosketuspisteissä hyödyntäen asiakasryhmästä kerättyä tietoa
- yhdistää asiakkaiden ja liiketoiminnan tarpeet palvelumuotoilun keinoin.

Arviointi

Opiskelija rajaa asiakasryhmän ja kerää tietoa sen asiakaskokemuksista.

Opiskelija

Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii työssään asiakkaiden parissa • valitsee ohjattuna tietyn asiakasryhmän • osallistuu asiakasryhmän toiminnan kartoittamiseen palvelutilanteissa • havainnoi tai hankkii ohjatusti asiakaskokemustietoa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii asiakaslähtöisesti asiakkaiden parissa • valitsee asiakasryhmän ja ymmärtää sen arvon organisaatiolle • kartoittaa asiakasryhmän toimintaa ja tarpeita palvelutilanteissa • havainnoi ja hankkii asiakaskokemustietoa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii asiakkaiden parissa asiakaslähtöisesti ja innovatiivisesti • valitsee asiakasryhmän ja perustelee sen arvoa organisaatiolle • kartoittaa asiakasryhmän toimintaa, tarpeita ja odotuksia palvelutilanteissa • havainnoi ja hankkii monipuolisesti asiakaskokemustietoa.

Opiskelija kuvaa valitun asiakasryhmän asiakaspolun eri vaiheet ja kosketuspisteet.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • kuvaa oman asiakasryhmänsä asiakaspolun • nimeää kosketuspisteet • toimii oman toimenkuvansa mukaisessa asiakaspolun kosketuspisteessä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • kuvaa oman asiakasryhmänsä asiakaspolun • nimeää kosketuspisteet ja niiden merkityksen asiakasryhmälle • toimii oman toimenkuvansa mukaisissa asiakaspolun eri kosketuspisteissä asiakaslähtöisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • kuvaa oman asiakasryhmänsä asiakaspolun itsenäisesti • nimeää tärkeimmät kosketuspisteet ja niiden merkityksen asiakasryhmälle • toimii eri kanavissa ja oman asiakaspolun eri kosketuspisteissä havainnoiden tai hankkien asiakaskokemustietoa • toimii työssään innovatiivisesti ja asiakaslähtöisesti.

Opiskelija analysoi toimintaa valituissa kosketuspisteissä hyödyntäen asiakasryhmästä kerättyä tietoa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • osallistuu kehityskohteen määrittelyyn • ideoi ratkaisuja valittuun kehityskohteeseen • osallistuu ratkaisujen arviointiin • osallistuu toteuttamiskelpoisen ratkaisun valintaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • määrittää kehityskohteen ja sille tavoitteen • ideoi ratkaisuja havaitsemiinsa kehityskohteisiin • arvioi omia ratkaisujaan • valitsee toteuttamiskelpoisen ja arvoa tuottavan ratkaisun
Hyvä H4	

Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • määrittää kehityskohteita ja niille tavoitteet • ideoi innovatiivisia ratkaisuja havaitsemiinsa kehityskohteisiin • arvioi ja perustelee omia ratkaisujaan • valitsee ja esittää toteuttamiskelpoisen ja arvoa tuottavan ratkaisun.
---------------	--

Opiskelija yhdistää asiakkaiden ja liiketoiminnan tarpeet palvelumuotoilun keinoin.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • osallistuu sovitun kosketuspisteen kehittämiseen huomioiden asiakkaiden ja liiketoiminnan tarpeet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • testaa ja kehittää sovittua kosketuspistettä huomioiden asiakkaiden ja liiketoiminnan tarpeet • kerää palautetta testaussuunnitelman mukaisesti kehittämistoimien hyödyllisyydestä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • testaa ja kehittää itsenäisesti sovittua kosketuspistettä huomioiden asiakkaiden ja liiketoiminnan tarpeet • kerää palautetta testaussuunnitelman mukaisesti kehittämistoimien hyödyllisyydestä • uudistaa palveluja saamansa palautteen pohjalta.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä toimimalla asiakaspalvelutehtävissä kehittämällä asiakas- tai palvelukokemusta. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.6. Elämysliikunnan ohjaaminen, 15 osp (106288)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella elämysliikuntakokonaisuuden
- toteuttaa elämysliikuntakokonaisuuden
- arvioida ja kehittää osaamistaan elämysliikunnan ohjaajana.

Arviointi

Opiskelija suunnittelee elämysliikuntakokonaisuuden.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii tietoa elämysliikunnasta työnsä perustaksi • tunnistaa elämysliikunnan erityispiirteet • asettaa kokonaisuudelle tavoitteet huomioiden elämyksen tuottamisen näkökulman • huomioi perustiedot ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta

	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää seikkailukasvatuksen ja elämyspedagogiikan perustietoja • valitsee liikuntamuodon, jonka tavoite on elämyksen kokeminen • valitsee liikuntamuodolle soveltuvan toimintaympäristön • valitsee liikuntamuotoon sopivat välineet ja varusteet • tekee riskikartoituksen ja laati turvallisuussuunnitelman • huomioi kestävän kehityksen • laatii suunnitelman kokonaisuuden toteuttamisesta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaika, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii eri lähteistä tietoa elämysliikunnasta työnsä perustaksi • tunnistaa elämysliikunnan erityispiirteet ja soveltaa niitä • asettaa ohjaustilanteen tavoitteet huomioiden elämyksen tuottamisen näkökulman sekä asiakkaan lähtökohdat • huomioi perustiedot ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • käyttää seikkailukasvatuksen ja elämyspedagogiikan perustietoja kattavasti • käyttää elämysliikunnan liikuntamuotojen ja -lajien perustietoja asiakaslähtöisesti • valitsee liikuntamuodon, jonka tavoite on elämyksen kokeminen • valitsee liikuntamuodolle soveltuvan toimintaympäristön asiakaslähtöisesti • valitsee liikuntamuotoon sopivat välineet ja varusteet asiakaslähtöisesti • tekee riskikartoituksen ja laati turvallisuussuunnitelman • huomioi kestävän kehityksen • laatii suunnitelman käyttäen elämysliikunnan sanastoa ja käsitteistöä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaika, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii useasta luotettavasta lähteestä tietoa elämysliikunnasta työnsä perustaksi • tunnistaa elämysliikunnan erityispiirteet ja soveltaa niitä asiakaslähtöisesti • asettaa ohjaustilanteen tavoitteet yhdessä asiakkaan kanssa huomioiden elämyksen tuottamisen näkökulman • käyttää suunnittelussa kattavasti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat ja ohjaustilanteen tavoitteet • käyttää elämysliikunnan liikuntamuotojen ja -lajien perustietoja asiakaslähtöisesti • käyttää seikkailukasvatuksen ja elämyspedagogiikan perustietoja asiakaslähtöisesti • valitsee liikuntamuodon, jonka tavoite on elämyksen kokeminen • valitsee liikuntamuodolle soveltuvan toimintaympäristön asiakaslähtöisesti tavoitteen suuntaisesti • valitsee liikuntamuotoon sopivat välineet ja varusteet asiakaslähtöisesti tavoitteen suunnassa • tekee riskikartoituksen ja laatii turvallisuussuunnitelman • huomioi vastuullisuuden sekä kestävän kehityksen • laatii suunnitelman kokonaisuuden toteuttamisesta käyttäen elämysliikunnan sanastoa ja käsitteistöä asiakaslähtöisesti.

Opiskelija toteuttaa elämysliikuntakokonaisuuden.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • käyttää toiminnassa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • käyttää elämysliikunnan liikuntamuotojen ja -lajien perustietoja ja sanastoa toiminnassa • käyttää seikkailukasvatuksellisia sekä elämyspedagogisia lähtökohtia tavoitellessaan elämyksen kokemista • toimii tavoitteen ja suunnitelman mukaisesti • noudattaa turvallisuussuunnitelmaa • toimii asiakkaan toimintakyvyn edellyttämällä tavalla • toimii kestävän kehityksen mukaisesti • dokumentoi kokonaisuuden
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti • käyttää toiminnassa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • käyttää elämysliikunnan liikuntamuotojen ja -lajien perustietoja ja sanastoa toiminnassa monipuolisesti • käyttää kattavasti seikkailukasvatuksellisia sekä elämyspedagogisia lähtökohtia tavoitellessaan elämyksen kokemista • toimii tavoitteen ja suunnitelmien mukaisesti huomioiden asiakkaan tarpeet • toimii asiakkaan toimintakyvyn ja turvallisuuden edellyttämällä tavalla • toimii vastuullisesti kestävästä kehityksestä edistäen • dokumentoi ja arvioi kokonaisuuden hyödyntäen tietoteknisiä osaamista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti ja innostavasti • käyttää toiminnassa kattavasti ja asiakaslähtöisesti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden toiminnan tavoitteet • käyttää elämysliikunnan liikuntamuotojen ja -lajien perustietoja ja sanastoa toiminnassa asiakaslähtöisesti • käyttää kattavasti ja asiakaslähtöisesti seikkailukasvatuksellisia lähtökohtia tavoitellessaan elämyksen kokemista • toimii tavoitteen ja suunnitelmien mukaisesti huomioiden asiakkaan tarpeet ja muuttuvat tilanteet • toimii asiakkaan toimintakykyä ja turvallisuutta edistävällä tavalla • toimii vastuullisesti kestävästä kehityksestä edistäen ja arvioiden sen toteutumista elämysliikuntakokonaisuudessa.

	<ul style="list-style-type: none"> • dokumentoi ja arvioi kokonaisuuden hyödyntäen tietoteknistä osaamista ja havainnollistamismalleja.
--	--

Opiskelija arvioi ja kehittää osaamistaan elämysliikunnan ohjaajana.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan pyydettyäessä • tunnistaa joitakin vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan • hakee yhteistyössä tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa vastaan palautetta asiallisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan itsenäisesti • tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa • hakee itsenäisesti tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa vastaan palautetta asiallisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi osaamistaan ja tavoitteensa toteutumista itsenäisesti tehden perusteltuja kehittämisehdotuksia • tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa ja osoittaa valmiuden ammatilliseen kasvuun • hakee omatoimisesti tietoa luotettavista lähteistä osaamisensa kehittämiseksi • pyytää ja ottaa vastaan palautetta oma-aloitteisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä käytännön työtehtävissä elämysliikunnanohjauksen toimintaympäristössä suunnittelemalla ja toteuttamalla elämysliikuntakokonaisuuden. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.7. Ryhmäliikunnan ohjaaminen, 15 osp (106295)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella ryhmäliikunnan ohjaustilanteen
- toteuttaa ryhmäliikunnan ohjaustilanteen
- arvioida ja kehittää osaamistaan ryhmäliikunnan ohjaajana.

Arviointi

Opiskelija suunnittelee ryhmäliikunnan ohjaustilanteen.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojausta koskevia säädöksiä ja sopimuksia • toimii liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • hankkii tietoa ryhmäliikunnan ohjaamisesta työnsä perustaksi • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • asettaa ohjaustilanteen tavoitteet • valitsee ohjaustilanteessa käytettävän musiikin

	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää suunnittelussa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • käyttää suunnittelussa tietoja ryhmäliikuntamuotojen perusliikkeistä, liikemalleista sekä ohjausmenetelmistä • ennakoi toiminnan turvallisuuden • laatii suunnitelman ohjaustilanteesta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • toimii liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • hankkii eri lähteistä tietoa ryhmäliikunnan ohjaamisesta työnsä perustaksi • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • asettaa ohjaustilanteen tavoitteet huomioiden asiakkaan lähtökohdat • valitsee tunnilla käytettävän musiikin ja analysoi sen • käyttää suunnittelussa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • käyttää suunnittelussa tietoja ryhmäliikuntamuotojen perusliikkeistä ja liikemalleista sekä ohjausmenetelmistä monipuolisesti • ennakoi toiminnan turvallisuuden ja varautuu toimimaan sen mukaisesti • laatii tavoitteellisen suunnitelman ohjaustilanteesta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • toimii liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • hankkii useasta luotettavasta lähteestä tietoa ryhmäliikunnan ohjaamisesta työnsä perustaksi • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • asettaa ohjaustilanteen tavoitteet asiakaslähtöisesti ja asiantuntevasti • valitsee tunnin teemaa tukevan musiikin ja analysoi sen • käyttää suunnittelussa kattavasti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat ja ohjaustilanteen tavoitteet • hyödyntää ja soveltaa suunnittelussa tietoja ryhmäliikuntamuotojen perusliikkeistä ja liikemalleista sekä ohjausmenetelmistä asiakaslähtöisesti • ennakoi toiminnan turvallisuutta huomioiden toiminnan riskit kattavasti sekä pyrkii ennaltaehkäisemään niitä • laatii tavoitteellisen ja asiakaslähtöisen suunnitelman ohjaustilanteesta.

Opiskelija toteuttaa ryhmäliikuntatilanteen.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • kertoo asiakkaalle ohjaustilanteen aiheen • käyttää äänentoisto- ja muita ohjaustilanteessa tarvittavia laitteita itsenäisesti ja turvallisesti • käyttää ryhmäliikunnan ohjaamisen perustaitoja

	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää musiikkia ohjauksen aikana • käyttää ohjauksessa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • toimii tilanteen turvallisuuden edellyttämällä tavalla • kannustaa ja antaa palautetta satunnaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan luontevasti ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • kertoo asiakkaalle ohjaustilanteen aiheen ja rakenteen • käyttää äänentoisto- ja muuta ohjaustilanteessa tarvittavia laitteita itsenäisesti ja turvallisesti • käyttää ryhmäliikunnan ohjaamisen perustaitoja sujuvasti • käyttää musiikkia ohjauksen aikana liikkeen tukena • käyttää ohjauksessa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • toimii tilanteen turvallisuutta edistäen • kannustaa ja antaa palautetta yleisesti ja yksilöllisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan luontevasti ja toimii vuorovaikutustilanteessa innostavasti • kertoo asiakkaalle ohjaustilanteen aiheen, rakenteen ja tavoitteen • käyttää äänentoisto- ja muuta ohjaustilanteessa tarvittavia laitteita itsenäisesti ja turvallisesti • käyttää ryhmäliikunnan ohjaamisen perustaitoja asiakaslähtöisesti tarvittaessa soveltaen • käyttää ohjauksessa kattavasti ja asiakaslähtöisesti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden ohjaustilanteen tavoitteet • käyttää musiikkia ohjauksen aikana liikkeen tukena ja ohjaa asiakasta liikkeen rytmin ja tempon tunnistamiseen • toimii tilanteen turvallisuutta edistäen • luo motivaatiota edistävän ilmapiirin ja kannustaa omalla toiminnallaan liikkumaan • kannustaa ja antaa palautetta yleisesti ja yksilöllisesti tavoitteen suunnassa.

Opiskelija arvioi ja kehittää osaamistaan ryhmäliikunnan ohjaajana.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan pyydettyäessä • tunnistaa joitakin vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan • hakee yhteistyössä tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa asiallisesti vastaan palautetta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan itsenäisesti • tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa • hakee itsenäisesti tietoa osaamisensa kehittämiseksi

	<ul style="list-style-type: none"> • ottaa asiallisesti vastaan palautetta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan sekä tavoitteen toteutumista itsenäisesti tehden perusteltuja kehittämissuunnitelmia • tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa ja osoittaa valmiuden ammatilliseen kasvuun • hakee oma-aloitteisesti tietoa luotettavista lähteistä osaamisensa kehittämiseksi • pyytää ja ottaa vastaan palautetta omatoimisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä käytännön työtehtävissä suunnitteleamalla ja toteuttamalla ryhmäliikuntatunnin liikunnanohjauksen toimintaympäristössä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.8. Terveyttä edistävän liikunnan ohjaajana toimiminen, 30 osp (106297)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella fyysisen toimintakyvyn arviointikokonaisuuden
- toteuttaa fyysisen toimintakyvyn arviointikokonaisuuden
- suunnitella terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikuntakokonaisuuden
- toteuttaa terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikuntakokonaisuuden
- arvioida ja kehittää osaamistaan terveyttä edistävän liikunnan ohjaajana sekä liikuntaneuvojana.

Arviointi

Opiskelija suunnittelee fyysisen toimintakyvyn arviointikokonaisuuden.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii tietoa fyysisen toimintakyvyn arvioinnista elämänkaaren eri vaiheissa työnsä perustaksi • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • selvittää ja asettaa asiakkaan sekä arviointikokonaisuuden tavoitteet • käyttää perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • käyttää digitaalista tietoa ja erilaisia sovelluksia työprosessissa • käyttää alkuselityksessä saatuja tietoja tavoitteista sekä perustietoja fyysisen toimintakyvyn arvioinnista arviointimenetelmien valinnassa • valitsee fyysisen toimintakyvyn arviointimenetelmät • huomioi toiminnan turvallisuusriskit • laatii suunnitelman arviointikokonaisuuden toteuttamisesta
Tyydyttävä T2	

Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii eri lähteistä tietoa fyysisen toimintakyvyn arvioinnista elämänkaaren eri vaiheissa työnsä perustaksi • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • selvittää ja arvioi asiakkaan sekä arviointikokonaisuuden tavoitteet yhdessä asiakkaan kanssa • käyttää perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • käyttää digitaalista tietoa ja erilaisia sovelluksia ottaen huomioon teknologian tuomat hyödyt ja riskit • käyttää alkuselvityksessä saatuja tietoja tavoitteista sekä perustietoja fyysisen toimintakyvyn arvioinnista ja soveltaa niitä arviointimenetelmien valinnassa • valitsee kattavat fyysisen toimintakyvyn arviointimenetelmät • ottaa huomioon toiminnan turvallisuusriskit ja varautuu toimimaan niiden mukaisesti • laatii kattavan suunnitelman arviointikokonaisuuden toteuttamisesta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii useasta luotettavasta lähteestä tietoa fyysisen toimintakyvyn arvioinnista elämänkaaren eri vaiheissa työnsä perustaksi • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • selvittää ja asettaa asiakkaan sekä arviointikokonaisuuden tavoitteet yhdessä asiakkaan kanssa käyttäen hyväksi omaa asiantuntijuuttaan • käyttää asiantuntevasti ja kattavasti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat ja tavoitteet • hyödyntää digitaalisia ympäristöjä sekä käyttää digitaalista tietoa ja erilaisia sovelluksia ottaen huomioon teknologian tuomat hyödyt ja riskit • käyttää alkuselvityksessä saatuja tietoja tavoitteista sekä syvempää tietoa fyysisen toimintakyvyn arvioinnista ja soveltaa niitä arviointimenetelmien valinnassa • valitsee asiakaslähtöiset fyysisen toimintakyvyn arviointimenetelmät ja perustelee valintansa • huomioi toiminnan turvallisuusriskit ja pyrkii ennaltaehkäisemään niitä • laatii kattavan ja asiakaslähtöisen suunnitelman arviointikokonaisuuden toteuttamisesta.

Opiskelija toteuttaa fyysisen toimintakyvyn arviointikokonaisuuden.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii liikunta-alan arvojen sekä eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • kertoo arviointitilanteen kulun asiakkaalle • tekee fyysisen toimintakyvyn arvioinnin asiakkaalle • käyttää arvioinnissa tarvittavia laitteita ja välineitä itsenäisesti

	<ul style="list-style-type: none"> • toimii tilanteen turvallisuuden edellyttämällä tavalla • käy arvioinnin tulokset läpi asiakkaan kanssa käyttäen alan perussanastoa • analysoi tulokset ja tekee johtopäätökset • dokumentoi kokonaisuuden
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen sekä eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti • kertoo arviointitilanteen kulun ja tavoitteen asiakkaalle • tekee fyysisen toimintakyvyn arvioinnin asiakkaalle huomioiden asiakkaan tarpeet • käyttää arvioinnissa tarvittavia laitteita ja välineitä omatoimisesti ja asiantuntevasti • toimii tilanteen turvallisuuden edellyttämällä tavalla • käy arvioinnin tulokset läpi asiakkaan kanssa käyttäen kattavasti alan perussanastoa • analysoi tulokset, tekee johtopäätökset ja perustelee ne • dokumentoi kokonaisuuden hyödyntäen tietoteknistä osaamista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen sekä eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti ja innostavasti • kertoo arviointitilanteen kulun ja tavoitteen asiakkaalle • tekee fyysisen toimintakyvyn arvioinnin asiakkaalle huomioiden asiakkaan tarpeet ja arviointiympäristön • käyttää arvioinnissa tarvittavia laitteita ja välineitä omatoimisesti, asiantuntevasti ja asiakaslähtöisesti • toimii tilanteen turvallisuutta edistävällä tavalla • käy arvioinnin tulokset läpi asiakkaan kanssa käyttäen asiakaslähtöistä sanastoa • analysoi tulokset, tekee johtopäätökset sekä perustelee ne asiantuntevasti ja asiakaslähtöisesti • dokumentoi kokonaisuuden hyödyntäen tietoteknistä osaamista ja havainnollistaen taulukoilla tuloksia sekä johtopäätöksiä.

Opiskelija suunnittelee terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikuntakokonaisuuden.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • hankkii tietoa terveyden edistämisestä sekä siihen soveltuvista liikuntamuodoista työnsä perustaksi • asettaa tavoitteen liikuntakokonaisuudelle • käyttää perustietoja liikunnan ohjaamisesta ja liikuntakasvatuksesta • käyttää yleisesti hyväksyttyä perustietoa liikuntasuosituksista, terveyttä edistävästä liikunnasta sekä liikuntamuodoista • laatii liikuntaohjelman ja käy sen läpi asiakkaan kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • hankkii eri lähteistä tietoa terveyden edistämisestä sekä siihen soveltuvista liikuntamuodoista työnsä perustaksi

	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa tavoitteen liikuntakokonaisuudelle hyödyntäen toimintakyvyn arvioinnista saatuja tuloksia • käyttää perustietoja liikunnan ohjaamisesta ja liikuntakasvatuksesta asiakaslähtöisesti • käyttää yleisesti hyväksytyä perustietoa liikunta- ja terveyssuosituksista, terveyttä edistävästä liikunnasta sekä liikuntamuodoista asiakkaan tavoitteet huomioiden • laatii tavoitteellisen liikuntaohjelman, käy sen läpi asiakkaan kanssa ja kannustaa liikkumaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • hankkii useasta luotettavasta lähteestä tietoa terveyden edistämisestä sekä siihen soveltuvista liikuntamuodoista työnsä perustaksi • asettaa tavoitteen liikuntakokonaisuudelle hyödyntäen toimintakyvyn arvioinnista saatuja tuloksia sekä asiakkaan tavoitteita • käyttää perustietoja liikunnan ohjaamisesta ja liikuntakasvatuksesta kattavasti ja asiakaslähtöisesti perustellen valintojaan • käyttää yleisesti hyväksytyä perustietoa liikunta- ja terveyssuosituksista, terveyttä edistävästä liikunnasta sekä liikuntamuodoista ja soveltaa sitä edistäen asiakkaan tavoitteen saavuttamista • laatii tavoitteellisen ja asiakaslähtöisen liikuntaohjelman, käy sen läpi asiakkaan kanssa ja kannustaa liikkumaan.

Opiskelija toteuttaa terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikuntakokonaisuuden.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • ohjaa asiakkaalle terveyttä edistävää liikuntaa suunnitelman mukaan • käyttää ohjauksessa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • käyttää ohjauksessa yksipuolista opetystyyliä tai työtapaa • kannustaa ja antaa palautetta satunnaisesti • toimii tilanteen turvallisuuden edellyttämällä tavalla • seuraa toimintakyvyn kehittymistä ja dokumentoi kokonaisuuden
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti • käy liikuntakokonaisuuden suunnitelman läpi asiakkaan kanssa • ohjaa asiakkaalle terveyttä edistävää liikuntaa suunnitelman mukaan huomioiden asiakkaan toimintakyvyn • käyttää ohjauksessa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta monipuolisesti • kannustaa ja antaa tavoitteen mukaista palautetta • toimii tilanteen turvallisuuden edellyttämällä tavalla • dokumentoi ja arvioi kokonaisuuden selkeästi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti ja innostavasti • käy liikuntakokonaisuuden suunnitelman läpi asiakkaan kanssa • ohjaa asiakkaalle terveyttä edistävää liikuntaa suunnitelman mukaan huomioiden asiakkaan toimintakyvyn ja erityistarpeet

	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää ohjauksessa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta asiantuntevasti ja asiakaslähtöisesti • kannustaa ja antaa palautetta asiakaslähtöisesti ja tavoitteen mukaisesti • toimii tilanteen turvallisuutta edistävällä tavalla • dokumentoi ja arvioi kokonaisuuden havainnollistaen tuloksia ja johtopäätöksiä.
--	---

Opiskelija arvioi ja kehittää osaamistaan terveyttä edistävän liikunnan ohjaajana.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan pyydettyäessä • tunnistaa joitakin vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan • hakee yhteistyössä tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa asiallisesti vastaan palautetta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan itsenäisesti • tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa • hakee itsenäisesti tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa vastaan palautetta asiallisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan, osaamistaan ja tavoitteen toteutumista itsenäisesti tehden perusteltuja kehittämisehdotuksia • tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa ja osoittaa valmiuden ammatilliseen kasvuun • hakee omatoimisesti tietoa osaamisensa kehittämiseksi • pyytää ja ottaa vastaan palautetta oma-aloitteisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä käytännön työtehtävissä liikunnanohjauksen toimintaympäristössä suunnittelemalla ja toteuttamalla terveyttä edistävän liikunnan kokonaisuuden ryhmälle. Kokonaisuus sisältää fyysisen toimintakyvyn arvioinnin, liikuntaohjelman laatimisen ja liikunnan ohjaamisen sekä liikuntaneuvonnan. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.9. Testaaminen ja harjoittelun ohjelmointi, 15 osp (106298)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella testauskokonaisuuden
- toteuttaa testauskokonaisuuden
- arvioida ja kehittää osaamistaan testaajana sekä harjoittelun ohjelmoijana.

Arviointi

Opiskelija suunnittelee testauskokonaisuuden.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii tietoa liikuntaan ja urheiluun liittyvistä testausmenetelmistä sekä harjoittelun ohjelmoinnista työnsä perustaksi • selvittää ja asettaa asiakkaan sekä testauskokonaisuuden tavoitteet • käyttää perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • valitsee asiakkaalle sopivat testausmenetelmät • tunnistaa toiminnan turvallisuusriskit • laatii testaussuunnitelman
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • selvittää ja asettaa asiakkaan sekä testauskokonaisuuden tavoitteet • hankkii eri lähteistä tietoa liikuntaan ja urheiluun liittyvistä testausmenetelmistä sekä harjoittelun ohjelmoinnista työnsä perustaksi • käyttää suunnittelussa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • valitsee asiakkaalle sopivat testausmenetelmät ja perustelee valintansa • tunnistaa toiminnan turvallisuusriskit ja varautuu toimimaan niiden mukaisesti • laatii kattavan testaussuunnitelman
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • toimii liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • hankkii useasta luotettavasta lähteestä tietoa liikuntaan ja urheiluun liittyvistä testausmenetelmistä sekä harjoittelun ohjelmoinnista työnsä perustaksi • selvittää ja asettaa asiakkaan sekä testauskokonaisuuden tavoitteet • käyttää asiantuntevasti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat ja tavoitteet • valitsee asiakkaalle tavoitteenmukaiset testausmenetelmät ja perustelee valintansa asiantuntevasti • tunnistaa toiminnan turvallisuusriskit ja pyrkii ennaltaehkäisemään niitä • laatii asiakaslähtöisen testaussuunnitelman.

Opiskelija toteuttaa testauskokonaisuuden.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • kertoo asiakkaalle testaus tilanteen kulun käyttäen alan perussanastoa

	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää peruskäsitteitä ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • käyttää testauslaitteita ja -välineitä itsenäisesti • huolehtii asiakkaan turvallisuudesta ja toimintakyvystä testin aikana • kertoo asiakkaalle testipalautteen • laatii asiakkaalle tai ohjeistaa asiakasta vuosi, -jakso tai kausi- ja yksittäisten harjoituskertojen suunnittelussa ja harjoitteiden valinnassa • dokumentoi ja arvioi kokonaisuuden
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • Toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti • kertoo asiakkaalle testaustilanteen kulun käyttäen alan perussanastoa kattavasti • käyttää perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • käyttää testauslaitteita ja -välineitä omatoimisesti • huolehtii asiakkaan turvallisuudesta ja toimintakyvystä testin aikana • antaa asiakkaalle testipalautteen asiakkaan tavoitteen suunnassa • laatii asiakkaalle tai ohjeistaa asiakasta vuosi, -jakso tai kausi- ja yksittäisten harjoituskertojen suunnittelussa ja harjoitteiden valinnassa huomioiden asiakkaan tarpeet • dokumentoi ja arvioi kokonaisuuden hyödyntäen tietoteknisiä osaamista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti ja innostavasti • kertoo asiakkaalle testaustilanteen kulun käyttäen alan perussanastoa asiakaslähtöisesti • käyttää kattavasti ja asiakaslähtöisesti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden ohjaustilanteen tavoitteet • käyttää testauslaitteita ja -välineitä sujuvasti ja asiantuntevasti • huolehtii asiakkaan turvallisuudesta ja toimintakyvystä testin aikana • antaa asiakkaalle testipalautteen analysoiden tuloksia asiakaslähtöisesti • laatii asiakkaalle tai ohjeistaa asiakasta vuosi, -jakso tai kausi- ja yksittäisten harjoituskertojen suunnittelussa ja harjoitteiden valinnassa huomioiden asiakkaan tarpeet ja perustellen valintojaan • dokumentoi ja arvioi kokonaisuuden asiakaslähtöisesti hyödyntäen tietoteknisiä välineitä.

Opiskelija arvioi ja kehittää osaamistaan testaajana ja harjoittelun ohjelmoijana.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan pyydettyäessä

	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa joitakin vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan hakee yhteistyössä tietoa osaamisensa kehittämiseksi ottaa vastaan palautetta asiallisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> arvioi oppimistaan ja osaamistaan itsenäisesti tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa hakee itsenäisesti tietoa osaamisensa kehittämiseksi ottaa vastaan palautetta asiallisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> arvioi osaamistaan ja tavoitteen toteutumista itsenäisesti tehden perusteltuja kehittämisehdotuksia tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa osoittaen valmiuden ammatilliseen kasvuun hakee omatoimisesti tietoa luotettavista lähteistä osaamisensa kehittämiseksi pyytää ja ottaa vastaan palautetta.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä käytännön työtehtävissä liikunnanohjauksen toimintaympäristössä suunnittelemalla ja toteuttamalla testauskokonaisuuden. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.10. Huippuosaajana toimiminen, 15 osp (400010)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- arvioida ja kehittää omaa osaamistaan ja työympäristöään
- työskennellä alan huippuosaamista vaativissa tehtävissä
- huomioida huipputuotannon, -tuotteen tai -palvelun laatuvaatimukset
- toimia alan verkostoissa ja yhteistyössä asiakkaan kanssa.

Arviointi

Opiskelija arvioi ja kehittää omaa osaamistaan ja työympäristöään.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> arvioi työnsä onnistumista ja omaa osaamistaan kehittää osaamistaan ja työtapojaan laatii itselleen yksilöllisen kehityssuunnitelman sopeutuu muutoksiin ja työskentelee pitkäjänteisesti huippuosaamista vaativissa työtehtävissä kehittää työympäristöään yhdessä muiden kanssa toimii luontevasti osana tiimiä ja sopeutuu työyhteisöön
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> arvioi realistisesti työnsä onnistumista ja omaa osaamistaan sekä perustelee arviotaan kehittää aktiivisesti osaamistaan ja työtapojaan laatii itselleen yksilöllisen kehityssuunnitelman niin, että se tukee kasvua alan huippuammattilaiseksi

	<ul style="list-style-type: none"> • sopeutuu nopeasti muutoksiin ja työskentelee pitkäjänteisesti työtään kehittäen huippuosaamista vaativissa työtehtävissä • tukee yhdessä muiden kanssa työympäristön kehittymistä huippuosaamisen vaatimalle tasolle • toimii aktiivisesti osana tiimiä ja sopeutuu hyvin työyhteisöön
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi realistisesti työnsä onnistumista ja omaa osaamistaan sekä perustelee arviotaan ja määrittelee kehittämistarpeitaan • kehittää aktiivisesti osaamistaan ja työtapojaan haastavien työtehtävien tasolle • uudistaa aktiivisesti omaa osaamistaan niin, että se tukee kasvua alan huippuammattilaiseksi • ennakoii muutoksia, jotta voi helpommin sopeutua niihin ja työskentelee pitkäjänteisesti työtään itseään kehittäen huippuosaamista vaativissa tehtävissä • arvioi työympäristöään ja antaa siihen kehitysehdotuksia ja palautetta • toimii huippuammattilaisena tiimissä ja jakaa aktiivisesti osaamistaan muille.

Opiskelija työskentelee alan huippuosaamista vaativissa tehtävissä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää omatoimisesti työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja • työskentelee huolellisesti • hankkii ja käyttää työssä tarvittavaa tietoa omatoimisesti ja kysyy tarvittaessa neuvoa • toimii aika- ja muut käytettävissä olevat resurssit huomioiden kustannustehokkaasti ja tuloksellisesti • toimii työssään edistäen pysyviä asiakassuhteita • käyttäytyy työpaikan sääntöjen mukaisesti ja noudattaa työaikoja • toimii vastuullisesti ja noudattaa alan ammattieettisiä periaatteita • ottaa vastuun oman toimintansa työturvallisuudesta ja noudattaa työturvallisuusmääräyksiä ja -ohjeita • varmistaa asiakkaiden ja muiden käyttäjien turvallisuuden ohjeiden mukaan • työskentelee ergonomisesti ja pitää työympäristönsä siistinä koko työprosessin ajan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • valitsee omatoimisesti työmenetelmät, työvälineet ja materiaalit sekä käyttää niitä muuttuvissa tilanteissa • työskentelee huolellisesti, luovasti ja innovatiivisesti • hankkii ja soveltaa työssä tarvittavaa tietoa omatoimisesti ja pystyy ratkomaan ongelmatilanteita yhdessä muiden kanssa • toimii oma-aloitteisesti aika- ja muut käytettävissä olevat resurssit huomioiden kustannustehokkaasti ja yrityksen tai organisaation tuloksellisuutta edistävästi • edistää aktiivisesti toiminnan jatkuvuutta ja pysyviä asiakassuhteita • käyttäytyy työpaikan sääntöjen mukaisesti ja noudattaa työaikoja • toimii vastuullisesti ja oma-aloitteisesti alan ammattieettisten periaatteiden mukaan

	<ul style="list-style-type: none"> • ottaa vastuun oman toimintansa työturvallisuudesta ja havaitsee ja ilmoittaa työhönsä liittyvät vaarat sekä noudattaa työturvallisuusmääräyksiä ja -ohjeita • varmistaa asiakkaiden ja muiden käyttäjien turvallisuuden itsenäisesti • työskentelee ergonomisesti ja pitää työympäristönsä siistinä koko työprosessin ajan myös haasteellisissa työtilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • valitsee rohkeasti uusiakin työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja sekä käyttää niitä sujuvasti muuttuvissa tilanteissa • työskentelee järjestelmällisesti, tarkasti ja varmasti sekä luovasti ja innovatiivisesti • hankkii ja soveltaa itsenäisesti työssä tarvittavaa tietoa vaihtelevissa työtilanteissa ja perustelee ratkaisujaan hankkimansa tiedon pohjalta • työskentelee yrittäjämäisellä asenteella huomioiden ajan ja muut käytettävissä olevat resurssit kustannustehokkaasti ja yrityksen tai organisaation tuloksellisuutta edistävästi • edistää itsenäisesti toiminnan jatkuvuutta ja pysyviä asiakassuhteita • käyttäytyy työpaikan sääntöjen mukaisesti ja noudattaa työaikoja • on ylpeä ammatistaan ja osaamisestaan, toimii vastuullisesti ja kehittää työtään alan ammattieettisten periaatteiden mukaan • ottaa vastuun oman ja työtiimin toiminnan työturvallisuudesta, noudattaa työturvallisuusmääräyksiä ja -ohjeita sekä havaitsee ja ilmoittaa työhönsä liittyvät vaarat • varmistaa asiakkaiden ja muiden käyttäjien turvallisuuden aktiivisesti ja muuttuvissa tilanteissa • työskentelee ergonomisesti ja pitää työympäristönsä siistinä koko työprosessin ajan myös haasteellisissa työtilanteissa ja osallistuu työolosuhteiden kehittämiseen.

Opiskelija huomioi huipputuotannon, -tuotteen tai -palvelun laatuvaatimukset.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • havaitsee poikkeamia • selviytyy tavallisimmista ongelmatilanteista oppimateriaaleja ja ohjekirjoja hyödyntäen • asettaa tavoitteensa ja suunnittelee oman työnsä ja aikataulun realistiseksi ja toteuttamiskelpoiseksi huomioiden korkeat laatuvaatimukset • toimii yrityksen tai organisaation laatu- ja kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • neuvottelee ja etsii ratkaisuja poikkeamille • selviytyy itsenäisesti ongelmatilanteista • asettaa tavoitteensa ja suunnittelee oman työnsä ja aikataulun realistiseksi ja toteuttamiskelpoiseksi muuttuvissa olosuhteissa huomioiden korkeat laatuvaatimukset • toimii aktiivisesti yrityksen tai organisaation laatu- ja kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti ja havaitsee kehittämiskohteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • neuvottelee ja etsii ratkaisuja poikkeamille sekä korjaa toimintaa sovittujen ratkaisujen mukaan

	<ul style="list-style-type: none"> • selviytyy itsenäisesti ongelmatilanteista ja pystyy perustelemaan valintansa • asettaa tavoitteensa ja suunnittelee oman työnsä itsenäisesti ja aikataulun realistiseksi ja vaiheiltaan toteuttamiskelpoiseksi muuttuvissa olosuhteissa huomioiden korkeat laatuvaatimukset ja kykenee tarvittaessa muuttamaan suunnitelmaa • toimii sitoutuneesti yrityksen tai organisaation laatu- ja kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti sekä kehittää toimintamalleja näiden tavoitteiden aikaansaamiseksi.
--	--

Opiskelija toimii alan verkostoissa ja yhteistyössä asiakkaan kanssa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • kommunikoi asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä omalla kielellään sekä välttävästi vähintään yhdellä itselleen vieraalla kielellä • tuntee toimialan keskeiset kansalliset verkostot ja tutustuu alansa toimijoihin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • kommunikoi asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä omalla kielellään sekä vähintään yhdellä itselleen vieraalla kielellä • tuntee toimialan keskeiset kansalliset ja kansainväliset verkostot ja tutustuu alansa toimijoihin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • kommunikoi sujuvasti asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä omalla kielellään sekä sujuvasti yhdellä itselleen vieraalla kielellä • tuntee toimialan keskeiset kansalliset ja kansainväliset verkostot ja osaa hyödyntää verkostoja työssään.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä toimimalla huippuosaamista vaativissa oman alan työtehtävissä. Osaaminen on mahdollista osoittaa myös kansallisissa ja kansainvälisissä kilpailutilanteissa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.11. Soveltavan liikunnan ohjaaminen, 15 osp (106296)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella soveltavan liikunnan ohjaustilanteen
- toteuttaa soveltavan liikunnan ohjaustilanteen
- arvioida ja kehittää osaamistaan soveltavan liikunnan ohjaajana.

Arviointi

Opiskelija suunnittelee soveltavan liikunnan ohjaustilanteen.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii tietoa soveltavan liikunnan erityispiirteistä työnsä perustaksi • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • asettaa ohjaustilanteen tavoitteet • käyttää perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • käyttää perustietoja liikunnan ohjaamisesta ja liikuntakasvatuksesta • käyttää eri liikuntamuotojen ja -lajien perustietoja • huomioi asiakkaan erityistarpeet • huomioi ohjausympäristön saavutettavuuden ja esteettömyyden • huomioi toiminnan turvallisuusriskit • laatii suunnitelman ohjaustilanteesta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • toimii liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • hankkii eri lähteistä tietoa soveltavan liikunnan erityispiirteistä työnsä perustaksi • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • asettaa ohjaustilanteen tavoitteet asiakkaan lähtökohdat huomioiden • käyttää perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • käyttää perustietoja liikunnan ohjaamisesta ja liikuntakasvatuksesta asiakaslähtöisesti • käyttää useiden eri liikuntamuotojen ja -lajien perustietoja • huomioi asiakkaan erityistarpeet ja terveydentilan • huomioi ohjausympäristön saavutettavuuden ja esteettömyyden • ennakoii toiminnan turvallisuusriskit ja varautuu toimimaan niiden mukaisesti • laatii tavoitteellisen suunnitelman ohjaustilanteesta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • hankkii tietoa soveltavan liikunnan erityispiirteistä useasta luotettavasta lähteestä työnsä perustaksi • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • asettaa ohjaustilanteen tavoitteet yhdessä asiakkaan kanssa • käyttää suunnittelussa kattavasti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat ja ohjaustilanteen tavoitteet • käyttää perustietoja liikunnan ohjaamisesta ja liikuntakasvatuksesta asiakaslähtöisesti • käyttää useiden eri liikuntamuotojen ja -lajien perustietoja ja soveltaa niitä asiakaslähtöisesti • ottaa suunnittelussa huomioon asiakkaan erityistarpeet, terveydentilan sekä liikuntaan liittyvät mahdollisuudet • ottaa huomioon ohjausympäristön saavutettavuuden ja esteettömyyden • ennakoii toiminnan turvallisuusriskit ja pyrkii ennaltaehkäisemään niitä

- laatii tavoitteellisen ja asiakaslähtöisen suunnitelman ohjaustilanteesta.

Opiskelija toteuttaa soveltavan liikunnan ohjaustilanteen.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • kertoo asiakkaalle ohjaustilanteen aiheen • käyttää ohjauksessa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • käyttää puheen tukena muita aistikanavia • käyttää ohjauksessa soveltavan liikunnan apuvälineitä • organisoii toimintaa tilanteen vaatimalla tavalla turvallisuudesta huolehtien • kannustaa ja antaa palautetta satunnaisesti • noudattaa suunnitelmaa huomioimatta muuttuvia tilanteita tai asiakkaan erityistarpeita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti • kertoo asiakkaalle ohjaustilanteen aiheen ja rakenteen • käyttää ohjauksessa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • käyttää puheen tukena muita aistikanavia monipuolisesti • käyttää ohjauksessa soveltavan liikunnan apuvälineitä asiantuntevasti • organisoii toimintaa edistäen ohjaustilanteen toiminnallisuutta • kannustaa ja antaa palautetta yleisesti ja yksilöllisesti • soveltaa suunnitelmaa tarpeen mukaan tavoitteen suuntaisesti • toimii tilanteen turvallisuutta edistävällä tavalla
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti ja innostavasti • kertoo asiakkaalle ohjaustilanteen aiheen, rakenteen ja tavoitteen • käyttää ohjauksessa kattavasti ja asiakaslähtöisesti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden ohjaustilanteen tavoitteet • käyttää puheen tukena muita aistikanavia asiakaslähtöisesti • käyttää ohjauksessa soveltavan liikunnan apuvälineitä asiantuntevasti ja asiakaslähtöisesti • kannustaa ja antaa palautetta yleisesti ja yksilöllisesti tavoitteen suuntaisesti • soveltaa toimintaa asiakkaan toimintakyvyn ja tarpeiden mukaan edistäen toiminnan mielekkyyttä ja luoden motivaatiota lisäävän ilmapiirin

- toimii tilanteen turvallisuutta edistävällä tavalla.

Opiskelija arvioi ja kehittää osaamistaan soveltavan liikunnan ohjaajana.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan pyydettyäessä • tunnistaa joitakin vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan • hakee yhteistyössä tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa asiallisesti vastaan palautetta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi osaamistaan itsenäisesti • tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa • hakee itsenäisesti tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa asiallisesti vastaan palautetta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan sekä tavoitteen toteutumista itsenäisesti tehden perusteltuja kehittämisehdotuksia • tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa ja osoittaa valmiuden ammatilliseen kasvuun • hakee oma-aloitteisesti tietoa luotettavista lähteistä osaamisensa kehittämiseksi • pyytää ja ottaa vastaan palautetta omatoimisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä käytännön työtehtävissä soveltavan liikunnan toimintaympäristössä suunnittelemalla ja toteuttamalla soveltavan liikunnan ohjaustilanteen. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.12. Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp (400011)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- perehtyä ammatillisen koulutuksen järjestämisuotoihin ja tutkintoihin
- toimia yhteyshenkilönä koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välillä
- ohjata muita opiskelijoita työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ja muussa osaamisen hankkimisessa
- antaa palautetta osaamisen kehitymisestä.

Arviointi

Opiskelija perehtyy ammatillisen koulutuksen järjestämisuotoihin ja tutkintoihin.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • määrittää ammatillisen koulutuksen järjestämisen keskeisimpiä muotoja • tuntee oman alan ammatillisen koulutuksen tutkintoja • tutustuu ohjattuna oman alan tutkintojen perusteisiin

	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa ohjattuna työpaikan työtehtävien yhteyden oman alan tutkintojen perusteisiin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> määrittää kattavasti koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välisen työnjaon ammatillisen koulutuksen järjestämisessä tiedottaa työpaikalla ammatillisen koulutuksen järjestämisestä yhdessä koulutuksen järjestäjän kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> hankkii johdonmukaisesti tietoa ammatillisen koulutuksen järjestämisessä mukana olevien tahojen toiminnasta määrittää monipuolisesti koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välisen työnjaon ammatillisen koulutuksen järjestämisessä tiedottaa monipuolisesti työpaikalla ammatillisen koulutuksen järjestämisestä yhdessä koulutuksen järjestäjän kanssa.

Opiskelija toimii yhteyshenkilönä koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välillä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> kartoittaa ohjattuna mahdollisuuksia toteuttaa työpaikalla järjestettävää koulutusta ja näyttöjä keskustelee ohjattuna työyhteisössä työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja näyttöjen järjestämisestä toisen opiskelijan, työntekijöiden, työpaikkaohjaajan ja arvioijan kanssa toimii erilaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> kartoittaa mahdollisuuksia toteuttaa työpaikalla järjestettävää koulutusta ja näyttöjä keskustelee vastuullisesti työyhteisössä työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja näyttöjen järjestämisestä toisen opiskelijan, työntekijöiden, työpaikkaohjaajan ja arvioijan kanssa toimii erilaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> kartoittaa vastuullisesti mahdollisuuksia toteuttaa työpaikalla järjestettävää koulutusta ja näyttöjä keskustelee itsenäisesti ja vastuullisesti työyhteisössä työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja näyttöjen järjestämisestä toisen opiskelijan, työntekijöiden, työpaikkaohjaajan ja arvioijan kanssa toimii joustavasti erilaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden kanssa.

Opiskelija ohjaa muita opiskelijoita työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ja muussa osaamisen hankkimisessa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> perehtyy ohjattuna opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan kertoo opiskelijan työturvallisuuteen ja työpaikan ohjeisiin ja käytäntöihin liittyvistä keskeisistä asioista ohjaa opiskelijaa osaamisen hankkimisen tavoitteiden saavuttamiseen arvioi omaa ohjausosaamistaan

Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan ja muuhun osaamisen hankkimisen tavoitteisiin ja sisältöihin • perehdyttää opiskelijan työturvallisuuteen ja työpaikan ohjeisiin ja käytäntöihin • kannustaa opiskelijaa vuorovaikutteisesti osaamisen hankkimisen tavoitteiden saavuttamiseen • arvioi omaa ohjausosaamistaan ja määrittää kehittämistarpeensa saadun palautteen perusteella
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy kattavasti opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan ja muuhun osaamisen hankkimisen tavoitteisiin ja sisältöihin • perehdyttää opiskelijan kattavasti työturvallisuuteen ja työpaikan ohjeisiin ja käytäntöihin • edistää opiskelijaa saavuttamaan osaamisen hankkimiselle asetut tavoitteet • arvioi omaa ohjausosaamistaan monipuolisesti ja kehittää sitä saadun palautteen perusteella.

Opiskelija antaa palautetta osaamisen kehitymisestä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • keskustelee opiskelijan kanssa osaamisen kehitymisestä • vertaa ohjattuna opiskelijan hankkimaa osaamista asetettuihin tavoitteisiin • antaa opiskelijalle palautetta osaamisen kehitymisestä • huomioi palautteen antamisessa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavat opiskelijat
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy opiskelijan osaamisen hankkimisen tavoitteisiin ja sisältöihin työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa • vertaa opiskelijan hankkimaa osaamista asetettuihin tavoitteisiin • antaa opiskelijalle palautetta osaamisen kehitymisestä työpaikalla järjestettävän koulutuksen aikana • huomioi palautteen antamisessa vastuuntuntoisesti erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavat opiskelijat
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy opiskelijan osaamisen hankkimisen tavoitteisiin ja sisältöihin työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ja muussa osaamisen hankkimisessa • vertaa monipuolisesti opiskelijan hankkimaa osaamista asetettuihin tavoitteisiin • antaa opiskelijalle palautetta osaamisen kehitymisestä työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja muun osaamisen hankkimisen aikana • huomioi palautteen antamisessa vuorovaikutteisesti ja vastuuntuntoisesti erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavat opiskelijat.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä valmentautumalla perehdyttämisen-, ohjaus- ja palautteenantotilanteisiin käytännön työtilanteissa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.13. Valmentajana toimiminen seurassa, 30 osp (106302)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella fyysisten ominaisuuksien arviointikokonaisuuden
- toteuttaa fyysisten ominaisuuksien arviointikokonaisuuden
- suunnitella valmennuskokonaisuuden
- toteuttaa valmennuskokonaisuuden
- arvioida ja kehittää osaamistaan valmentajana.

Arviointi

Opiskelija suunnittelee fyysisten ominaisuuksien arviointikokonaisuuden.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii tietoa fyysisistä ominaisuuksista ja niiden arvioinnista työnsä perustaksi • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • selvittää ja asettaa asiakkaan sekä arviointikokonaisuuden tavoitteet • käyttää perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • käyttää digitaalista tietoa ja erilaisia sovelluksia työprosessissa • käyttää alkuselityksessä saatuja tietoja tavoitteista sekä perustietoja fyysisten ominaisuuksien arvioinnista ja havainnoinnista arviointimenetelmien valinnassa • valitsee arviointimenetelmät • huomioi toiminnan turvallisuusriskit • laatii suunnitelman arviointikokonaisuuden toteuttamisesta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii eri lähteistä tietoa fyysisistä ominaisuuksista ja niiden arvioinnista työnsä perustaksi • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • selvittää ja asettaa asiakkaan sekä arviointikokonaisuuden tavoitteet yhdessä asiakkaan kanssa • käyttää perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat

	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää digitaalista tietoa ja erilaisia sovelluksia ottaen huomioon teknologian tuomat hyödyt ja riskit • käyttää alkuselityksessä saatuja tietoja tavoitteista sekä perustietoja fyysisten ominaisuuksien arvioinnista ja havainnoinnista ja soveltaa niitä arviointimenetelmien valinnassa • valitsee arviointimenetelmät kattavasti • huomioi toiminnan turvallisuusriskit ja varautuu toimimaan niiden mukaisesti • laatii kattavan suunnitelman arviointikokonaisuuden toteuttamisesta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaika-, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii useasta luotettavasta lähteestä tietoa fyysisistä ominaisuuksista ja niiden arvioinnista työnsä perustaksi • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • selvittää ja asettaa asiakkaan sekä arviointikokonaisuuden tavoitteet yhdessä asiakkaan kanssa käyttäen hyväksi omaa asiantuntijuuttaan • käyttää suunnittelussa kattavasti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat ja kokonaisuuden tavoitteet • hyödyntää digitaalisia ympäristöjä sekä käyttää digitaalista tietoa ja erilaisia sovelluksia ottaen huomioon teknologian tuomat hyödyt ja riskit • käyttää alkuselityksessä saatuja tietoja tavoitteista sekä perustietoja fyysisten ominaisuuksien arvioinnista ja havainnoinnista ja soveltaa niitä arviointimenetelmien valinnassa asiantuntevasti • valitsee arviointimenetelmät kattavasti ja perustelee valinnat asiantuntevasti • huomioi toiminnan turvallisuusriskit ja pyrkii ennaltaehkäisemään niitä • laatii kattavan ja asiakaslähtöisen suunnitelman arviointikokonaisuuden toteuttamisesta.

Opiskelija toteuttaa fyysisten ominaisuuksien arviointikokonaisuuden

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaika-, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • kertoo arviointitilanteen kulun asiakkaalle • tekee fyysisten ominaisuuksien arvioinnin asiakkaalle • käyttää arvioinnissa tarvittavia laitteita ja välineitä itsenäisesti • käy arvioinnin tulokset läpi asiakkaan kanssa käyttäen alan perussanastoa • analysoi tulokset ja tekee johtopäätökset • dokumentoi kokonaisuuden
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaika-, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti

	<ul style="list-style-type: none"> • toimii esimerkillisesti liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutuksessa luontevasti • kertoo arviointitilanteen kulun ja tavoitteen asiakkaalle • tekee fyysisten ominaisuuksien arvioinnin asiakkaalle huomioiden asiakkaan tarpeet • käyttää arvioinnissa tarvittavia laitteita ja välineitä omatoimisesti ja asiantuntevasti • käy arvioinnin tulokset läpi asiakkaan kanssa käyttäen kattavasti alan perussanastoa • analysoi tulokset, tekee johtopäätökset ja perustelee ne • dokumentoi kokonaisuuden hyödyntäen tietoteknistä osaamista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaika-, -ehtoja-, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutuksessa luontevasti ja innostavasti • kertoo arviointitilanteen kulun ja tavoitteen asiakkaalle • tekee fyysisten ominaisuuksien arvioinnin asiakkaalle huomioiden asiakkaan tarpeet ja arviointiympäristön • käyttää arvioinnissa tarvittavia laitteita ja välineitä omatoimisesti, asiantuntevasti ja asiakaslähtöisesti • käy arvioinnin tulokset läpi asiakkaan kanssa käyttäen asiakaslähtöistä sanastoa • analysoi tulokset, tekee johtopäätökset ja perustelee ne asiantuntevasti ja asiakaslähtöisesti • dokumentoi kokonaisuuden hyödyntäen tietoteknistä osaamista ja havainnollista taulukoilla tuloksia ja johtopäätöksiä.

Opiskelija suunnittelee valmennuskokonaisuuden.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaika-, -ehtoja-, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii tietoa urheilvalmentamisesta sekä fyysisten ominaisuuksien kehittämistä työnsä perustaksi • asettaa valmennuskokonaisuuden tavoitteet • käyttää arvioinnista saatuja tietoja sekä urheilvalmennuksen perustietoja • käyttää lajien perustaitoja ja -tietoja • käyttää digitaalista tietoa ja erilaisia sovelluksia työprosessissa • huomioi toiminnan turvallisuusriskit • laatii asiakkaalle vuosi-, -jakso tai kausi- ja yksittäisten harjoituskertojen suunnitelmat ja käy ne läpi asiakkaan kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaika-, -ehtoja-, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii eri lähteistä tietoa urheilvalmennuksesta ja fyysisten ominaisuuksien kehittämistä työnsä perustaksi • asettaa valmennuskokonaisuuden tavoitteet hyödyntäen arvioinnista saatuja tuloksia • käyttää kattavasti urheilvalmennuksen perustietoja • käyttää kattavasti lajien perustaitoja ja -tietoja

	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää digitaalista tietoa ja erilaisia sovelluksia ottaen huomioon teknologian tuomat hyödyt ja riskit • ennakoi toiminnan turvallisuusriskit pyrkien ehkäisemään liikuntavammojen synnyn • laatii asiakkaalle vuosi-, -jakso tai kausi- ja yksittäisten harjoituskertojen suunnitelmat ja käy ne asiakkaan kanssa läpi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaika-, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii useasta luotettavasta lähteestä tietoa urheiluvalmennuksesta sekä fyysisten ominaisuuksien kehittämistä työnsä perustaksi • asettaa valmennuskokonaisuuden tavoitteet hyödyntäen arvioinnista saatuja tuloksia ja asiakkaan tavoitteita • käyttää asiakaslähtöisesti urheiluvalmennuksen perustietoja ja soveltaa niitä harjoitussuunnitelmien laadinnassa • käyttää asiantuntevasti lajien perustaitoja ja tietoja ja soveltaa niitä toiminnassa • hyödyntää digitaalisia ympäristöjä sekä käyttää digitaalista tietoa ja erilaisia sovelluksia ottaen huomioon teknologian tuomat hyödyt ja riskit • ennakoi toiminnan turvallisuusriskit edistäen asiakkaan harjoitusmahdollisuuksia • laatii asiakkaalle vuosi-, -jakso tai kausi- ja yksittäisten harjoituskertojen suunnitelmat ja käy ne läpi asiakkaan kanssa huomioiden asiakkaan tarpeet ja muutosehdotukset.

Opiskelija toteuttaa valmennuskokonaisuuden.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaika-, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • valmentaa asiakasta kausi- tai jaksosuunnitelman mukaisesti • käyttää perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • käyttää yksipuolista opetustyyliä tai työtapaa valmennustilanteissa • kannustaa, motivoi ja antaa palautetta satunnaisesti • huolehtii valmennustilanteen turvallisuudesta • seuraa fyysisten ominaisuuksien sekä motorisen toimintakyvyn kehittymistä • dokumentoi ja arvioi kokonaisuuden
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaika-, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutuksessa luontevasti • valmentaa asiakasta kausi- tai jaksosuunnitelman mukaisesti • käyttää perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • käyttää useita opetustyyliä tai työtapoja valmennustilanteissa • kannustaa, motivoi ja antaa yleistä sekä yksilöllistä palautetta

	<ul style="list-style-type: none"> • edistää toiminnallaan valmennustilanteen turvallisuutta ja ennaltaehkäisee vammojen syntymistä • seuraa fyysisten ominaisuuksien sekä motorisen toimintakyvyn kehittymistä hyödyntäen teknisiä välineitä • dokumentoi ja arvioi kokonaisuuden hyödyntäen tietoteknistä osaamista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutuksessa luontevasti ja innostavasti • valmentaa asiakasta kausi- tai jaksosuunnitelman mukaisesti • käyttää kattavasti ja asiakaslähtöisesti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden valmennustilanteen tavoitteet • käyttää useita asiakaslähtöisiä opetustyyliä tai työtapoja valmennustilanteissa • kannustaa, motivoi ja antaa yleistä sekä yksilöllistä palautetta • edistää toiminnallaan valmennustilanteen turvallisuutta, omaa työhyvinvointiaan ja ennaltaehkäisee vammojen syntymistä • seuraa fyysisen sekä motorisen toimintakyvyn kehittymistä hyödyntäen teknisiä apuvälineitä ja dokumentoiden asioita säännönmukaisesti • dokumentoi ja arvioi kokonaisuuden hyödyntäen tietoteknistä osaamista ja havainnollista tuloksia ja johtopäätöksiä.

Opiskelija arvioi ja kehittää osaamistaan valmentajana.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan pyydettäessä • tunnistaa joitakin vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan • hakee yhteistyössä tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa asiallisesti vastaan palautetta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan itsenäisesti • tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa • hakee itsenäisesti tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa asiallisesti vastaan palautetta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan, osaamistaan ja tavoitteen toteutumista itsenäisesti tehden perusteltuja kehittämisehdotuksia • tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa ja osoittaa valmiuden ammatilliseen kasvuun • hakee oma-aloitteisesti tietoa luotettavista lähteistä osaamisensa kehittämiseksi • pyytää ja ottaa vastaan palautetta omatoimisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä käytännön työtehtävissä suunnittelemalla ja toteuttamalla arviointi- ja valmennuskokonaisuuden. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.14. Uimavalvojana toimiminen, 15 osp (106300)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- ylläpitää uintiin tarkoitettua ympäristöä
- pelastaa vedestä ja antaa ensiapua
- toimia asiakaspalvelutilanteessa uintiin tarkoitettussa ympäristössä
- arvioida ja kehittää osaamistaan uimavalvojana.

Arviointi

Opiskelija ylläpitää uintiin tarkoitettua ympäristöä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • tunnistaa toiminnan turvallisuusriskit • organisoii työympäristön toimintaa • käyttää äänentoistojärjestelmiä tarvittaessa ohjattuna • käyttää avustus- ja apuvälineitä ohjattuna • käyttää puhdistusaineita ja siivousvälineitä ohjattuna • tunnistaa veden puhtauteen liittyvät tekijät ja mittausmenetelmät • tunnistaa veden likaantumiseen liittyvät tekijät ja tilanteet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • tunnistaa toiminnan turvallisuusriskit ja varautuu toimimaan niiden mukaisesti • organisoii työympäristön toimintaa ennakoiden tulevia tilanteita • käyttää äänentoistojärjestelmiä asianmukaisesti • käyttää avustus- ja apuvälineitä tarkoituksenmukaisesti • käyttää puhdistusaineita ja siivousvälineitä tarkoituksenmukaisesti • tunnistaa veden puhtauteen liittyvät tekijät ja mittausmenetelmät ja ymmärtää mittaustulokset • tunnistaa veden likaantumiseen liittyvät tekijät ja tilanteet sekä ymmärtää niiden merkityksen viihtyisyydelle ja turvallisuudelle
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • tunnistaa toiminnan turvallisuusriskit, varautuu toimimaan niiden mukaisesti sekä pyrkii ennaltaehkäisemään vaaratilanteiden synnyn • organisoii työympäristön toimintaa ennakoiden tulevia tilanteita sekä edistäen työympäristön viihtyisyyttä ja turvallisuutta • käyttää äänentoistojärjestelmiä huomioiden asiakkaiden tarpeet ja rajoitteet • käyttää avustus- ja apuvälineitä huomioiden oma-aloitteisesti asiakkaiden tarpeet • käyttää puhdistusaineita ja siivousvälineitä tarkoituksenmukaisesti ja oma-aloitteisesti

	<ul style="list-style-type: none"> • hallitsee veden puhtauteen liittyvät tekijät ja mittausmenetelmät sekä osaa ottaa vesinäytteen ja tulkita mittaustuloksia • hallitsee veden likaantumiseen liittyvät tekijät ja tilanteet, ymmärtää niiden merkityksen viihtyisyydelle ja turvallisuudelle sekä ennakoii mahdolliset riskitekijät.
--	---

Opiskelija pelastaa vedestä ja antaa ensiapua.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • osaa vedessä liikkumisen perustaidot ja –tiedot • tekee pelastushypyn • kykenee uimaan yhtäjaksoisesti 200 metriä, josta 50 metriä kylkiuintia • kykenee sukeltamaan 10 metrin matkan veden alla • kykenee pelastamaan altaan pohjasta työympäristössään • kykenee kuljettamaan pelastusuintitekniikalla • käyttää työympäristön pelastusvälineitä • hallitsee ensiaputaidot EA1-tasoisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • osaa vedessä liikkumisen perustaidot ja –tiedot • tekee pelastushypyn painumatta pinnan alle • kykenee uimaan yhtäjaksoisesti 200 metriä, josta 50 metriä kylkiuintia • kykenee sukeltamaan 15 metriä matkan veden alla • kykenee pelastamaan 2 metriä syvän altaan pohjasta • kykenee kuljettamaan tarkoituksenmukaisella pelastusuintitekniikalla 50m • kykenee pelastamaan vedestä turvallisesti ja perustelevaan menettelynsä • käyttää työympäristön pelastusvälineitä sujuvasti sekä ennaltaehkäistä vaaratilanteiden syntyä • hallitsee ensiaputaidot EA1-tasoisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • osaa vedessä liikkumisen perustaidot ja –tiedot • tekee pelastushypyn painumatta pinnan alle • kykenee uimaan yhtäjaksoisesti 200 metriä, josta 50 metriä kylkiuintia • kykenee sukeltamaan 25 metriä matkan veden alla • kykenee pelastamaan 4 metriä syvän altaan pohjasta • kykenee kuljettamaan tarkoituksenmukaisella pelastusuintitekniikalla 50 metriä • osaa useamman pelastusuintitekniikan ja perustelee niiden erilaiset käyttötilanteet • kykenee pelastamaan vedestä turvallisesti ja perustelevaan menettelynsä sekä kuvailemaan vaihtoehtoisia toimintamalleja • käyttää työympäristön pelastusvälineitä sujuvasti sekä ennaltaehkäistä vaaratilanteiden syntyä sekä kehittää toimintaympäristön turvallisuutta • hallitsee ensiaputaidot EA1-tasoisesti.

Opiskelija toimii asiakaspalvelutilanteessa uintiin tarkoitettussa ympäristössä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • huomioi yksilön ja ryhmän • toimii työtehtävissä oikeutensa ja vastuunsa tuntien

	<ul style="list-style-type: none"> • neuvoo, opastaa ja avustaa asiakkaita • huomioi yleisen järjestyksen ja siisteyden
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti • huomioi yksilön ja ryhmän valitessaan toimintatapoja • toimii työtehtävissään luontevasti • ymmärtää oman roolinsa palvelun tuottamisessa asiakkaalle • toimii työtehtävissä oikeutensa ja vastuunsa ymmärtäen • neuvoo, opastaa ja avustaa asiakkaita luontevasti • huomioi yleisen järjestyksen ja siisteyden ennakkoiden tilanteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti ja innostavasti • huomioi yksilön ja ryhmän valitessaan asiakaslähtöisiä toimintatapoja • toimii työtehtävissä asiakaslähtöisesti • ymmärtää oman roolinsa palvelun tuottamisessa asiakkaalle ja sen merkityksen asiakkaan palvelukokemuksessa • pyrkii ennakoimaan ja kehittämään työtään • toimii työtehtävissä vastuullisesti ja oikeudenmukaisesti vastuunsa ja oikeutensa ymmärtäen • neuvoo, opastaa ja avustaa asiakkaita luontevasti ja kannustavasti • huomioi yleisen järjestyksen ja siisteyden ennakkoiden sekä ennaltaehkäisten riskitilanteita.

Opiskelija arvioi ja kehittää osaamistaan uimavalvojana.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan pyydettyäessä • tunnistaa joitakin vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan • hakee yhteistyössä tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa asiallisesti vastaan palautetta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan itsenäisesti • tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa • hakee itsenäisesti tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa asiallisesti vastaan palautetta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan oma-aloitteisesti • tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa ja osoittaa valmiuden ammatilliseen kasvuun • hakee oma-aloitteisesti tietoa luotettavista lähteistä osaamisensa kehittämiseksi • pyytää ja ottaa vastaan palautetta omatoimisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla uimavalvojana. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.15. Uinnin opettaminen, 15 osp (106301)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella uinninopetuskokonaisuuden
- toteuttaa uinninopetustilanteen
- arvioida ja kehittää osaamistaan uinnin opettajana.

Arviointi

Opiskelija suunnittelee uinninopetuskokonaisuuden.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii tietoa uinnin opettamisesta työnsä perustaksi • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • asettaa opetuskokonaisuuden tavoitteen • käyttää perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • käyttää perustietoja uinnin mekaniikasta ja tekniikasta • ottaa huomioon vesiturvallisuuden ja riskit • laatii suunnitelman uinninopetuskokonaisuudesta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • hankkii eri lähteistä tietoa uinnin opettamisesta työnsä perustaksi • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • asettaa opetuskokonaisuuden tavoitteet asiakaslähtöisesti • käyttää perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • käyttää perustietoja uinnin mekaniikasta ja tekniikasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • ottaa huomioon vesiturvallisuuden ja riskit sekä varautuu toimimaan niiden mukaisesti • laatii tavoitteellisen suunnitelman opetuskokonaisuudesta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • toimii liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • hankkii tietoa uinninopetuksen erityispiirteistä useasta luotettavasta lähteestä työnsä perustaksi • luo luottamuksellisen asiakassuhteen • asettaa opetuskokonaisuuden tavoitteet asiantuntevasti ja asiakaslähtöisesti • käyttää kattavasti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat ja ohjaustilanteen tavoitteet • käyttää kattavasti perustietoja uinnin mekaniikasta ja tekniikasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat ja tavoitteet

	<ul style="list-style-type: none"> • ottaa huomioon vesiturvallisuuden ja riskit sekä pyrkii ennaltaehkäisemään vaaratilanteiden synnyn • laatii tavoitteellisen ja asiakaslähtöisen suunnitelman uinninopetuskokonaisuudesta.
--	--

Opiskelija toteuttaa uinninopetustilanteen.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • kertoo opetustilanteen aiheen • käyttää opetuksessa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta • käyttää opetuksessa vesiympäristöön sopivaa, yksipuolista opetustyyliä tai työtapaa • organisoii toimintaa tilanteen vaatimalla tavalla • havainnollistaa uinnin tekniikkaa itse näyttäen • kannustaa ja antaa palautetta satunnaisesti • huolehtii tilanteen turvallisuudesta ja ylläpitää valmiutta vedestä pelastamiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan luontevasti ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • kertoo opetustilanteen aiheen ja rakenteen • käyttää opetuksessa perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden asiakkaan lähtökohdat • käyttää opetuksessa vesiympäristöön sopivia opetustyyliä sekä työtapoja monipuolisesti • organisoii toimintaa edistäen opetustilanteen toiminnallisuutta • havainnollistaa uinnin tekniikkaa monipuolisesti • kannustaa ja antaa palautetta yleisesti ja yksilöllisesti • huolehtii tilanteen turvallisuudesta ja ylläpitää valmiutta vedestä pelastamiseen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • kohtaa asiakkaan luontevasti ja toimii vuorovaikutustilanteessa innostavasti • kertoo opetustilanteen aiheen, rakenteen ja tavoitteen • käyttää opetuksessa kattavasti ja asiakaslähtöisesti perustietoja ihmiskehon rakenteesta ja toiminnasta huomioiden opetustilanteen tavoitteet • käyttää opetuksessa vesiympäristöön sopivia opetustyyliä sekä työtapoja asiakaslähtöisesti • organisoii ja edistää tilanteen toiminnallisuutta ja mielekkyyttä luoden motivaatiota lisäävän ilmapiirin • havainnollistaa uinnin tekniikkaa asiakaslähtöisesti

	<ul style="list-style-type: none"> • kannustaa ja antaa palautetta yleisesti ja yksilöllisesti tavoitteen suunnassa • huolehtii tilanteen turvallisuudesta ja ylläpitää valmiutta vedestä pelastamiseen.
--	--

Opiskelija arvioi ja kehittää omaa osaamistaan uinnin opettajana.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan pyydettyäessä • tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan • hankkii yhteistyössä tietoa osaamisensa kehittämiseksi • ottaa vastaan palautetta asiallisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi osaamistaan itsenäisesti • tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa • hankkii tietoa itsenäisesti osaamisensa kehittämiseksi • ottaa vastaan palautetta asiallisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi osaamistaan ja tavoitteen toteutumista itsenäisesti tehden perusteltuja kehittämisehdotuksia • tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa ja osoittaa valmiuden ammatilliseen kasvuun • hankkii tietoa oma-aloitteisesti • ottaa vastaan ja pyytää palautetta oma-aloitteisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä käytännön työtehtävissä suunnittelemalla ja toteuttamalla uinninopetustilanteen. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.16. Yrityksessä toimiminen, 15 osp (400009)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella yrityksen liiketoimintaa
- rakentaa liiketoimintaa edistäviä yhteistyöverkostoja
- harjoittaa yritystoimintaa
- arvioida ja kehittää yrityksen toimintaa.

Arviointi

Opiskelija suunnittelee yrityksen liiketoimintaa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • hankkii yrityksen liiketoiminnan eri osa-alueiden suunnittelussa tarvittavaa tietoa • hyödyntää tietoa yritystoimintaa tukevista palveluista • asettaa yritykselle strategisia tavoitteita • tunnistaa yritystoimintaan liittyviä riskejä

Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • täsmentää yritykselle strategiset tavoitteet ja niille asiakaslähtöisen toimenpidesuunnitelman • laatii budjetit ja rahoitussuunnitelman tiedostaen yrittäjän aseman • tunnistaa yritystoimintaan liittyvät keskeiset riskit
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • täsmentää ennakoivasti ja perustellen yritykselle strategiset tavoitteet ja niille asiakaslähtöisen suunnitelman ja toteuttaa suunnitelmaa tavoitteiden saavuttamiseksi • laatii budjetit ja rahoitussuunnitelman itsenäisesti tiedostaen yrittäjän aseman • tunnistaa ja arvioi yritystoimintaan liittyvät riskit.

Opiskelija rakentaa liiketoimintaa edistäviä yhteistyöverkostoja.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • täsmentää toiminnan kannalta keskeisiä yhteistyökumppaneita • suunnittelee yhteistyötä keskeisten kumppaneiden kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • hankkii yksin tai ryhmän jäsenenä keskeisen yhteistyökumppanin • sopii yhteistyön muodosta hankkimansa yhteistyökumppanin kanssa • solmii tarvittaessa yhteistyösopimuksen vastuut ja velvollisuudet huomioiden
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • hankkii yksin tai ryhmän jäsenenä yhteistyökumppaneita ja sopii yhteistyön muodoista • solmii yhteistyösopimuksia vastuut ja velvollisuudet huomioiden.

Opiskelija harjoittaa yritystoimintaa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • harjoittaa yritystoimintaa yksin tai osana yhteisöä • hoitaa sovittua liiketoiminnan osa-alueita • ratkaisee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintaan liittyviä ongelmatilanteita, mutta tarvitsee jonkin verran tukea • toimii toimialan lainsäädännön mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • harjoittaa yritystoimintaa yksin tai osana yhteisöä • hoitaa itsenäisesti sovittua liiketoiminnan osa-alueita • ratkaisee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintaan liittyviä ongelmatilanteita • toimii toimialan lainsäädännön mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • harjoittaa yritystoimintaa yksin tai osana yhteisöä • hoitaa itsenäisesti eri liiketoiminnan osa-alueita osoittaen toiminnassa joustavuutta ja hyvää ajankäytön hallintaa • ratkaisee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintaan liittyviä ongelmatilanteita varmistaen asiakastytyväisyyden

- toimii toimialan lainsäädännön mukaisesti.

Opiskelija arvioi ja kehittää yrityksen toimintaa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi omaa toimintaansa yrityksessä osana kokonaisuutta • arvioi yksin tai ryhmän jäsenenä yrityksen toimintaa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi toimintaansa ja asettaa toiminnalleen tavoitteita yrityksen strategisten tavoitteiden mukaisesti • tekee yksin tai ryhmän jäsenenä ehdotuksia yrityksen toiminnan kehittämiseksi huomioiden asiakkaiden ja sidosryhmien odotukset sekä laatu- ja kustannustavoitteet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi toimintaansa yrityksessä suhteessa yrityksen strategiaan tavoitteisiin • tekee aktiivisesti perusteltuja ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä yritystoiminnan kehittämiseksi strategisten tavoitteiden suuntaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä harjoittamalla yritystoimintaa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.17. Kilpailutapahtuman järjestäminen, 20 osp (106290)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella kilpailutapahtuman
- toteuttaa kilpailutapahtuman
- arvioida ja kehittää osaamistaan tapahtuman järjestäjänä.

Arviointi

Opiskelija suunnittelee kilpailutapahtuman.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • toimii vastuullisesti kaikissa sopimussuhteissaan ja ottaa huomioon kuluttajansuojan toimiessaan kuluttajamarkkinoilla • huomioi liikunta-alan arvot sekä eettiset periaatteet • selvittää ja asettaa tapahtumalle tavoitteen • hankkii tietoa työnsä perustaksi ja huomioi kilpailulajissa määritellyt sopimukset, säännöt ja määräykset • laatii kuvauksen kilpailutapahtuman organisaatiosta • laatii kuvauksen ottelu- tai kilpailukaavioista ja aikatauluista

	<ul style="list-style-type: none"> • tekee riskikartoituksen ja laati turvallisuussuunnitelman • laatii tapahtumalle talousarvion • laatii markkinointi- ja viestintäsuunnitelman • huomioi kestävän kehityksen periaatteet • dokumentoi tapahtumaan liittyvät suunnitelmat kokonaisuudeksi hyödyntäen tietotekniikan perusosaamista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • toimii vastuullisesti kaikissa sopimussuhteissaan ja ottaa huomioon kuluttajansuojan toimiessaan kuluttajamarkkinoilla • selvittää ja asettaa tapahtumalle tavoitteen yhteistyössä eri tahojen kanssa • huomioi liikunta-alan arvot sekä eettiset periaatteet • hankkii tietoa eri lähteistä työnsä perustaksi ja huomioi kilpailulajissa määritellyt sopimukset, säännöt ja määräykset • laatii kattavan kuvauksen kilpailutapahtuman organisaatiosta • laatii kattavan kuvauksen ottelu- tai kilpailukaavioista ja aikatauluista • tekee riskikartoituksen ja laati turvallisuussuunnitelman • laatii kattavan talousarvion • laatii suunnitelman tapahtuman markkinointiin ja viestintään monipuolisesti • huomioi ja ennakoii suunnitelmissa mahdolliset muutokset • huomioi liikuntatapahtumassa kestävän kehityksen periaatteet • dokumentoi tapahtumaan liittyvät suunnitelmat hyödyntäen tietoteknistä osaamista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa keskeisiä liikunta-alan työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevia säädöksiä ja sopimuksia • toimii vastuullisesti kaikissa sopimussuhteissaan ja ottaa huomioon kuluttajansuojan toimiessaan kuluttajamarkkinoilla • huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet • selvittää ja asettaa tapahtumalle tavoitteen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa • hankkii tietoa useasta luotettavasta lähteestä työnsä perustaksi ja huomioi lajissa määritellyt sopimukset, säännöt ja määräykset • laatii asiantuntevan kuvauksen kilpailutapahtuman organisaatiosta • laatii asiantuntevan kuvauksen ottelu- tai kilpailukaavioista ja aikatauluista • tekee riskikartoituksen ja laati turvallisuussuunnitelman • laatii kattavan talousarvion edistäen tapahtuman taloudellista toteutusta • laatii suunnitelman tapahtuman markkinointiin ja viestintään monipuolisesti useita kanavia käyttäen • huomioi ja ennakoii suunnitelmissa mahdolliset muutokset ja erityistarpeet • huomioi liikuntatapahtumassa kestävän kehityksen periaatteet • laatii palautteen keräämiseen menetelmän • luo tapahtumalle sen laatua mittaavan kriteeristön • dokumentoi tapahtumaan liittyvät suunnitelmat kokonaisuudeksi hyödyntäen tietoteknistä osaamista ja havainnollistaen suunnitelmia.

Opiskelija toteuttaa kilpailutapahtuman.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • markkinoi kilpailutapahtumaa yksipuolisesti • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa asiallisesti • toimii tavoitteen ja suunnitelmien mukaisesti • käyttää tapahtumassa tarvittavia teknisiä järjestelmiä itsenäisesti • toimii kestävän kehityksen mukaisesti • dokumentoi ja arvioi tapahtuman toteutuksen • toimii turvallisuussuunnitelman mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • markkinoi tapahtumaa usealla tavalla • kohtaa asiakkaan ja toimii vuorovaikutustilanteessa luontevasti • toimii tavoitteen ja suunnitelman mukaisesti yhteistyössä eri tahojen kanssa • käyttää tapahtumassa tarvittavia teknisiä järjestelmiä omatoimisesti ja joustavasti • toimii vastuullisesti kestävää kehitystä edistäen • dokumentoi ja arvioi tapahtuman toteutuksen • toimii turvallisuussuunnitelman mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii liikunta-alan keskeisten työaikaa, -ehtoja, -sopimusta ja -suojelua koskevien säädösten ja sopimusten mukaisesti • toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti • markkinoi tapahtumaa laajasti käyttäen useampaa markkinointikanavaa • kohtaa asiakkaan luontevasti ja toimii vuorovaikutustilanteessa innostavasti • toimii tavoitteen ja suunnitelman suuntaisesti yhteistyötahojen kanssa, edistäen tapahtuman onnistumista • käyttää tapahtumassa tarvittavia teknisiä järjestelmiä omatoimisesti, joustavasti ja asiantuntevasti • toimii tapahtumassa ennakoiden tulevia tilanteita • toimii vastuullisesti kestävää kehitystä edistäen ja arvioiden sen toteutumista kilpailutapahtumassa • viestii tapahtumasta asiakaslähtöisesti käyttäen useampaa viestintäkanavaa • kerää palautteen tapahtumasta osallistujilta ja toimijoilta • dokumentoi ja arvioi tapahtuman toteutuksen kehitysehdotuksineen • toimii tapahtuman turvallisuutta edistävällä tavalla.

Opiskelija arvioi ja kehittää osaamistaan tapahtuman järjestäjänä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi oppimistaan ja osaamistaan pyydettyä

	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa joitakin vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan hakee yhteistyössä tietoa osaamisensa kehittämiseksi ottaa asiallisesti vastaan palautetta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> arvioi oppimistaan ja osaamistaan itsenäisesti tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa hakee itsenäisesti tietoa osaamisensa kehittämiseksi ottaa asiallisesti vastaan palautetta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> arvioi oppimistaan ja osaamistaan sekä tavoitteen toteutumista itsenäisesti tehden perusteltuja kehittämisehdotuksia tunnistaa vahvuutensa ja kehittämiskohteensa ja osoittaa valmiuden ammatilliseen kasvuun hakee oma-aloitteisesti tietoa luotettavista lähteistä osaamisensa kehittämiseksi pyytää ja ottaa vastaan palautetta omatoimisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä käytännön työtehtävissä suunnittelemalla ja toteuttamalla kilpailutapahtuman tähän soveltuvassa toimintaympäristössä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.18. Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp (400012)

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä -osa-alue suoritetaan ja sitä opetetaan siten, että äidinkielenä on koulutuksen järjestäjän opetus- ja tutkintokielen mukaisesti suomen, ruotsin tai saamen kieli. Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä -osa-alue voidaan opiskelijan valinnan mukaan suorittaa ja sitä voidaan opettaa myös opiskelijan toisena kielenä olevalla suomen tai ruotsin kielellä, romanikielellä, viittomakielellä tai muulla opiskelijan äidinkielellä, mikäli koulutuksen järjestäjä tarjoaa tämän mahdollisuuden.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> viestii vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla ilmaisee asiallisesti mielipiteitä yhteistyö- ja ryhmätalanteissa

	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää tilanteen mukaan yleiskieltä esitellessään omaan alaansa liittyvän ilmiön tai asian • ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • viestii sujuvasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa • vie keskustelua yhteistyö- ja ryhmätilanteissa tavoitteellisesti eteenpäin • perustelee mielipiteensä ja väitteensä • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • viestii vakuuttavasti myös vaativissa vuorovaikutustilanteissa • toimii rakentavasti ja edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta yhteistyö- ja ryhmätyötilanteissa • perustelee mielipiteitään ja väitteitään monipuolisesti tilanteeseen sopivalla tavalla • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä ja suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan, työelämässä ja yhteiskunnassa • kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita • tekee päätelmiä tekstien merkityksistä pääosin itsenäisesti • hakee tietoa oman alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä ja yksinkertaisissa tiedonhankinnan tehtävissä hyödyntää monilukutaitoaan • tekee joitakin muistiinpanoja ja tiivistää muutamia ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta • arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta pääosin itsenäisesti • hyödyntää hankkimaansa tietoa • noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti • arvioi tekstien tulkinnan taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita monipuolisesti • tulkitsee erilaisten tekstien keskeiset tavoitteet ja olennaiset merkitykset • hakee tietoa oman alansa kannalta monipuolisista tietolähteistä monilukutaitoaan hyödyntäen

	<ul style="list-style-type: none"> • tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta • arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta • hyödyntää hankkimaansa tietoa johdonmukaisesti ja sujuvasti • noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti • arvioi tekstien tulkinnan taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tuntee omalla alalla ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat monipuolisesti ja arvioi niiden käyttöä • tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita monipuolisesti ja arvioi tekstien sisältöä ja ilmaisua • hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä sujuvasti monilukutaitoaan hyödyntäen • tekee itsenäisesti muistiinpanoja ja tiivistää ydinasiat kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta • arvioi asiantuntevasti tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta • hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti ja sujuvasti • noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin • kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearviointin pohjalta.

Opiskelija tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja suuntaa ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti • tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan • hallitsee osittain kirjoitetun kielen käytänteet • tuottaa omalla alalla ja työelämässä tarvittavia tyypillisiä tekstejä • tuottaa tilanteeseen sopivaa puhekieltä • arvioi tekstien tuottamisen ja ilmaisun taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja viestii tavoitteiden suuntaisesti • tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta • hallitsee pääosin kirjoitetun kielen käytänteet • tuottaa oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä • kohdentaa puhutut tekstit kohderyhmän mukaisesti ja ilmaisee itseään selkeästi • arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti tunnistuen vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa ilmaisulleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta • tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta

- hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen käytänteet ja muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta
- tuottaa sujuvasti oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä
- käyttää tilanteen edellyttämää selkeää puhekieltä vuorovaikutteisesti ja taitaa huolitellun yleiskielen
- kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ilmaisee asiallisesti mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti • ottaa vuorovaikutuksessa toisen näkemykset huomioon • osoittaa tuntevansa sanattoman viestinnän merkityksen ja sen vaikutuksia sanoman vastaanottoon • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset • ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alan vaatimukset ja viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa • soveltaa sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutukseensa ja vertailee kulttuurisia merkityksiä • kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen tutusta aiheesta

	<ul style="list-style-type: none"> • toimii ryhmätyötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää • toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja • noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen myös haasteellisissa tilanteissa, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan • hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt • arvioi ja kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia tekstejä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tutustuu eri tekstilajeihin • tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia • tuottaa ja tulkitsee ohjatusti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa • antaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä • arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti • tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa • muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta • antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä • arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti ja monipuolisesti • tuottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa • antaa rakentavaa ja monipuolista palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautetta • muokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan palautteen pohjalta • kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tiedostaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin lukee kaunokirjallisia tekstejä tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> ottaa huomioon kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden omassa vuorovaikutuksessaan tutustuu monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin lukee kaunokirjallisuutta sekä tulkitsee ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> soveltaa monipuolisesti kielelliseen, kulttuuriseen ja identiteettien moninaisuuteen liittyvää osaamistaan osoittaa tuntevansa monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeja ja muita taidemuotoja hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä analysoi ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, saame

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa saamen kielellä
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä saamen kielellä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa saamen kielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> viestii vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla ilmaisee asiallisesti mielipiteitä yhteistyö- ja ryhmätilanteissa käyttää tilanteen mukaan yleiskieltä esitellessään omaan alaansa liittyvän ilmiön tai asian ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> viestii sujuvasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa vie keskustelua yhteistyö- ja ryhmätilanteissa tavoitteellisesti eteenpäin

	<ul style="list-style-type: none"> • perustelee mielipiteensä ja väitteensä • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • viestii vakuuttavasti myös vaativissa vuorovaikutustilanteissa • toimii rakentavasti ja edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta yhteistyö- ja ryhmätyötilanteissa • perustelee mielipiteitään ja väitteitään monipuolisesti tilanteeseen sopivalla tavalla • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä ja suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan, työelämässä ja yhteiskunnassa • kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita • tekee päätelmiä tekstien merkityksistä pääosin itsenäisesti • hakee tietoa oman alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä ja yksinkertaisissa tiedonhankinnan tehtävissä hyödyntää monilukutaitoaan • tekee joitakin muistiinpanoja ja tiivistää muutamia ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta • arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta pääosin itsenäisesti • hyödyntää hankkimaansa tietoa • noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti • arvioi tekstien tulkinnan taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita monipuolisesti • tulkitsee erilaisten tekstien keskeiset tavoitteet ja olennaiset merkitykset • hakee tietoa oman alansa kannalta monipuolisista tietolähteistä monilukutaitoaan hyödyntäen • tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta • arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta • hyödyntää hankkimaansa tietoa johdonmukaisesti ja sujuvasti • noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti • arvioi tekstien tulkinnan taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tuntee omalla alalla ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat monipuolisesti ja arvioi niiden käyttöä

	<ul style="list-style-type: none"> • tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita monipuolisesti ja arvioi tekstien sisältöä ja ilmaisua • hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä sujuvasti monilukutaitoaan hyödyntäen • tekee itsenäisesti muistiinpanoja ja tiivistää ydinasiat kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta • arvioi asiantuntevasti tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta • hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti ja sujuvasti • noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin • kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.
--	---

Opiskelija tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä saamen kielellä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja suuntaa ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti • tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan • hallitsee osittain kirjoitetun kielen käytänteet • tuottaa omalla alalla ja työelämässä tarvittavia tyypillisiä tekstejä • tuottaa tilanteeseen sopivaa puhekieltä • arvioi tekstien tuottamisen ja ilmaisun taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja viestii tavoitteiden suuntaisesti • tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta • hallitsee pääosin kirjoitetun kielen käytänteet • tuottaa oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä • kohdentaa puhutut tekstit kohderyhmän mukaisesti ja ilmaisee itseään selkeästi • arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti tunnistaen vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa ilmaisulleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta • tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta • hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen käytänteet ja muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta • tuottaa sujuvasti oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä • käyttää tilanteen edellyttämää selkeää puhekieltä vuorovaikutteisesti ja taitaa huolitellun yleiskielen • kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamen kielessä
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia saamenkielisiä tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamen kielessä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ilmaisee asiallisesti mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti • ottaa vuorovaikutuksessa toisen näkemykset huomioon • osoittaa tuntevansa sanattoman viestinnän merkityksen ja sen vaikutuksia sanoman vastaanottoon • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset • ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alan vaatimukset ja viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa • soveltaa sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee kulttuurisia merkityksiä • kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen tutusta aiheesta • toimii ryhmätötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää • toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • arvioi esiintymis- ja ryhmätaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi

	<ul style="list-style-type: none"> • vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja • noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen myös haasteellisissa tilanteissa, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan • hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt • arvioi ja kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia saamenkielisiä tekstejä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tutustuu eri tekstilajeihin • tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia • tuottaa ja tulkitsee ohjatusti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa • antaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä • arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti • tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa • muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta • antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä • arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti ja monipuolisesti • tuottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa • antaa rakentavaa ja monipuolista palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautetta • muokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan palautteen pohjalta • kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tiedostaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen • tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin • lukee kaunokirjallisia tekstejä • tekee havaintoja omasta lukemisestaan

Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ottaa huomioon kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden omassa vuorovaikutuksessaan • tutustuu monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin • lukee kaunokirjallisuutta sekä tulkitsee ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia • arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • soveltaa monipuolisesti kielelliseen, kulttuuriseen ja identiteettien moninaisuuteen liittyvää osaamistaan • osoittaa tuntevansa monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeja ja muita taidemuotoja • hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä analysoi ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia • arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, viittomakieli

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa suomalaisella viittomakielellä
- tulkita erilaisia viitottuja tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa viitottuja tekstejä eri muodoissaan ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä suomalaisella viittomakielellä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa suomalaisella viittomakielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää suomalaista viittomakieltä tutuissa viestintätilanteissa tilanteeseen sopivalla tavalla • selviytyy tutuissa viestintäympäristöissä, esimerkiksi kuulevien kanssa • hyödyntää viittomakielen tulkkausta vuorovaikutustilanteissa • osallistuu yhteistyö- ja ryhmätilanteisiin ja ilmaisee asiallisesti mielipiteitään • esittelee omaan ammattialaansa liittyvän ilmiön tai asian • tiedostaa viittomakielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää suomalaista viittomakieltä alan viestintätilanteissa vuorovaikutteisesti ja asiallisesti • toimii ammatillisissa vaihtelevissa viestintäympäristöissä, esimerkiksi viittomakielisten ja kuulevien kanssa • käyttää viittomakielen tulkkausta tarkoituksenmukaisesti erilaisissa tilanteissa • vie viestintätilannetta tavoitteellisesti eteenpäin

	<ul style="list-style-type: none"> • perustelee mielipiteensä ja väitteensä sekä toimii vuorovaikutustilanteissa eettisesti kestäväällä tavalla • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja rekistereitä sujuvasti esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita • ymmärtää viittomakielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja yhteiskunnassa • arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää suomalaista viittomakieltä aktiivisesti alan viestintätilanteissa ja on viestinnässään luontevasti vuorovaikutteinen ja vakuuttava • toimii joustavasti erilaisissa multimodaalisissa viestintäympäristöissä • käyttää viittomakielen tulkkausta sujuvasti erilaisissa tilanteissa • toimii ryhmässä aktiivisesti ja rakentavasti • edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta • perustelee näkemyksiään ja väitteitään monipuolisesti ja toimii vuorovaikutustilanteissa eettisesti kestäväällä tavalla • suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti esitellessään alaansa liittyviä ilmiöitä yleiskielellä ja käyttää alan käsitteistöä ja rekistereitä joustavasti • arvioi viittomakielen ja vuorovaikutustaitojen merkitystä omalla alallaan ja laajemmin yhteiskunnassa sekä yksilön että työelämän kannalta • kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia viitottuja tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.

Opiskelija

Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tuntee työelämän tekstilajeja • hakee tietoa alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä • ymmärtää suomalaisella viittomakielellä ammattialansa keskeisten viestien ydinasiat • tekee päätelmiä tekstien merkityksistä sekä eri tietolähteiden luotettavuudesta • hyödyntää hankkimaansa tietoa tekstien tulkinnassa viestinnässään • noudattaa tekijänoikeuksia osittain itsenäisesti • arvioi tekstin tulkitsemisen taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien tavoitteen ja tulkitsee tekstien merkityksiä • hakee tietoa ammattialansa kannalta monipuolisista tietolähteistä • ymmärtää alansa keskeisten viestien pääsisällön suomalaisella viittomakielellä ja osaa suhteuttaa niitä omiin kokemuksiinsa • arvioi tiedon ja tietolähteiden luotettavuutta • hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti tekstien tulkinnassa • noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti • arvioi tekstin tulkitsemisen taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan

Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tulkitsee tekstien merkityksiä ja tavoitteita sekä kykenee arvioimaan tekstien sisältöä ja ilmaisua hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä ymmärtää alansa viestien pääsisällön suomalaisella viittomakielellä ja osaa tehdä niiden perusteella vertailuja ja johtopäätöksiä arvioi tiedon ja tietolähteen luotettavuutta asiantuntevasti hyödyntää hankkimaansa tietoa sujuvasti tekstien tulkinnassa noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa viitottuja tekstejä eri muodoissaan ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä suomalaisella viittomakielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> asettaa viitotuille teksteilleen tavoitteita ja kykenee joiltakin osin suuntamaan ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti hyödyntää viitottuja tekstejä tuottaessaan tieto- ja viestintäteknologiaa ja harjoittaa monilukutaitoaan tuntee viittomakielen eri tyylejä, esimerkiksi kerronnallinen, asia- ja uutistyyli, ja käyttää ammattiin liittyviä viittomia ohjatusti hallitsee osittain kirjoitetun kielen käytänteet tuottaa mallin mukaisia asiakirjoja viitottuna, esimerkiksi raportti, toimintaohje, CV ja muita ammatissa tarvittavia tyyppisiä tekstejä tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita esitetyn, luetun ja nähdyn pohjalta arvioi viitottujen tekstien tuottamisen taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> asettaa viitotuille teksteilleen tavoitteita ja ilmaisee itseään tavoitteiden suuntaisesti käyttää viitottuja tekstejä tuottaessaan tieto- ja viestintäteknologiaa ja osaa arvioida eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta ja kehittää monilukutaitoaan hallitsee yleisviittomiston ja viestii alansa tilanteissa suomalaisella viittomakielellä hallitsee pääosin kirjoitetun kielen käytänteet ja tekstin jaksottelun ja sidostaa tekstiä luontevasti laatii viitottuja asiakirjoja asianmukaisesti ja tuottaa tyyppisiä tekstejä alansa käytänteiden mukaisesti tekee muistiinpanoja ja tiivistää hankkimaansa tietoa arvioi viitotun tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> asettaa viitotuille teksteilleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta käyttää viitottuja tekstejä tuottaessaan tieto- ja viestintäteknologiaa ja medioita monipuolisesti ja edistää monilukutaitoaan viestii ammatillisesti suomalaisella viittomakielellä ja tuntee hyvin ammattiin liittyvän viittomiston

- hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen käytänteet ja tekstin rakentamisen
- muokkaa tuottamiensa viitottujen tekstien ilmaisua ja rakennetta
- tuottaa sujuvasti alansa käytänteiden mukaisia viitottuja tekstejä
- laatii viitottuja asiakirjoja asianmukaisesti ja kykenee myös soveltamaan asiakirjamalleja luovasti
- kehittää viitottujen tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan ja suomalaisen viittomakielen ilmaisutapoja
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia viitottuja tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan ja suomalaisen viittomakielen ilmaisutapoja.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ilmaisee mielipiteensä asiallisesti ja vaikuttavasti perustellen • ottaa vuorovaikutuksessa huomioon toisen näkemykset • ymmärtää sanattoman viestinnän ja eleiden merkityksen vuorovaikutuksessa sekä niiden vaikutuksen sanoman vastaanottoon • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa kieliympäristöissä • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset • käyttää yleisviittomistoa ja ammattiin liittyvää viittomistoa luontevasti • ottaa huomioon sanattoman viestinnän ja eleiden merkityksen ja tiedostaa niiden vaikutuksia omassa ilmaisussaan • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ylläpitää viittoessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • käyttää rakenteeltaan sujuvaa ja ilmaisultaan rikasta viittomakieltä monipuolisesti • viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa • soveltaa sanattoman viestinnän, eleiden ja ei-manuaalisuuden sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee merkityksiä myös eri kulttuurien välillä • kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai esityksen itselleen tutusta aiheesta • toimii ryhmätyötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää • toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • saa esiintyessään kontaktin yleisönsä ja osaa rakentaa puheenvuoronsa niin, että sitä on helppo seurata • vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja • noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen haastavastakin aiheesta, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan viittomakielisessä viestintäympäristössä • hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt huomioiden viittomakielen kulttuuriset piirteet • kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia viitottuja tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tuntee viitottujen kielten tyylejä ja tekstilajeja sekä tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia • käyttää mallin mukaan eri ammatillisia ilmaisutyylejä • tuottaa tekstiä yksin ja yhdessä muiden kanssa • arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa viitottuja tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tarkastelee viitottujen kielten tyylejä ja eri tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti • muokkaa tuottamiaan ammatillisia tekstejä palautteen perusteella • antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta yhdessä tuotetusta tekstistä • arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • soveltaa vaihdellen eri ilmaisutapoja ja viitottujen kielten tyylejä ja tekstilajeja omassa teksteissään ja erilaisissa kieliympäristöissä • tekee havaintoja ammatillisista tekstilajeista, muokkaa niitä ja arvioi kielellisten valintojen vaikutuksia

	<ul style="list-style-type: none"> • toimii joustavasti osana tuottamisprosessia tuottaessaan tekstiä yhdessä muiden kanssa • kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.
--	--

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tuntee ja tunnistaa oman kielen sekä kulttuurisen moninaisuuden ja identiteettien merkityksen vuorovaikutuksessa • tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin • lukee fiktiivisiä tekstejä ja tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ottaa huomioon kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden omassa vuorovaikutuksessaan • tulkitsee ja arvioi lukemiaan kirjoja ja kokemiaan muita taidesityksiä sekä arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • soveltaa monipuolisesti kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvää osaamistaan ja arvostaa kulttuurista moninaisuutta • hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä arvioi kirjallisuuden ja muiden taidemuotojen merkitystä sekä arvioi omaa monilukutaitoaan.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, opiskelijan oma äidinkieli

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa omalla äidinkielellään
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä omalla äidinkielellään.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa omalla äidinkielellään.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • viestii vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla • ilmaisee asiallisesti mielipiteitä yhteistyö- ja ryhmätilanteissa • käyttää tilanteen mukaan yleiskieltä esitellessään omaan alaansa liittyvän ilmiön tai asian • ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • viestii sujuvasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa

	<ul style="list-style-type: none"> • vie keskustelua yhteistyö- ja ryhmätilanteissa tavoitteellisesti eteenpäin • perustelee mielipiteensä ja väitteensä • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • viestii vakuuttavasti myös vaativissa vuorovaikutustilanteissa • toimii rakentavasti ja edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta yhteistyö- ja ryhmätyötilanteissa • perustelee mielipiteitään ja väitteitään monipuolisesti tilanteeseen sopivalla tavalla • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä ja suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan, työelämässä ja yhteiskunnassa • kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita • tekee päätelmiä tekstien merkityksistä pääosin itsenäisesti • hakee tietoa oman alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä ja yksinkertaisissa tiedonhankinnan tehtävissä hyödyntää monilukutaitoaan • tekee joitakin muistiinpanoja ja tiivistää muutamia ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta • arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta pääosin itsenäisesti • hyödyntää hankkimaansa tietoa • noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti • arvioi tekstien tulkinnan taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita monipuolisesti • tulkitsee erilaisten tekstien keskeiset tavoitteet ja olennaiset merkitykset • hakee tietoa oman alansa kannalta monipuolisista tietolähteistä monilukutaitoaan hyödyntäen • tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta • arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta • hyödyntää hankkimaansa tietoa johdonmukaisesti ja sujuvasti • noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti • arvioi tekstien tulkinnan taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	

Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tuntee omalla alalla ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat monipuolisesti ja arvioi niiden käyttöä tulkitssee erilaisten tekstien tavoitteita monipuolisesti ja arvioi tekstien sisältöä ja ilmaisua hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä sujuvasti monilukutaitoaan hyödyntäen tekee itsenäisesti muistiinpanoja ja tiivistää ydinasiat kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta arvioi asiantuntevasti tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti ja sujuvasti noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.
---------------	--

Opiskelija tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä omalla äidinkielellään.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja suuntaa ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan hallitsee osittain kirjoitetun kielen käytänteet tuottaa omalla alalla ja työelämässä tarvittavia tyypillisiä tekstejä tuottaa tilanteeseen sopivaa puhekieltä arvioi tekstien tuottamisen ja ilmaisun taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja viestii tavoitteiden suuntaisesti tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta hallitsee pääosin kirjoitetun kielen käytänteet tuottaa oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä kohdentaa puhutut tekstit kohderyhmän mukaisesti ja ilmaisee itseään selkeästi arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti tunnistaen vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> asettaa ilmaisulleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen käytänteet ja muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta tuottaa sujuvasti oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä käyttää tilanteen edellyttämää selkeää puhekieltä vuorovaikutteisesti ja taitaa huolitellun yleiskielen kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan omassa äidinkielessä
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia äidinkiellisiä tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan omassa äidinkielessä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ilmaisee asiallisesti mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti • ottaa vuorovaikutuksessa toisen näkemykset huomioon • osoittaa tuntevansa sanattoman viestinnän merkityksen ja sen vaikutuksia sanoman vastaanottoon • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset • ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alan vaatimukset ja viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa • soveltaa sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee kulttuurisia merkityksiä • kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen tutusta aiheesta • toimii ryhmätötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää • toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • arvioi esiintymis- ja ryhmätaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi

	<ul style="list-style-type: none"> vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksia ja kehittämiskohteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen myös haasteellisissa tilanteissa, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt arvioi ja kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia äidinkiellisiä tekstejä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia tuottaa ja tulkitsee ohjatusti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa antaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti ja monipuolisesti tuottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa antaa rakentavaa ja monipuolista palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautetta muokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan palautteen pohjalta kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tiedostaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin lukee kaunokirjallisia tekstejä tekee havaintoja omasta lukemisestaan

Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ottaa huomioon kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden omassa vuorovaikutuksessaan • tutustuu monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin • lukee kaunokirjallisuutta sekä tulkitsee ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia • arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • soveltaa monipuolisesti kielelliseen, kulttuuriseen ja identiteettien moninaisuuteen liittyvää osaamistaan • osoittaa tuntevansa monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeja ja muita taidemuotoja • hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä analysoi ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia • arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi viittomakielisille

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- viestiä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa suomen kielellä
- hankkia ja tulkita tietoa viestintänsä perusteeksi
- ilmaista käsitteitä, ajatuksia, tunteita, faktoja ja mielipiteitä suomen kielellä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija viestii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa suomen kielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii tutuissa viestintäympäristöissä tilanteeseen sopivalla tavalla • käyttää ammatillista suomen kieltä sekä muita kielellisiä valmiuksiaan toimiessaan tutuissa kieliympäristöissä, esimerkiksi kuulevien kanssa, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • tiedostaa suomen kielen taidon merkityksen omalla alallaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii erilaisissa viestintätilanteissa vuorovaikutteisesti ja asiallisesti • käyttää ammatillista suomen kieltä sekä muita kielellisiä valmiuksiaan toimiessaan vaihtelevissa kieliympäristöissä, esimerkiksi kuulevien kanssa, ja osallistuu vuorovaikutustilanteisiin • ymmärtää suomen kielen merkityksen omalla alalla ja yhteiskunnassa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • on viestinnässään luontevasti vuorovaikutteinen ja vakuuttava • viestii ryhmätilanteissa aktiivisesti ja rakentavasti • käyttää ammatillista suomen kieltä sekä muita kielellisiä valmiuksiaan ja osallistuu aktiivisesti erilaisiin multimodaalisiin vuorovaikutustilanteisiin

	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi suomen kielen merkitystä omalla alalla ja laajemmin yhteiskunnassa sekä yksilön että työelämän kannalta.
--	---

Opiskelija hankkii ja tulkitsee tietoa viestintänsä perusteeksi.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää yleisluontoisten ja alan keskeisten tekstien päätarkoituksen • hakee tietoa ammattialansa kannalta keskeisistä tietolähteistä suomen kielellä osittain itsenäisesti • tekee päätelmiä eri tietolähteiden luotettavuudesta • hyödyntää hankkimaansa tietoa viestinnässään noudattaen tekijänoikeuksia osittain itsenäisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää yleisluontoisten ja ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien päätarkoituksen ja vertailee kirjakielistä, yleiskielistä ja arkikielistä tekstiä • hakee tietoa ammattialansa kannalta monipuolisista tietolähteistä suomen kielellä • arvioi tiedon ja tietolähteiden luotettavuutta • hyödyntää hankkimaansa tietoa tulkinnan ja oman ilmaisunsa apuna • noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää sujuvasti sekä yleisluontoisia että alaan liittyviä tekstejä • hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä suomen kielellä • arvioi tiedon ja tietolähteen luotettavuutta asiantuntevasti • hyödyntää hankkimaansa tietoa sujuvasti tulkinnan ja oman ilmaisunsa apuna • noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin.

Opiskelija ilmaisee käsitteitä, ajatuksia, tunteita, faktoja ja mielipiteitä suomen kielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa viestinnälleen tavoitteita ja kykenee joiltakin osin suuntamaan viestintäänsä tavoitteiden mukaisesti • hyödyntää viestinnässään erilaisia viestintävälineitä ja medioita • kirjoittaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä ja käyttää ymmärrettävää kieltä, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • tuottaa mallin mukaisia asiakirjoja ja tuottaa ammatissa tarvittavia tavanomaisia tekstejä • arvioi suomen kielen taitoaan ja lukutaitoaan saamansa palautteen pohjalta ja kuvailee, miten voisi kehittää osaamistaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa viestinnälleen tavoitteita ja ilmaisee itseään tavoitteiden suuntaisesti • käyttää viestinnässään erilaisia viestintävälineitä ja medioita, arvioi viestintävälineiden käytössä eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta • kirjoittaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä suomen kielen oikeinkirjoituksen perussääntöjen mukaisesti

	<ul style="list-style-type: none"> • laatii asiakirjat asianmukaisesti ja tuottaa ammatin kannalta keskeisiä tekstejä alansa tekstikäytänteiden mukaisesti • arvioi suomen kielen ilmaisutaitoaan, kielenkäyttöään ja lukutaitoaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa viestinnälleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta • käyttää viestinnässään eri viestintävälineitä ja medioita monipuolisesti edistään viestinnällisiä tavoitteitaan • kirjoittaa sujuvasti ymmärrettävää ja selvää suomen kielen yleiskieltä oikeinkirjoituksen perussääntöjen mukaisesti • laatii asiakirjat asianmukaisesti ja kykenee myös soveltamaan asiakirjamalleja • arvioi omaa suomen kielen ilmaisutaitoaan, kielenkäyttöään ja lukutaitoaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan • kehittää taitojaan palautteen pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää suomen kielen viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- tulkita erilaisia tekstilajeja sekä tuntee kirjallisuutta
- kehittää suomenkielisten ammatillisten tekstien tuottamistaan
- arvioida kielellisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä ja vertailla eri modaliteettien, kuten viitotun ja puhutun tai kirjoitetun kielen ilmaisukeinoja.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää suomen kielen viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ilmaisee mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti tutuissa viestintätilanteissa tilanteeseen sopivalla tavalla • toimii yhteistyökykyisesti työtehtävissä tarvittaessa apuvälineitä käyttäen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • saa viestiessään kontaktin yleisönsä ja rakentaa puheenvuoronsa niin, että sitä on helppo seurata • toimii yhteistyökykyisesti tiimin jäsenenä ja välittää viestejä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ylläpitää vuorovaikutusta, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • viestii ammattimaisesti ja vastuuntuntoisesti multimodaalisessa vuorovaikutusympäristössä (sekä kuulevien että kuurojen kanssa).

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstilajeja sekä tuntee kirjallisuutta.	
Opiskelija	

Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää mallin mukaan eri tekstilajeja ja tuntee niiden ympäristöjen vaatimuksia, missä tekstejä käytetään • tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja saa lukukokemuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa tekstilajiin kuuluvia vaatimuksia oikein niissä ympäristöissä, joissa tekstit esiintyvät • arvioi lukemiaan kirjoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii kielenkäytön perusnormien mukaisesti ja selittää kirjoitettuja tekstejä viittomakielellä • hankkii monipuolisia lukukokemuksia ja arvioi kirjallisuuden merkitystä.

Opiskelija kehittää suomenkielisten ammatillisten tekstien tuottamistaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tuottaa ammatillisia tekstejä ja käyttää asianmukaista kieltä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tuottaa ammatillisia tekstejä ja ottaa niissä huomioon työelämän vaatimukset
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tuottaa sujuvaa ja ymmärrettävää ammatillista tekstiä sekä kehittää taitojaan palautteen pohjalta.

Opiskelija arvioi kielellisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä ja vertailee eri modaliteettien, kuten viitotun ja puhutun tai kirjoitetun kielen ilmaisukeinoja.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää eri kielimodaliteettien keskeisiä piirteitä ja ominaisuuksia • arvioi kirjoitetun kielen merkitystä viittomakielisille ammatin harjoittamisen kannalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tarkastelee erilaisia viestinnän ja kielenkäytön ilmaisutapoja kriittisesti • arvioi kirjoitetun kielen asemaa suhteessa viittomakieleen yhteiskunnassa ja työelämässä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • vertailee ja tekee havaintoja eri kielten ja eri modaliteettien tyypillisistä rakenteista • vertailee monikielisuuden ja multimodaalisuuden merkitystä ja asemaa yhteiskunnassa sekä työelämässä ja yksilön näkökulmasta.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi toisena kielenä

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa

- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää jossain määrin oman alansa puhetilanteiden viestintää • pyrkii viestimään vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla • pyrkii ilmaisemaan mielipiteitä • pyrkii käyttämään yleiskieltä esitellessään alaansa liittyvän ilmiön tai asian • tunnistaa kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää oman alansa tyypillisiin puhetilanteisiin liittyvää viestintää • viestii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa melko sujuvasti • ilmaisee mielipiteitään asiallisesti • käyttää yleiskieltä ja jossain määrin alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita • ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alalla ja yhteiskunnassa • arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää monipuolisesti oman alansa puhetilanteisiin liittyvää viestintää • viestii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa melko sujuvasti • ilmaisee näkemyksiään ja väitteitään ja pyrkii perustelemaan niitä • käyttää yleiskieltä sekä alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alalla ja yhteiskunnassa sekä yksilön että työelämän kannalta • kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa tavallisimmat omalla alallaan ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat pääosin itsenäisesti • hakee tietoa oman alansa tietolähteistä ja arvioi tietolähteiden luotettavuutta pääosin itsenäisesti • tekee joitakin muistiinpanoja ja pyrkii tiivistämään ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta • hyödyntää monilukutaitoaan pääosin itsenäisesti

	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien pääasialliset sisällöt • hyödyntää hankkimaansa tietoa tekstien tulkinnassa pääosin itsenäisesti • noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti • arvioi tekstien tulkinnan taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa keskeiset omalla alallaan ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat • hakee tietoa ammattialansa kannalta monipuolisista tietolähteistä ja arvioi tietolähteiden luotettavuutta • tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta • hyödyntää monilukutaitoaan • ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien sisällön ja tarkoituksen • hyödyntää hankkimaansa tietoa tekstien tulkinnassa • noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti • arvioi tekstien tulkinnan taitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa omalla alallaan ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat ja arvioi niiden käyttöä • hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä ja arvioi tietolähteen luotettavuutta asiantuntevasti • tekee itsenäisesti muistiinpanot ja tiivistää keskeiset ydinasiat kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta • hyödyntää monilukutaitoaan monipuolisesti • tulkitsee tekstien merkityksiä ja tavoitteita sekä arvioi tiedon luotettavuutta • hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti tekstien tulkinnassa • noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin • kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa tekstejä eri muodoissaan ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja pyrkii suuntamaan ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti • tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä pääosin itsenäisesti hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan • tunnistaa kirjoitetun kielen käytänteitä • tuottaa omalla alalla ja työelämässä tarvittavia tyypillisiä tekstejä • ilmaisee itseään ymmärrettävästi tavanomaisissa puhetilanteissa • arvioi tekstien tuottamisen taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja pääosin ilmaisee itseään tavoitteiden suuntaisesti

	<ul style="list-style-type: none"> • tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan • pyrkii käyttämään kirjoitetun kielen käytänteitä • laatii tyypillisiä tekstejä alansa tekstikäytänteiden mukaisesti • ilmaisee itseään ymmärrettävästi puhetilanteissa • arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja ilmaisee itseään tavoitteiden suuntaisesti • tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja pyrkii arvioimaan eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta • käyttää pääosin kirjoitetun kielen käytänteitä ja muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta • tuottaa oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä • käyttää puhekieltä vuorovaikutteisesti • kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- kehittää omalla alallaan tarvittavaa kielitaitoaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ilmaisee mielipiteensä asiallisesti ja pyrkii perustelevaan ne • pyrkii ottamaan viestinnässään toisten näkemykset huomioon • havainnoi sanattoman viestinnän merkityksiä ja vaikutuksia sanoman vastaanottoon • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • viestii asiallisesti ja joustavasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan ja tilanteen • ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • viestii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa loogisesti ja havainnollisesti • viestii toiset huomioiden myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa

	<ul style="list-style-type: none"> osaa tulkita sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee kulttuurisia merkityksiä pyrkii kehittämään viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.
--	--

Opiskelija kehittää omalla alallaan tarvittavaa kielitaitoaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> laajentaa alansa käsitteistön hallintaa ja kielellisiä käytänteitä esittää valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen tutusta aiheesta toimii pääosin itsenäisesti työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti ja pyrkii käyttämään tilannesidonnaisia ilmauksia arvioi omaan alaansa liittyvää kielitaitoaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> hallitsee alansa keskeisen käsitteistön ja kielelliset käytänteet esittää valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen alaansa liittyvästä aiheesta noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä ja käyttää tilannesidonnaisia ilmauksia arvioi omaan alaansa liittyvää kielitaitoa realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> käyttää monipuolisesti alansa käsitteistöä ja kielellisiä käytänteitä esittää sekä spontaanin että valmistellun, havainnollisen esityksen omaan alaansa liittyvästä aiheesta noudattaa sujuvasti työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä ja käyttää tilannesidonnaisia ilmauksia kehittää alaansa liittyvää kielitaitoaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia tuottaa ohjatusti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa antaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta antaa ja vastaanottaa palautetta tuotetusta tekstistä arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja monipuolisesti

	<ul style="list-style-type: none"> • tuottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa • antaa rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautetta • muokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan palautteen pohjalta • kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearviointin pohjalta.
--	--

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden vuorovaikutuksessa • tunnistaa kielen keskeisiä rakenteita, rekistereitä ja tyylejä • tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin • tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tiedostaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen omassa vuorovaikutuksessaan • tunnistaa monipuolisesti kielen rakenteita, rekistereitä ja tyylejä • lukee kirjallisuuden eri lajeja • arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • soveltaa kielelliseen, kulttuuriseen ja identiteettien moninaisuuteen liittyvää osaamistaan vuorovaikutuksessa • tunnistaa monipuolisesti kielen rakenteita, rekistereitä ja tyylejä ja ymmärtää kielellisten valintojen vaikutuksen teksteihin • lukee kirjallisuuden eri lajeja ja analysoi lukemaansa • arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, romani

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa romanikielellä
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä romanikielellä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa romanikielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • viestii vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla • ilmaisee asiallisesti mielipiteitään yhteistyö- ja ryhmätilanteissa • käyttää tilanteen mukaan yleiskieltä esitellessään omaan alaansa liittyvän ilmiön tai asian • ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta

Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • viestii sujuvasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa • vie keskustelua yhteistyö- ja ryhmätilanteissa tavoitteellisesti eteenpäin • perustelee mielipiteensä ja väitteensä • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • viestii vakuuttavasti myös vaativissa vuorovaikutustilanteissa • toimii rakentavasti ja edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta yhteistyö- ja ryhmätyötilanteissa • perustelee mielipiteitään ja väitteitään monipuolisesti tilanteeseen sopivalla tavalla • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä ja suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan, työelämässä ja yhteiskunnassa • kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita • tekee päätelmiä tekstien merkityksistä pääosin itsenäisesti • hakee tietoa oman alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä ja yksinkertaisissa tiedonhankinnan tehtävissä hyödyntää monilukutaitoaan • tekee joitakin muistiinpanoja ja tiivistää muutamia ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta • arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta pääosin itsenäisesti • hyödyntää hankkimaansa tietoa • noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti • arvioi tekstien tulkinnan taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita monipuolisesti • tulkitsee erilaisten tekstien keskeiset tavoitteet ja olennaiset merkitykset • hakee tietoa oman alansa kannalta monipuolisista tietolähteistä monilukutaitoaan hyödyntäen • tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta • arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta • hyödyntää hankkimaansa tietoa johdonmukaisesti ja sujuvasti • noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti

	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi tekstien tulkinnan taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tuntee omalla alalla ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat monipuolisesti ja arvioi niiden käyttöä • tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita monipuolisesti ja arvioi tekstien sisältöä ja ilmaisua • hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä sujuvasti monilukutaitoaan hyödyntäen • tekee itsenäisesti muistiinpanoja ja tiivistää ydinasiat kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta • arvioi asiantuntevasti tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta • hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti ja sujuvasti • noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin • kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä romanikielellä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja suuntaa ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti • tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan • hallitsee osittain kirjoitetun kielen käytänteet • tuottaa omalla alalla ja työelämässä tarvittavia tyypillisiä tekstejä • tuottaa tilanteeseen sopivaa puhekieltä • arvioi tekstien tuottamisen ja ilmaisun taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja viestii tavoitteiden suuntaisesti • tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta • hallitsee pääosin kirjoitetun kielen käytänteet • tuottaa oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä • kohdentaa puhutut tekstit kohderyhmän mukaisesti ja ilmaisee itseään selkeästi • arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti tunnistuen vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa ilmaisulleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta • tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta • hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen käytänteet ja muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta • tuottaa sujuvasti oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä

- käyttää tilanteen edellyttämää selkeää puhekieltä vuorovaikutteisesti ja taitaa huolitellun yleiskielen
- kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan romanikielessä
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia romanikielisiä tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan romanikielessä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ilmaisee asiallisesti mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti • ottaa vuorovaikutuksessa toisen näkemykset huomioon • osoittaa tuntevansa sanattoman viestinnän merkityksen ja sen vaikutuksia sanoman vastaanottoon • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset • ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alan vaatimukset ja viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa • soveltaa sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee kulttuurisia merkityksiä • kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen tutusta aiheesta • toimii ryhmätötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää • toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta

	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja • noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen myös haasteellisissa tilanteissa, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan • hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt • arvioi ja kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia romanikielisiä tekstejä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tutustuu eri tekstilajeihin • tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia • tuottaa ja tulkitsee ohjatusti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa • antaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä • arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti • tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa • muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta • antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä • arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti tunnistamalla vahvuuksia ja kehittämiskohteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti ja monipuolisesti • tuottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa • antaa rakentavaa ja monipuolista palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautetta • muokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan palautteen pohjalta • kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Opiskelija

Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tiedostaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen • tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin • lukee kaunokirjallisia tekstejä • tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ottaa huomioon kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden omassa vuorovaikutuksessaan • tutustuu monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin • lukee kaunokirjallisuutta sekä tulkitsee ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia • arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • soveltaa monipuolisesti kielelliseen, kulttuuriseen ja identiteettien moninaisuuteen liittyvää osaamistaan • osoittaa tuntevansa monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeja ja muita taidemuotoja • hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä analysoi ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia • arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.

Viestintä ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä, ruotsi

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- käyttää toista kotimaista kieltä työtehtävissään ja työhön liittyvissä vuorovaikutustilanteissa.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija käyttää toista kotimaista kieltä työtehtävissään ja työhön liittyvissä vuorovaikutustilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää suppeiden omaan työhön ja työturvallisuuteen liittyvien tekstien ja viestien sisällön • kertoo suullisesti ja kirjallisesti lyhyesti itsestään ja tutuista asioista omassa työssään ja selviytyy tuttuihin aiheisiin liittyvistä vuorovaikutustilanteista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tulkitsee työhön liittyviä suppeita tekstejä, kuten työ- ja turvallisuusohjeita, sekä tuottaa lyhyitä viestejä käyttäen alan ammattisanastoa • selviytyy rutiininomaisista päivittäiseen elämään liittyvistä puhetilanteista, jos puhekuppani puhuu hitaasti ja käyttää selkeää kieltä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tulkitsee erityyppisiä työhön liittyviä tekstejä ja tuottaa ammatillisia viestejä, ohjeita tai tilauksia

	<ul style="list-style-type: none"> • viestii tavanomaisimmissa viestintätilanteissa sekä kasvotusten että digitaalisesti ja tarvittaessa pyytää tarkennusta tai selvennystä.
--	---

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- käyttää toista kotimaista kieltä alaan liittyvissä vuorovaikutustilanteissa ja työtehtävissä
- selviytyä arkipäivän tilanteissa toisella kotimaisella kielellä
- kirjoittaa työhönsä liittyviä suppeita tekstejä
- hyödyntää kielenkäytössä erilaisia tietolähteitä
- ymmärtää molempien kansalliskielten ja kulttuurien merkityksen kulttuurisesti moninaisessa Suomessa.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija käyttää toista kotimaista kieltä alaan liittyvissä vuorovaikutustilanteissa ja työtehtävissä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • selviytyy alan vuorovaikutustilanteissa hyödyntäen erilaisia apukeinoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää kieltä melko luontevasti alan vuorovaikutustilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • selviytyy hyvin alan vuorovaikutustilanteissa ja viestii kohteliaasti • käyttää keskustelussa kielelle ja kulttuurille ominaisia ilmaisuja.

Opiskelija selviytyy arkipäivän tilanteissa toisella kotimaisella kielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää keskustelussa tuttua sanastoa ja saa selvää hitaahkosta puheesta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • selviytyy jokapäiväiseen elämään liittyvistä tilanteista toisella kotimaisella kielellä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • viestii tilanteeseen sopivalla tavalla ja ottaa vastapuolen reaktion huomioon.

Opiskelija kirjoittaa työhönsä liittyviä suppeita tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • kirjoittaa työhön liittyviä tekstejä käyttäen yksinkertaisia lauseita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • kirjoittaa keskeisistä työtehtäviin liittyvistä asioista käyttäen tavallisimpia kielelle ominaisia ilmauksia

Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tuottaa sujuvasti työtehtäviin liittyviä tekstejä käyttäen keskeisintä sanastoa.

Opiskelija hyödyntää kielenkäytössä erilaisia tietolähteitä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • etsii yhdessä muiden kanssa tietoa erilaisista tietolähteistä toisella kotimaisella kielellä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • hyödyntää toisella kotimaisella kielellä tuotettuja tekstejä ja julkaisuja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää joustavasti sähköisiä sanakirjoja ja muuta lähdeaineistoa oman alansa kysymysten selvittämiseen.

Opiskelija ymmärtää molempien kansalliskielten ja kulttuurien merkityksen kulttuurisesti moninaisessa Suomessa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • on tietoinen ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksestä Suomessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksen pohjoismaisessa yhteistyössä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tuntee Suomen kansalliskieliin liittyvät oikeudet ja velvoitteet.

Det andra inhemska språket, finska

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Den studerande kan

- använda det finska språket i sin kommunikation på ett interaktivt sätt
- förstå olika slags texter och skriva enklare texter på finska
- kan söka information från olika finskspråkiga källor och använda dem i sin kommunikation
- förstå betydelsen av att kunna finska i arbetslivet.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Den studerande använder det finska språket i sin kommunikation på ett interaktivt sätt.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • förstår enkla instruktioner och tilltal på en arbetsplats • gör sig förstådd i interaktionen med kunder eller kollegor • deltar i vardagliga samtal i en finskspråkig arbetsmiljö
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • förstår tydliga instruktioner och samtal i normalt tempo på en arbetsplats

	<ul style="list-style-type: none"> • uttrycker sig tydligt och agerar ändamålsenligt i interaktionen med kunder och kollegor • deltar i olika slags diskussioner i en finskspråkig arbetsmiljö
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • förstår även i snabbt tempo olika slags instruktioner och diskussioner på en arbetsplats • uttrycker sig väluttryckt och agerar flexibelt i interaktionen med kunder och kollegor • deltar aktivt i olika slags diskussioner i en finskspråkig arbetsmiljö.

Den studerande förstår olika slags texter och skriver enklare texter på finska.

Den studerande	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • förstår innebörden i olika slags texter • skriver korta texter och gör enkla dokument enligt mall
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • förstår innebörden och det centrala innehållet i olika slags texter • skriver texter och gör ändamålsenliga dokument
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • förstår genomgående innebörden och innehållet i olika slags texter • skriver och bearbetar texter enligt respons och gör självständigt ändamålsenliga dokument.

Den studerande söker information från olika finskspråkiga källor och använder dem i sin kommunikation.

Den studerande	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • söker information från enklare källor och använder dem i sin kommunikation.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • söker information från olika källor och använder dem på ett mångsidigt sätt i sin kommunikation.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • söker information från olika källor, också svårare, och använder dem på ett flexibelt och kritiskt sätt i sitt arbete.

Den studerande förstår betydelsen av att kunna finska i arbetslivet.

Den studerande	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • förstår betydelsen av att kunna finska i arbetslivet och gör sig förstådd i en finskspråkig arbetsmiljö
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • förstår betydelsen av att kunna finska i arbetslivet och arbetar väl i en finskspråkig arbetsmiljö
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • förstår betydelsen av att kunna finska i arbetslivet och deltar aktivt i en finskspråkig arbetsmiljö.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Den studerande kan

- diskutera och argumentera på ett säkert och kreativt sätt
- förstå och skriva arbetslivsrelaterade texter
- känna till sina strategier för språkinläring.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Den studerande diskuterar och argumenterar på ett säkert och kreativt sätt.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • uttrycker och motiverar sina åsikter och beaktar även andras åsikter i en diskussion • presenterar muntligt ett bekant ämne på ett kreativt sätt
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • uttrycker och motiverar på ett övertygande sätt sina åsikter och beaktar även olika åsikter i en diskussion • muntligt presentera ett ämne på ett förståeligt och kreativt sätt
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • uttrycker och analyserar på ett självkritiskt sätt sina åsikter och kommunicerar på ett konstruktivt sätt i en diskussion • kan muntligt presentera även ett mer krävande ämne på ett logiskt och kreativt sätt.

Den studerande förstår och skriver arbetslivsrelaterade texter.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • förstår innebörden i en arbetslivsrelaterad text och kan kortfattat återge dess innehåll • skriver korta och enkla yrkesinriktade texter
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • förstår innebörden och det centrala innehållet i en arbetslivsrelaterad text och anknyter informationen till egna erfarenheter • skriver yrkesinriktade texter på ett tydligt sätt
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • förstår både innebörden och budskapet i en arbetslivsrelaterad text och analyserar textens innehåll • skriver väl strukturerade yrkesinriktade texter.

Den studerande känner till sina strategier för språkinläring.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • är medveten om sin personliga inlärningsstrategi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • känner till de svaga och starka sidorna i sin inlärningsstrategi
Hyvä H4	

Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • prövar nya inlärningsstrategier och inlärningsstilar.
---------------	---

Viestintä ja vuorovaikutus vieraalla kielellä

Pakolliset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- käyttää vierasta kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- hakea tietoa erilaisista vieraskielisistä lähteistä
- toimia monikielisessä ja -kulttuurisessa ympäristössä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija käyttää vierasta kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • selviytyy yleensä vuorovaikutustilanteissa kieltä käyttäen ja osoittaa ymmärtävänsä yksinkertaista, hidastempoista puhetta • kertoo itsestään ja tehtävistään vastaamalla hänelle esitettyihin kysymyksiin ennakoitavissa olevissa ja tutuissa tilanteissa • tuottaa vuorovaikutuksessa tarvittavia lyhyitä viestejä ja tekstejä • tulkitsee oikein toimintaansa koskevaa tavallista sanastoa, viestejä ja ohjeita • pyrkii arvioimaan ja kehittämään kielitaitoaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • selviytyy yleensä vuorovaikutustilanteissa kieltä käyttäen ja osoittaa ymmärtävänsä tavanomaista, normaalitempoista puhetta • kertoo itsestään ja tehtävistään siten, että tulee ymmärretyksi, ja osallistuu keskusteluun, mikäli keskustelukumppani puhuu selkeästi • tuottaa vuorovaikutuksessa tarvittavia viestejä ja tekstejä • tulkitsee oikein ja noudattaa toimintaansa ja sen kohteita koskevia tekstejä ja ohjeita sekä tekee tarkentavia kysymyksiä • arvioi ja kehittää kielitaitoaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii vuorovaikutustilanteissa luontevasti kieltä käyttäen ja osoittaa ymmärtävänsä tavanomaista, normaalitempoista puhetta • kertoo tutuissa tilanteissa toiminnastaan ja siihen liittyvistä normeista ja tavoista sekä hankkii kysymällä toimintaansa liittyviä lisäohjeita • tuottaa sujuvasti tavanomaisia viestejä ja tekstejä sekä täyttää erilaisia asiakirjoja • tulkitsee oikein toimintaansa ja sen kohteita koskevia tekstejä, ohjeita ja saamaansa palautetta • arvioi ja kehittää kielitaitoaan monipuolisesti ja oma-aloitteisesti.

Opiskelija hakee tietoa erilaisista vieraskielisistä lähteistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • hakee vieraskielistä tietoa ohjatusti toimintaansa liittyvistä materiaaleista ja ohjeista

	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi ja valikoi tietoa ohjatusti tarkoituksenmukaisuuden, luotettavuuden ja ajantasaisuuden kannalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • hakee monipuolisesti toiminnassaan tarpeellista vieraskielistä tietoa • arvioi ja valikoi tietoa tarkoituksenmukaisuuden, luotettavuuden ja ajantasaisuuden kannalta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • hakee itsenäisesti ja monipuolisesti toimintaansa liittyvää vieraskielistä tietoa, soveltaa tietojaan ja taitojaan sekä perustelee tiedon valikoimista ja soveltamista koskevat ratkaisunsa • arvioi ja valikoi monipuolisesti ja kriittisesti tietoa tarkoituksenmukaisuuden, luotettavuuden ja ajantasaisuuden kannalta.

Opiskelija toimii monikielisessä ja -kulttuurisessa ympäristössä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii tietoisena opiskelemaisensa kielen ja sen edustaman kulttuurin merkityksestä • pyrkii kohtaamaan ihmiset tasavertaisesti ja positiivisella asenteella
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii kohdekielellä monikielisessä ja -kulttuurisessa ympäristössä • kohtaa ihmiset tasavertaisesti ja positiivisella asenteella
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • soveltaa vieraan kielen ja kulttuurin tietojaan ja taitojaan joustavasti • kohtaa ihmiset esimerkillisen tasavertaisesti ja positiivisella asenteella.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- viestiä vieraalla kielellä työelämän tilanteissa
- toimia aktiivisena kansalaisena vieraskielisissä yhteyksissä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija viestii vieraalla kielellä työelämän tilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • kertoo itsestään ja työtehtävistään sekä vastaa hänelle esitettyihin yksinkertaisiin kysymyksiin • selviytyy yleiskielisistä vuorovaikutustilanteista, joissa käsitellään myös tavanomaisimpia työtehtäviin liittyviä aiheita • ilmaisee itseään tilanteen vaatimalla tavalla, mutta tarvitsee toisinaan ohjausta

Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • kertoo ymmärrettävästi itsestään ja alan työtehtävistä, osallistuu keskusteluun sekä hankkii kysymällä työhönsä liittyviä lisäohjeita • selviytyy monenlaisista työhön liittyvistä vuorovaikutustilanteista • ilmaisee itseään tilanteen vaatimalla tavalla
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • kertoo työpaikastaan, työstään ja siihen liittyvistä normeista ja tavoista melko laajaa sanavarastoa käyttäen sekä ottaen lisäksi selvää muiden maiden vastaavista asioista • selviytyy luontevasti työhön liittyvistä vuorovaikutustilanteista, joissa käsitellään vaativampiakin aiheita • ilmaisee itseään joustavasti tilanteen vaatimalla tavalla.

Opiskelija toimii aktiivisena kansalaisena vieraskielisissä yhteyksissä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa, miten vieraalla kielellä voi vaikuttaa eri medioita käyttäen • toimii vieraskielisissä yhteyksissä sovellettavien oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti työssä ja arkielämässä yhteiskunnallisen päätöksenteon keskeisimmät periaatteet ymmärtäen • pyrkii ottamaan toiminnassaan huomioon eri kulttuurien keskeisiä piirteitä niitä ymmärtäen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää vierasta kieltä vaikuttamiseen eri medioita käyttäen • toimii johdonmukaisesti vieraskielisissä yhteyksissä sovellettavien oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti työssä ja arkielämässä yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteet ymmärtäen • ottaa toiminnassaan huomioon eri kulttuurien keskeiset piirteet niitä ymmärtäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää vierasta kieltä vaikuttamiseen argumentoivasti ja eri medioita luovasti käyttäen • toimii johdonmukaisesti ja esimerkillisesti vieraskielisissä yhteyksissä sovellettavien oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti työssä ja arkielämässä yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteet laajasti ymmärtäen • ottaa toiminnassaan monipuolisesti huomioon eri kulttuurit niitä ymmärtäen.

Toiminta digitaalisessa ympäristössä

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- käyttää yleisimpiä tieto- ja viestintäteknisiä laitteita ja tekee niihin liittyviä valintoja
- käyttää digitaalisia palveluita ja sovelluksia.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknisiä laitteita ja tekee niihin liittyviä valintoja.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • valitsee tarkoituksenmukaiset laitteet käyttökohteen mukaisesti osittain ohjatusti • käyttää yleisimpiä tieto- ja viestintäteknisiä laitteita kansalaistaitojen edellyttämällä tavalla osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • valitsee tarkoituksenmukaiset laitteet käyttökohteen mukaisesti • käyttää yleisimpiä tieto- ja viestintäteknisiä laitteita kansalaistaitojen edellyttämällä tavalla
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • valitsee tarkoituksenmukaiset laitteet eri käyttökohteiden mukaisesti • käyttää sujuvasti ja monipuolisesti yleisimpiä tieto- ja viestintäteknisiä laitteita kansalaistaitojen edellyttämällä tavalla.

Opiskelija käyttää digitaalisia palveluja ja sovelluksia.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • hankkii tietoa tarkoituksenmukaisista digitaalisista palveluista ja sovelluksista osittain ohjatusti • käyttää digitaalisia palveluja ja sovelluksia työtehtävissään osittain ohjatusti • käyttää ja jakaa digitaalisia sisältöjä noudattaen tekijänoikeuksia osittain ohjatusti • noudattaa tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvää ohjeistusta • ymmärtää oman verkkoidentiteetin muodostamisen ja suojaamisen periaatteet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • hankkii tietoa tarkoituksenmukaisista digitaalisista palveluista ja sovelluksista • käyttää digitaalisia palveluja ja sovelluksia työtehtävissään • käyttää ja jakaa digitaalisia sisältöjä noudattaen tekijänoikeuksia • noudattaa tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvää ohjeistusta • ymmärtää oman verkkoidentiteetin muodostamisen ja suojaamisen periaatteet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • hankkii järjestelmällisesti tietoa tarkoituksenmukaisista digitaalisista palveluista ja sovelluksista • käyttää digitaalisia palveluja ja sovelluksia työtehtävissään sujuvasti ja monipuolisesti • käyttää ja jakaa monipuolisia digitaalisia sisältöjä noudattaen tekijänoikeuksia • noudattaa tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvää ohjeistusta järjestelmällisesti • ymmärtää oman verkkoidentiteetin muodostamisen ja suojaamisen periaatteet.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- hyödyntää erilaisia digitaalisia ympäristöjä ja sovelluksia työtehtävissään
- tuottaa ja jakaa digitaalista aineistoa ammattiinsa liittyvissä verkostoissa.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija hyödyntää erilaisia digitaalisia ympäristöjä ja sovelluksia työtehtävissään.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii digitaalisissa ympäristöissä ja verkostoissa osittain ohjatusti • hyödyntää sovelluksia ammatillisissa verkostoissa toimiessaan tarviton ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii digitaalisissa ympäristöissä ja verkostoissa • hyödyntää sovelluksia ammatillisissa verkostoissa toimiessaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii digitaalisissa ympäristöissä ja verkostoissa • hyödyntää monipuolisesti sovelluksia ammatillisissa verkostoissa toimiessaan.

Opiskelija tuottaa ja jakaa digitaalista aineistoa ammattiinsa liittyvissä verkostoissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tuottaa digitaalista aineistoa ammatillisissa verkostoissa osittain ohjatusti • jakaa aineistoja työryhmän sisäisesti ja noudattaa tekijänoikeusohjeistusta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tuottaa digitaalista aineistoa ammatillisissa verkostoissa • jakaa aineistoja ja noudattaa tekijänoikeusohjeistusta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tuottaa monipuolista digitaalista aineistoa ammatillisissa verkostoissa • jakaa aineistoja ja noudattaa järjestelmällisesti tekijänoikeusohjeistusta.

Taide ja luova ilmaisu

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- tunnistaa kulttuurien ja taiteen merkityksen hyvinvoinnille
- ilmaista itseään taiteen ja luovan ilmaisun keinoin
- ilmaista itseään luovasti kirjoittamalla ja hyödyntää kuvitteellisia tekstejä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija tunnistaa kulttuurien ja taiteen merkityksen hyvinvoinnille.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa kulttuurien ja taiteen muotoja työssään tunnistaa esimerkkejä paikallisesta, kansallisesta ja eurooppalaisesta kulttuurista ja taiteesta ohjatusti havainnoi taiteen ja kulttuurin vaikutuksia hyvinvoinnille
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> hyödyntää kulttuurien ja taiteen eri muotoja työssään tunnistaa esimerkkejä paikallisesta, kansallisesta ja eurooppalaisesta kulttuurista ja taiteesta tunnistaa taiteen ja kulttuurin vaikutuksia hyvinvoinnille
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> hyödyntää monipuolisesti kulttuurin ja taiteen muotoja monipuolisesti työssään tunnistaa monipuolisia esimerkkejä paikallisesta, kansallisesta ja eurooppalaisesta kulttuurista ja taiteesta tunnistaa monipuolisesti taiteen ja kulttuurin vaikutuksia hyvinvoinnille.

Opiskelija ilmaisee itseään taiteen ja luovan ilmaisun keinoin.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> kehittää omaa luovaa ilmaisuaan osittain ohjatusti ilmaisee itseään taiteen ja luovan ilmaisun keinoin itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> kehittää omaa luovaa ilmaisuaan ilmaisee itseään taiteen ja luovan ilmaisun keinoin itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> kehittää tavoitteellisesti omaa luovaa ilmaisuaan ilmaisee itseään monipuolisesti taiteen ja luovan ilmaisun keinoin itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa.

Opiskelija ilmaisee itseään luovasti kirjoittamalla ja hyödyntää kuvitteellisia tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> kokeilee luovaa kirjoittamista hyödyntää kirjoittaessaan kuvitteellisia tekstejä tunnistaa kaunokirjallisuudesta esimerkkejä työnsä tueksi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> kokeilee luovan kirjoittamisen erilaisia tapoja hyödyntää kirjoittaessaan erilaisia kuvitteellisia tekstejä käyttää kaunokirjallisuutta työnsä tukena
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> kokeilee luovan kirjoittamisen monipuolisia tapoja

- hyödyntää kirjoittaessaan monipuolisia kuvitteellisia tekstejä
- käyttää monipuolista kaunokirjallisuutta työnsä tukena.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- havainnoida ja kerätä tietoa kulttuuriympäristöstä ja sen ilmiöistä
- suunnitella ja kokeilla teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista luovan ilmaisun keinoin.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija havainnoi ja kerää tietoa kulttuuriympäristöstä ja sen ilmiöistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • havainnoi kulttuuriympäristöään yhdessä muiden kanssa • kerää tietoa kulttuuriympäristönsä ilmiöistä työskentelynsä tueksi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • havainnoi kulttuuriympäristöään • kerää tietoa kulttuuriympäristönsä ilmiöistä valitsemastaan näkökulmasta työskentelynsä tueksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • havainnoi monipuolisesti kulttuuriympäristöään • kerää tietoa kulttuuriympäristönsä ilmiöistä valitsemistaan näkökulmista työskentelynsä tueksi.

Opiskelija suunnittelee ja kokeilee teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista luovan ilmaisun keinoin.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • suunnittelee pienimuotoisen teoksen, tuotteen tai palvelun käyttäen luovan ilmaisun keinoja • kokeilee pienimuotoisen teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista luovan ilmaisun keinoin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • suunnittelee teoksen, tuotteen tai palvelun käyttäen luovan ilmaisun keinoja • kokeilee teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista luovan ilmaisun keinoin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • suunnittelee teoksen, tuotteen tai palvelun käyttäen monipuolisesti luovan ilmaisun keinoja • kokeilee teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista monipuolisesti luovan ilmaisun keinoin.

2.19. Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp (400013)

Matematiikka ja matematiikan soveltaminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- tehdä laskutoimituksia ja mittayksiköiden muunnokset ja soveltaa talousmatematiikkaa oman alan ja arkielämän edellyttämässä laajuudessa
- tehdä havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista
- käyttää loogista päättelykykyä, yhtälöitä ja tarvittavia teknisiä apuvälineitä matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen
- arvioida tulosten oikeellisuutta ja suuruusluokkaa sekä käytettyä ratkaisumenetelmää
- arvioida oman alan matemaattista osaamistaan.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija tekee laskutoimituksia ja mittayksiköiden muunnokset sekä soveltaa talousmatematiikkaa oman alan ja arkielämän edellyttämässä laajuudessa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • laskee omaan alaan ja arkielämään liittyvät laskutoimitukset, kuten peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskut • toteuttaa mittayksiköiden muunnokset • tekee ohjeiden avulla yksinkertaisia arki- ja työelämään liittyviä talousmatematiikan laskelmia • havaitsee suureiden välisiä riippuvuuksia ja verrannollisuuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • suorittaa sujuvasti oman alan ja arkielämään liittyvät laskutoimitukset, kuten peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskut • toteuttaa itsenäisesti mittayksiköiden muunnokset • tekee yksinkertaisia arki- ja työelämään liittyviä talousmatematiikan laskelmia • havaitsee ja tunnistaa suureiden välisiä riippuvuuksia ja verrannollisuuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • soveltaa oman alan ja arkielämään tarvittavia laskutoimituksia, kuten peruslaskutoimituksia ja prosenttilaskuja, sekä arvioi tulosten tarkkuustasoa • toteuttaa itsenäisesti ja sujuvasti mittayksiköiden muunnokset • tekee arki- ja työelämään liittyviä talousmatematiikan laskelmia ja tekee vertailujen pohjalta perusteltuja johtopäätöksiä • ymmärtää suureiden välisen riippuvuuden ja verrannollisuuden.

Opiskelija tekee havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • laskee tavanomaisimmat pinta-ala- ja tilavuuslaskutoimitukset

	<ul style="list-style-type: none"> • ratkaisee käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen tarviten ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • laskee sujuvasti tavanomaisimmat pinta-ala- ja tilavuuslaskutoimitukset • ratkaisee alan käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • soveltaa työtehtäviin pinta-ala- ja tilavuuslaskutoimituksia ja arvioi tuloksia • ratkaisee oman alan käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen.

Opiskelija käyttää loogista päättelykykyä, yhtälöitä ja tarvittavia teknisiä apuvälineitä matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ratkaisee omaan alaan liittyviä, keskeisiä matemaattisia ongelmia hyödyntäen peruslaskutoimituksia • käyttää yksinkertaisia matemaattisia yhtälöitä yksinkertaisten matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen tarviten ajoittain ohjausta • käyttää laskinta ja muita teknisiä apuvälineitä, kuten matemaattisia ohjelmistoja, työtehtäviin liittyvien matemaattisten perustehtävien ratkaisemiseen • hyödyntää ohjeen mukaan taulukoita ja piirroksia työelämän tehtävien ratkaisemiseen • käsittelee tilastollisia aineistoja ja tulkitsee tunnuslukuja tarviten ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ratkaisee omaan alaan liittyviä ongelmia matemaattisten menetelmien avulla • käyttää yksinkertaisia matemaattisia yhtälöitä yksinkertaisten matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen • käyttää sujuvasti laskinta ja muita apuvälineitä, kuten matemaattisia ohjelmistoja, ammattialaan liittyvien ongelmien ratkaisemiseen • hyödyntää taulukoita ja piirroksia työelämän tehtävien ratkaisemiseen • käsittelee itsenäisesti tilastollisia aineistoja ja tulkitsee tunnuslukuja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • soveltaa matemaattisia menetelmiä omaan alaan liittyvien ongelmien aseteluun ja ratkaisemiseen sekä arvioi tulosten luotettavuutta ja tarkkuustasoa • käyttää matemaattisia yhtälöitä matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen • hyödyntää monipuolisesti ja tehokkaasti laskimen ja muiden apuvälineiden, kuten matemaattisten ohjelmistojen, ominaisuuksia ammattialaan liittyvien ongelmien ratkaisemiseen • hyödyntää taulukoita, piirroksia ja muuta tilastollisesti tuotettua materiaalia työelämän matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen • käsittelee itsenäisesti ja sujuvasti tilastollisia aineistoja ja tulkitsee tunnuslukuja.

Opiskelija arvioi tulosten oikeellisuutta ja suuruusluokkaa sekä käytettyä ratkaisumenetelmää.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tarkistaa tulosten oikeellisuuden ja niiden suuruusluokan arvioi käytetyn ratkaisumenetelmän käyttökelpoisuutta tarviden ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tarkistaa tulosten oikeellisuuden ja niiden suuruusluokan sekä tunnistaa mahdollisia virhelähteitä arvioi johdonmukaisesti käytetyn ratkaisumenetelmän käyttökelpoisuutta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tarkistaa tulosten oikeellisuuden ja suuruusluokan mahdolliset virhelähteet huomioiden arvioi johdonmukaisesti käytetyn ratkaisumenetelmän käyttökelpoisuutta ja arvioi mahdollisia muita ratkaisumenetelmiä tulosten aikaansaamiseksi.

Opiskelija arvioi oman alan matemaattista osaamistaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset matemaattiset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa perustellusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset matemaattiset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa perustellusti ja johdonmukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset matemaattiset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa perustellusti ja johdonmukaisesti sekä esittää matemaattisen osaamisen kehittämistapoja.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- ratkaista omaan alaan liittyviä matemaattisia ongelmia päättelämällä, yhtälöillä ja kuvaajien avulla
- hankkia, ryhmitellä ja tulkita matemaattista tietoa
- tuottaa tilastoaineistosta informaatiota, tulkita graafisia esityksiä ja laskea todennäköisyyksiä
- arvioida matemaattisten ratkaisujen oikeellisuutta ja tuloksen suuruusluokkaa
- soveltaa arki- ja työelämässä tarvittavaa talousmatematiikkaa
- arvioida matemaattista osaamistaan.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija ratkaisee omaan alaan liittyviä matemaattisia ongelmia päättelämällä, yhtälöillä ja kuvaajien avulla.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ratkaisee omaan alaan liittyviä matemaattisia ongelmia päättelemällä tarviten ajoittain ohjausta • käyttää yksinkertaisia matemaattisia yhtälöitä omaan alaan liittyvien matemaattisten ongelmien ratkaisemisessa • hyödyntää ohjeen mukaan taulukoita ja piirroksia alakohteisissa tehtävissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ratkaisee omaan alaan liittyviä matemaattisia ongelmia päättelemällä • ratkaisee tavanomaisia arkielämään ja omaan alaan liittyviä ongelmia matemaattisesti • hyödyntää yhtälöitä, taulukoita ja piirroksia alakohteisissa tehtävissä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ratkaisee itsenäisesti ja johdonmukaisesti omaan alaan liittyviä matemaattisia ongelmia päättelemällä • mallintaa ja ratkaisee arkielämään ja omaan alaan liittyviä ongelmia matemaattisesti • hyödyntää yhtälöitä, taulukoita ja piirroksia alakohteisissa tehtävissä arvioiden niiden käytettävyyttä.

Opiskelija hankkii, ryhmittelee ja tulkitsee matemaattista tietoa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa omaan alaan liittyvää keskeistä matemaattista tietoa • kerää ja ryhmittelee graafista ja taulukoitua tietoa eri lähteistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa ja vertailee omaan alaan liittyvää matemaattista tietoa tarpeen mukaan käyttäen lähteenä tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä • kerää, ryhmittelee ja analysoi graafista ja taulukoitua tietoa eri lähteistä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa, arvioi ja tekee johtopäätöksiä omaan alaan liittyvästä matemaattisesta tiedosta • kerää tietoa monipuolisesti soveltaen ja käyttäen tiedonlähteenä tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä ja ryhmittelee niiden pohjalta tietoa erilaisiin tarpeisiin.

Opiskelija tuottaa tilastoaineistosta informaatiota, tulkitsee graafisia esityksiä ja laskee todennäköisyyksiä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tuottaa ohjattuna tilastoaineistosta keskeisimpiä tunnuslukuja • ymmärtää todennäköisyyyslaskennan merkityksen työssään ja laskee yksinkertaisia todennäköisyyksiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tuottaa alaan liittyvästä tilastoaineistosta keskeisimpiä tunnuslukuja • ymmärtää todennäköisyyyslaskennan merkityksen työssään ja laskee todennäköisyyksiä

Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tuottaa itsenäisesti alaan liittyvästä tilastoaineistosta keskeisimpiä tunnuslukuja • ymmärtää todennäköisyyslaskennan merkityksen työssään ja laskee itsenäisesti todennäköisyyksiä.

Opiskelija arvioi matemaattisten ratkaisujen oikeellisuutta ja tuloksen suuruusluokkaa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • varmistaa yksinkertaisten matemaattisten ratkaisujen oikeellisuuden ja hahmottaa tuloksen suuruusluokan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • varmistaa matemaattisten ratkaisujen oikeellisuuden ja päättelee tuloksen suuruusluokan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • varmistaa monivaiheisten matemaattisten ratkaisujen oikeellisuuden ja päättelee tuloksen suuruusluokan.

Opiskelija soveltaa arki- ja työelämässä tarvittavaa talousmatematiikkaa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tekee yksinkertaisia kustannus- ja kannattavuusvertailuja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tekee kustannus- ja kannattavuusvertailuja ja tekee vertailujen pohjalta johtopäätöksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tekee monivaiheisia kustannus- ja kannattavuusvertailuja ja tekee vertailujen pohjalta perusteltuja johtopäätöksiä.

Opiskelija arvioi matemaattista osaamistaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa matemaattisessa osaamisessaan perustellusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa ja arvioi omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan matemaattisessa osaamisessaan perustellusti ja johdonmukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa ja arvioi omaa matemaattista osaamistaan perustellusti ja johdonmukaisesti sekä esittää matemaattisen osaamisen kehittämistapoja.

Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt ja niiden soveltaminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- tunnistaa keskeiset fysiikan käsitteet ja soveltaa niitä arki- ja työelämässä

- huomioida kemialliset aineet ja niiden ominaisuudet työssään
- arvioida oman alan fysiikan ja kemian osaamistaan.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija tunnistaa keskeiset fysiikan käsitteet ja soveltaa niitä arki- ja työelämässä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • kuvaa tavanomaisia fysiikan ilmiöitä keskeisillä käsitteillä • yhdistää tavanomaiset, fysiikan ilmiöihin liittyvät ominaisuudet ja suureet toisiinsa tarviten ajoittain ohjausta • käyttää fysiikan taitojaan työssään ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • kuvaa ja perustelee fysiikan ilmiöitä keskeisillä käsitteillä • yhdistää tavanomaiset, fysiikan ilmiöihin liittyvät ominaisuudet ja suureet toisiinsa • käyttää fysiikan taitojaan työssään monipuolisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • kuvaa ja perustelee monipuolisesti fysiikan ilmiöitä keskeisillä käsitteillä • yhdistää fysiikan ilmiöihin liittyvät ominaisuudet ja suureet toisiinsa • soveltaa fysiikan taitojaan monipuolisesti työssään.

Opiskelija huomioi kemialliset aineet ja niiden ominaisuudet työssään.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • kuvaa tavanomaisia kemiallisia ilmiöitä keskeisillä käsitteillä • ottaa huomioon työssään käytettävien tavallisimpien kemiallisten aineiden ominaisuudet ja mahdolliset ympäristöriskit • käsittelee kemiallisia aineita niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • kuvaa ja perustelee kemiallisia ilmiöitä keskeisillä käsitteillä • ottaa huomioon työssään käytettävien kemiallisten aineiden ominaisuudet ja mahdolliset ympäristöriskit • käsittelee kemiallisia aineita niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • kuvaa ja perustelee monipuolisesti kemiallisia ilmiöitä keskeisillä käsitteillä • ottaa vastuullisesti huomioon työssään käytettävien kemiallisten aineiden ominaisuudet ja mahdolliset ympäristöriskit • käsittelee kemiallisia aineita niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta.

Opiskelija arvioi oman alan fysiikan ja kemian osaamistaan.	
Opiskelija	

Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa fysiikassa ja kemiassa perustellusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa fysiikassa ja kemiassa perustellusti ja johdonmukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa fysiikassa ja kemiassa perustellusti ja johdonmukaisesti sekä esittää osaamisen kehittämistapoja.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kuvata ja selittää ilmiöitä fysiikan käsitteiden ja lainalaisuuksien avulla omalla alallaan
- tehdä kokeellisia mittauksia ja havaintoja omaan alaan liittyvistä fysikaalisista ja kemiallisista ilmiöistä
- käsitellä kokeellisia mittaustuloksia ja analysoida havaintoja oman alan fysikaalisista ja kemiallisista ilmiöistä
- arvioida fysiikan ja kemian osaamistaan.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kuvaa ja selittää ilmiöitä fysiikan käsitteiden ja lainalaisuuksien avulla omalla alallaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> kuvaa ja selittää lämpöoppiin, mekaniikkaan, aalto-oppiin ja sähköoppiin liittyviä käsitteitä ja lainalaisuuksia työtehtävissään tarvitteiden ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> kuvaa ja selittää johdonmukaisesti lämpöoppiin, mekaniikkaan, aalto-oppiin ja sähköoppiin liittyviä käsitteitä ja lainalaisuuksia työtehtävissään
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> kuvaa ja selittää itsenäisesti lämpöoppiin, mekaniikkaan, aalto-oppiin ja sähköoppiin liittyviä käsitteitä ja lainalaisuuksia työtehtävissään.

Opiskelija tekee kokeellisia mittauksia ja havaintoja omaan alaan liittyvistä fysikaalisista ja kemiallisista ilmiöistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> laskee pitoisuuksia ja aineiden määriä tarvitteiden ajoittain ohjausta hankkii tietoa kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteista tarvitteiden ajoittain ohjausta tekee mittauksia ja kokeellisia havaintoja alalle soveltuvia menetelmiä ja välineitä käyttäen, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta

Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • laskee pitoisuuksia ja aineiden määriä • hankkii tietoa arkielämään ja omaan alaan liittyvistä kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteista • tekee itsenäisesti mittauksia ja kokeellisia havaintoja alalle soveltuvia menetelmiä ja välineitä käyttäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • laskee itsenäisesti pitoisuuksia ja aineiden määriä • hankkii tietoa kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteista monipuolisia tietolähteitä hyödyntäen • suunnittelee ja tekee itsenäisesti mittauksia ja kokeellisia havaintoja alalle soveltuvia menetelmiä ja välineitä käyttäen.

Opiskelija käsittelee kokeellisia mittaustuloksia ja analysoi havaintoja oman alan fysikaalisista ja kemiallisista ilmiöistä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • esittää keskeiset tulokset taulukoilla ja graafisilla esityksillä • arvioi mittaustulosten luotettavuutta tarviten ajoittain ohjausta • määrittelee mahdollisia virhetekijöitä ja ilmoittaa tuloksen riittävällä tarkkuudella tarviten ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • esittää keskeiset tulokset taulukoilla ja graafisilla esityksillä • arvioi mittaustulosten luotettavuutta johdonmukaisesti • määrittelee mahdollisia virhetekijöitä ja ilmoittaa tuloksen riittävällä tarkkuudella
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • esittää keskeiset tulokset taulukoilla ja graafisilla esityksillä havainnollisesti • arvioi itsenäisesti mittaustulosten luotettavuutta ja tekee niistä johtopäätöksiä • määrittelee mahdollisia virhetekijöitä ja ilmoittaa tuloksen oikealla tarkkuudella.

Opiskelija arvioi fysiikan ja kemian osaamistaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa omat vahvuudet ja kehittämiskohteet fysiikan ja matematiikan osaamisessaan perustellusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa ja arvioi omia vahvuuksia ja kehittämiskohteita fysiikan ja kemian osaamisessaan perustellusti ja johdonmukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa ja arvioi omaa fysiikan ja kemian osaamistaan perustellusti ja johdonmukaisesti sekä esittää osaamisen kehittämistapoja.

2.20. Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 9 osp (400014)

Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- toimia osana suomalaista yhteiskuntaa
- toimia yhteiskunnan palveluiden käyttäjänä ja kuluttajana
- suunnitella omaa talouttaan ja arvioida siihen liittyviä riskejä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii osana suomalaista yhteiskuntaa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita • tuntee kansalaisen perusoikeuksia ja velvollisuuksia • selvittää joitain yhteiskunnallisen vaikuttamisen tapoja ja toimii aktiivisena kansalaisena
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita • tuntee kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet • tuntee erilaisia yhteiskunnallisen vaikuttamisen tapoja ja toimii aktiivisena kansalaisena
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita noudattaen ja edistäen • tuntee hyvin kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet • tuntee monipuolisesti erilaisia yhteiskunnallisen vaikuttamisen tapoja ja toimii aktiivisena kansalaisena.

Opiskelija toimii yhteiskunnan palveluiden käyttäjänä ja kuluttajana.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää tarvitsemiaan yhteiskunnallisia palveluja • toimii vastuullisesti tiedostaen oikeutensa ja velvollisuutena kuluttajana • hankkii tarvitsemaansa tietoa kuluttaja-asioissa osittain ohjattuna
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää tarvitsemiaan yhteiskunnallisia palveluja tarkoituksenmukaisesti • toimii vastuullisesti tiedostaen oikeutensa ja velvollisuutensa kuluttajana • hankkii tarvitsemaansa tietoa kuluttaja-asioissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii tiedostavana yhteiskunnallisten palveluiden käyttäjänä

	<ul style="list-style-type: none"> • toimii vastuullisesti tiedostaen hyvin oikeutensa ja velvollisuutensa kuluttajana • hankkii aktiivisesti tarvitsemaansa tietoa kuluttaja-asioissa.
--	---

Opiskelija suunnittelee omaa talouttaan ja arvioi siihen liittyviä riskejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa yhteiskuntaan ja omaan taloudelliseen tilanteeseensa keskeisesti vaikuttavia tekijöitä • seuraa tulojaan ja menojaan • suunnittelee hankintoja ja vertailee erilaisia rahoitusvaihtoehtoja • asettaa henkilökohtaisia taloudellisia tavoitteita • ennakoi talouttaan erilaisissa elämäntilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi omaan taloudelliseen tilanteeseensa keskeisesti vaikuttavia tekijöitä • seuraa tulojaan ja menojaan suunnitelmallisesti • suunnittelee hankintoja ja vertailee erilaisia rahoitusvaihtoehtoja • asettaa henkilökohtaisia taloudellisia tavoitteita sekä seuraa niiden toteutumista • ennakoi talouttaan erilaisissa elämäntilanteissa tunnistuen eri tilanteiden riskitekijöitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi ja ennakoi omaan taloudelliseen tilanteeseensa vaikuttavia tekijöitä • seuraa tulojaan ja menojaan suunnitelmallisesti ja järjestelmällisesti • suunnittelee hankintoja ja vertailee erilaisia rahoitusvaihtoehtoja järjestelmällisesti ja monipuolisesti • asettaa henkilökohtaisia taloudellisia tavoitteita, seuraa niiden toteutumista ja tarvittaessa tarkentaa tavoitteitaan • ennakoi talouttaan erilaisissa elämäntilanteissa, toimii suunnitelmallisesti tavoitteiden saavuttamiseksi ja ottaa huomioon eri tilanteiden riskitekijöitä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen
- arvioida alansa merkitystä yhteiskunnassa
- tulkita kansantalouden peruskäsitteitä ja tunnistaa keskeiset toimijat.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija osallistuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • hakee tietoa joistakin yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista ja seuraa yhteiskunnallista päätöksentekoa • osallistuu yhteiskunnalliseen toimintaan
Tyydyttävä T2	

Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • hakee tietoa yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista ja seuraa yhteiskunnallista päätöksentekoa • osallistuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tähtäävään toimintaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • hakee monipuolisesti tietoa yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista ja seuraa aktiivisesti yhteiskunnallista päätöksentekoa • osallistuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tähtäävään toimintaan tavoitteellisesti.

Opiskelija arvioi alansa merkitystä yhteiskunnassa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • seuraa alan yhteiskunnallista keskustelua • arvioi toimialansa merkitystä yhteiskunnassa osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • seuraa ja arvioi alan yhteiskunnallista keskustelua • arvioi toimialansa merkitystä yhteiskunnassa ja tulevaisuuden näkymiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • seuraa ja arvioi alansa yhteiskunnallista keskustelua osallistuen siihen jollakin tavalla • arvioi ja seuraa monipuolisesti toimialansa merkitystä yhteiskunnassa ja tulevaisuuden näkymiä.

Opiskelija tulkitsee kansantalouden peruskäsitteitä ja tunnistaa keskeiset toimijat.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • seuraa taloutta koskevaa uutisointia • selvittää yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen heijastumista oman alan työpaikkoihin ja työllisyyteen • kertoo esimerkkejä kansantalouden peruskäsitteistä ja keskeisistä toimijoista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • seuraa taloutta koskevaa uutisointia ja ymmärtää talouden merkityksen yhteiskunnassa • ymmärtää yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen heijastumista oman alan työpaikkoihin, työllisyyteen ja tulevaisuuteen • tuntee kansantalouden peruskäsitteet ja tunnistaa keskeiset toimijat
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • seuraa aktiivisesti taloutta koskevaa uutisointia ja ymmärtää talouden merkityksen yhteiskunnassa • ymmärtää yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen heijastumista oman alan työpaikkoihin ja työllisyyteen ja pohtii monipuolisesti teemaa • tuntee kansantalouden peruskäsitteet ja keskeiset toimijat ja arvioi niiden merkitystä kansantaloudelle.

Työelämässä toimiminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta ja alan osaamistarpeita
- solmia työsopimuksen työnantajan kanssa
- toimia osana työyhteisöä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta ja alan osaamistarpeita.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta osittain ohjatusti • tuntee työmarkkinajärjestelmän keskeisiä periaatteita • tietää esimerkkejä alansa ammatillisista verkostoista • tunnistaa alansa työtehtävissä tarvittavaa osaamista osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta • tuntee työmarkkinajärjestelmän keskeiset periaatteet • tietää alansa keskeiset ammatilliset verkostot • tunnistaa alansa eri työtehtävissä tarvittavaa osaamista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • selvittää monipuolisesti alan työmarkkinoiden tilannetta • tuntee ja ymmärtää työmarkkinajärjestelmän keskeiset periaatteet • tietää alansa ammatilliset verkostot ja osallistuu niiden toimintaan • tunnistaa monipuolisesti eri työtehtävissä tarvittavaa osaamista.

Opiskelija osaa solmia työsopimuksen työnantajan kanssa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy oman alan työehtoihin ja keskeiseen työlainsäädäntöön osittain ohjattuna • tarkistaa työsopimuksen sisällön yhteistyössä asiantuntijan kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy oman alan työehtoihin ja keskeiseen työlainsäädäntöön • tarkistaa työsopimuksen sisällön käyttäen tarvittaessa asiantuntija-apua
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy kattavasti oman alan työehtoihin ja keskeiseen työlainsäädäntöön • tarkistaa työsopimuksen sisällön itsenäisesti ja keskustelee työehdoista työnantajan kanssa.

Opiskelija toimii osana työyhteisöä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> noudattaa annettuja työaikoja ja sovittuja toimintatapoja noudattaa työssään ulkoasuun ja pukeutumiseen liittyviä ohjeita osittain ohjatusti käyttää työssään tarkoituksenmukaista suojavaatetusta ja noudattaa työturvallisuusohjeita työskentelee osana monimuotoista ja -kulttuurista työyhteisöä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> noudattaa annettuja työaikoja ja sovittuja toimintatapoja sekä toimii joustavasti erilaisissa tilanteissa noudattaa työssään ulkoasuun ja pukeutumiseen liittyviä ohjeita käyttää työssään tarkoituksenmukaista suojavaatetusta ja noudattaa työturvallisuusohjeita työskentelee luontevasti osana monimuotoista ja -kulttuurista työyhteisöä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> noudattaa annettuja työaikoja ja sovittuja toimintatapoja ja toimii joustavasti erilaisissa ja muuttuvissa tilanteissa noudattaa työssään ulkoasuun ja pukeutumiseen liittyviä ohjeita ottaen huomioon myös erityistilanteet käyttää ja huolehtii työssään tarkoituksenmukaisesta suojavaatetuksesta ja noudattaa työturvallisuusohjeita työskentelee luontevasti osana monimuotoista ja -kulttuurista työyhteisöä edistäen yhteisön hyvinvointia.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- toimia työyhteisön jäsenenä
- toimia erilaisissa työelämän vuorovaikutus- ja ryhmätilanteissa
- selvittää oman alansa työtehtäviä kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii työyhteisön jäsenenä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa oman roolinsa työyhteisön jäsenenä osittain ohjattuna työskentelee pääsääntöisesti työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti noudattaa sovittuja toimintatapoja ja tunnistaa omien toimintatapojensa kehittämiskohteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa oman roolinsa työyhteisön jäsenenä työskentelee työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti noudattaa sovittuja toimintatapoja ja kehittää omia toimintatapojaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa oman ja muiden roolit työyhteisön jäsenenä

	<ul style="list-style-type: none"> • työskentelee työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti arvioiden sitä ja esittäen kehittämisiäideoita • noudattaa sovittuja toimintatapoja ja kehittää aktiivisesti omia toimintatapojaan.
--	---

Opiskelija toimii erilaisissa työelämän vuorovaikutus- ja ryhmätilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii erilaisissa työelämän vuorovaikutustilanteissa • kehittää vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen mukaisesti osittain ohjattuna • toimii ryhmätilanteissa oman työtehtävän ja työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti • käyttää tarkoituksenmukaista psykologista tietoa oman ja työyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii rakentavasti erilaisissa työelämän vuorovaikutustilanteissa • kehittää vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen mukaisesti • toimii erilaisissa ryhmätilanteissa oman työtehtävän ja työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti • käyttää tarkoituksenmukaista psykologista tietoa oman ja työyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii rakentavasti ja joustavasti erilaisissa työelämän vuorovaikutustilanteissa ottaen muut huomioon • kehittää aktiivisesti vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen mukaisesti • toimii luontevasti erilaisissa ryhmätilanteissa oman työtehtävän ja työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti • käyttää tarkoituksenmukaista psykologista tietoa oman ja työyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi ja kehittämiseksi.

Opiskelija selvittää oman alansa työtehtäviä kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • etsii tietoa oman alansa työpaikoista kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla osittain ohjatusti • löytää itselleen soveltuvia työpaikkoja kansallisilta ja kansainvälisiltä työmarkkinoilta osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • etsii itsenäisesti tietoa oman alansa työpaikoista kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla • löytää itselleen soveltuvia työpaikkoja kansallisilta ja kansainvälisiltä työmarkkinoilta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • etsii itsenäisesti ja monipuolisesti tietoa oman alansa työpaikoista kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla • löytää itselleen soveltuvia työpaikkoja kansallisilta ja kansainvälisiltä työmarkkinoilta.

Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- tunnistaa omia kiinnostuksen kohteitaan, mahdollisuuksiaan ja tuen tarpeitaan
- tehdä tutkintoaan ja uraansa koskevia valintoja
- hankkia tutkinnon suorittamisen aikana tietoa erilaisista jatkokoulutusmahdollisuuksista ja koulutustarjonnasta
- valmistautua tutkinnon suorittamisen aikana työnhakuun ja oman osaamisensa esittelyyn.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija tunnistaa omia kiinnostuksen kohteitaan, mahdollisuuksiaan ja tuen tarpeitaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • selvittää omia vahvuuksiaan, valmiuksiaan ja kehittämiskohteitaan • tunnistaa kiinnostuksensa kohteita ja omia mahdollisuuksiaan ammattialalla tarviton rohkaisua • seuraa satunnaisesti oman oppimisensa edistymistä ja osaamisensa hankkimista • arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • selvittää ja tunnistaa omia vahvuuksiaan, valmiuksiaan ja kehittämiskohteitaan • tunnistaa itsenäisesti kiinnostuksensa kohteita ja omia mahdollisuuksiaan ammattialalla • seuraa oma-aloitteisesti oman oppimisensa edistymistä ja osaamisensa hankkimista tunnistaen mahdollisen tuen tarpeen • arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan säännöllisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • selvittää monipuolisesti ja tunnistaa itsenäisesti omia vahvuuksiaan, valmiuksiaan ja kehittämiskohteitaan • tunnistaa kiinnostuksensa kohteita ja arvioi realistisesti omia mahdollisuuksiaan ammattialalla • ottaa vastuun omasta oppimisestaan ja sen edistämisestä • seuraa sitoutuneesti oman oppimisensa edistymistä ja osaamisensa hankkimista dokumentoimalla ja tunnistaen mahdollisen tuen tarpeen • arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan itsenäisesti sekä tekee tarvittavia muutoksia.

Opiskelija tekee tutkintoaan ja uraansa koskevia valintoja.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy itselleen sopiviin uravaihtoehtoihin hyödyntäen tietolähteitä ja sähköisiä ohjauspalveluja • perehtyy oman tutkinnon muodostumiseen, tutkinnossa vaadittaviin suorituksiin ja valinnan mahdollisuuksiin, jotka edistävät omaa työelämäänsä sijoittumista • seuraa tutkinnon suorittamisen edistymistä ohjatusti

	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa ja kokeilee erilaisia oppimisympäristöjä osaamisen hankkimisessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> selvittää itselleen sopivia vaihtoehtoja oman urasuunnitelmansa tueksi käyttäen erilaisia tietolähteitä ja sähköisiä ohjauspalveluja tietää oman tutkinnon muodostumisen, tutkinnossa vaadittavat suoritukset ja valinnan mahdollisuudet, jotka edistävät työelämään sijoittumista ja omaa urasuunnitelmaa seuraa tutkinnon suorittamisen edistymistä oma-aloitteisesti käyttää erilaisia oppimisympäristöjä osaamisensa hankkimisessa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> selvittää monipuolisesti ja itsenäisesti vaihtoehtoja oman urasuunnitelmansa pohjalta käyttäen aktiivisesti erilaisia tietolähteitä ja sähköisiä ohjauspalveluja tietää oman tutkinnon muodostumisen, tutkinnossa vaadittavat suoritukset ja valinnan mahdollisuudet tehden itsenäisesti uraansa edistäviä valintoja ja päätöksiä seuraa tutkinnon suorittamisen edistymistä aktiivisesti ja sitoutuneesti käyttää ja valitsee omaa ammatillista kehittymistään tukevia oppimisympäristöjä.

Opiskelija hankkii tutkinnon suorittamisen aikana tietoa erilaisista jatkokoulutusmahdollisuuksista ja koulutustarjonnasta.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> käyttää jatkokoulutukseen liittyviä tietolähteitä, ohjauspalveluja ja hakujärjestelmiä hankkii tietoa erilaisista jatkokoulutuksen vaihtoehtoista ja mahdollisuuksista ja suunnittelee omaa urasuunnitelmaansa perehtyy jatkokoulutuksen pääsyvaatimuksiin, hakumenettelyyn ja valintakriteereihin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> käyttää sujuvasti jatkokoulutukseen ja tulevaisuuden suunnitteluun liittyviä tietolähteitä, ohjauspalveluja ja hakujärjestelmiä hankkii monipuolisesti tietoa itselleen sopivista erilaisista jatkokoulutuksen vaihtoehtoista ja tekee urasuunnitelman perehtyy monipuolisesti jatkokoulutuksen pääsyvaatimuksiin, hakumenettelyyn ja valintakriteereihin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> käyttää itsenäisesti jatkokoulutukseen ja tulevaisuuden suunnitteluun liittyviä tietolähteitä, ohjauspalveluja ja hakujärjestelmiä hankkii aktiivisesti tietoa erilaisista jatkokoulutuksen vaihtoehtoista ja hyödyntää tietoa omassa urasuunnitelmassaan perehtyy aktiivisesti ja oma-aloitteisesti jatkokoulutuksen pääsyvaatimuksiin, hakumenettelyyn ja valintakriteereihin.

Opiskelija valmistautuu tutkinnon suorittamisen aikana työnhakuun ja oman osaamisensa esittelyyn.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy erilaisten työpaikkojen tarjoamiin mahdollisuuksiin, työympäristöihin ja uravaihtoehtoihin • tekee omaa osaamistaan esittelevän tuotoksen työnhakua varten ja harjoittelee osaamisensa esittelyä • hakee työpaikkoja tarvitun ajoittain ohjausta hakujärjestelmien ja -menetelmien käytössä • päivittää urasuunnitelmaansa työllistymistä varten
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy monipuolisesti erilaisten työpaikkojen tarjoamiin mahdollisuuksiin, työympäristöihin ja kartoittaa itselleen sopivia uravaihtoehtoja • tekee omaa osaamistaan esittelevän tuotoksen työnhakua varten ja esittelee osaamistaan kattavasti • hakee työpaikkoja ja käyttää erilaisia hakujärjestelmiä ja -menetelmiä sujuvasti • päivittää omatoimisesti urasuunnitelmaansa työllistymistä varten
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • selvittää systemaattisesti erilaisten työpaikkojen tarjoamat mahdollisuudet, niiden työympäristöt ja realistiset uravaihtoehdot oman suunnitelman pohjalta • tekee persoonallisen ja myyvän omaa osaamistaan esittelevän tuotoksen työnhakua varten ja esittelee osaamistaan innostavasti ja kattavasti • hakee itsenäisesti työpaikkoja ja hyödyntää erilaisia hakujärjestelmiä ja -menetelmiä monipuolisesti ja sujuvasti • päivittää aktiivisesti ja itsenäisesti urasuunnitelmaansa työllistymistä edistäen.

Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- toimia yrityksen tavoitteita edistäen
- ideoida liikeidean ja arvioida sen toteuttamismahdollisuuksia.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii yrityksen tavoitteita edistäen.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa yritystoiminnan merkitystä yhteiskunnassa • kuvaa organisaation liiketoimintamallin osittain ohjatusti • toimii taloudellisesti tunnistuen toimintansa merkityksen osana työyhteisöä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • kuvaa yritystoiminnan merkityksen yhteiskunnassa • kuvaa organisaation liiketoimintamallin

	<ul style="list-style-type: none"> • toimii tehtävissään taloudellisesti ja asiakaslähtöisesti tunnistaen toimintansa merkityksen osana työyhteisöä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • kuvaa alansa yritystoiminnan merkitystä yhteiskunnassa ja ennakoii alan tulevia kehitysnäkymiä • kuvaa organisaation liiketoimintamallin itsenäisesti • toimii tehtävissään oma-aloitteisesti, taloudellisesti ja asiakaslähtöisesti tunnistaen työnsä vaikutukset organisaation tulokseen.

Opiskelija ideoi liikeidean ja arvioi sen toteuttamismahdollisuuksia.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ideoi liikeidean osittain ohjatusti • löytää yrityksen perustamista tukevia palveluita ja tietolähteitä • selvittää liikeidean edellyttämiä taloudellisia resursseja • kuvaa liikeidean toteuttamiseksi tarvittavia verkostoja • arvioi valmiuksiaan toimia yrittäjänä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ideoi liikeidean asiakaslähtöisesti • löytää yrityksen perustamista tukevat keskeiset palvelut ja tietolähteet • arvioi liikeidean edellyttämiä taloudellisia ja toiminnallisia resursseja • kuvaa liikeidean toteuttamiseksi tarvittavia verkostoja • arvioi valmiuksiaan toimia yrittäjänä ja tunnistaa yritystoiminnan riskejä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ideoi liikeidean asiakaslähtöisesti ja arvioi sen toimivuutta • löytää yrityksen perustamista tukevia palveluita ja tietolähteitä hyödyntäen eri kanavia • arvioi liikeidean edellyttämien taloudellisten ja toiminnallisten resurssien saatavuuden • kuvaa liikeidean toteuttamiseksi tarvittavia verkostoja ja arvioi yhteistyömahdollisuuksia • arvioi realistisesti valmiuksiaan toimia yrittäjänä tiedostaen yritystoiminnan riskit.

Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- huolehtia terveydestään ja toimintakyvystään
- arvioida toimintaympäristönsä ja toimintansa turvallisuutta ja terveellisyyttä
- edistää liikunnan avulla opiskelu- ja työkykyään sekä hyvinvointiaan
- ehkäistä tapaturmien syntymistä ja antaa ensiapua.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija huolehtii terveydestään ja toimintakyvystään.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> etsii osittain ohjattuna tietoa ikäluokkansa terveydestä ja mahdollisuuksista oman terveytensä ja toimintakykynsä edistämiseksi laatii itselleen toteuttamiskelpoisen suunnitelman oman terveytensä ja hyvinvointinsa edistämiseksi ottaen siinä huomioon mm. liikunnan, ravitsemuksen, palautumisen, unen, mielen hyvinvoinnin, tupakoimattomuuden (sis. kaikki nikotiini tuotteet) ja päihteettömyyden, seksuaaliterveyden sekä ihmissuhteiden merkityksen päivittäisissä toiminnoissa edistää osittain ohjattuna terveyttään ja hyvinvointiaan suunnitelman mukaisesti ja arvioi tavoitteidensa toteutumista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> etsii tietoa ikäluokkansa terveydestä ja mahdollisuuksista oman terveytensä ja toimintakykynsä edistämiseksi laatii itselleen yksilöllisen suunnitelman oman terveytensä ja hyvinvointinsa edistämiseksi ottaen siinä monipuolisesti huomioon liikunnan, ravitsemuksen, palautumisen, unen, mielen hyvinvoinnin, tupakoimattomuuden (sis. kaikki nikotiini tuotteet) ja päihteettömyyden, seksuaaliterveyden sekä ihmissuhteiden merkityksen opiskelu- ja työkyvyn ylläpitämiseksi edistää terveyttään ja hyvinvointiaan suunnitelman mukaisesti ja arvioi realistisesti oman toimintansa vaikutuksia ja tavoitteidensa toteutumista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> etsii monipuolista tietoa ikäluokkansa terveyseroista ja mahdollisuuksista oman terveytensä ja toimintakykynsä edistämiseksi laatii itselleen tilannekohtaisesti päivitettävän ja monipuolisen suunnitelman terveytensä ja hyvinvointinsa edistämiseksi ottaen siinä huomioon liikunnan, ravitsemuksen, palautumisen, unen, mielen hyvinvoinnin, tupakoimattomuuden (sis. kaikki nikotiini tuotteet) ja päihteettömyyden, seksuaaliterveyden ja ihmissuhteiden merkityksen opiskelu- ja työkyvyn ylläpitämiseksi edistää terveyttään ja hyvinvointiaan aktiivisesti ja arvioi realistisesti suunnitelman toteutumista ja tavoitteiden saavuttamista hyödyntäen arvioinnissa myös muilta saamaansa palautetta.

Opiskelija arvioi toimintaympäristönsä ja toimintansa turvallisuutta ja terveellisyttä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> toimii sovittujen turvallisuutta ja terveyttä edistävien toimintaohjeiden mukaisesti, yhteistyössä muiden kanssa, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta ottaa työssään huomioon oman ammatin kuormittavuustekijät ja työkyvyn kehittämisen merkityksen tarvitien ajoittain ohjausta selvittää ohjattuna ergonomian vaikutukset työkykyyn
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> toimii sovittujen turvallisuutta ja terveyttä edistävien toimintaohjeiden mukaisesti yhteistyössä muiden kanssa ottaa työssään huomioon oman ammatin kuormittavuustekijät ja edistää työkykyään

	<ul style="list-style-type: none"> • selvittää ergonomian vaikutukset työkykyyn
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii sovittujen turvallisuutta ja terveyttä edistävien toimintaohjeiden mukaisesti yhteistyössä muiden kanssa ja arvioi toimintatapojensa kehittämistarpeita • ottaa työssään monipuolisesti huomioon oman ammatin kuormittavuustekijät ja edistää työkykyään • selvittää ergonomian vaikutukset työkykyyn erilaisissa työympäristöissä.

Opiskelija edistää liikunnan avulla opiskelu- ja työkykyään sekä hyvinvointiaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • hakee tietoa liikkumisen tavallisimmista hyödyistä ja vaatimuksista opiskelu- ja työkyvylle sekä ottaa tiedot joiltain osin huomioon terveyttä ja hyvinvointia edistävässä suunnitelmassaan • harjoittaa joiltakin osin opiskelu- ja työkyvyn vaatimia fyysisiä ominaisuuksiaan ja ergonomiataitojaan • liikkuu liikuntatilanteissa ylläpitäen opiskelu- ja työkykyään
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • hakee tietoa liikkumisen hyödyistä ja vaatimuksista terveydelle sekä opiskelu- ja työkyvylle ja ottaa tiedot huomioon terveyttä ja hyvinvointia edistävässä suunnitelmassaan • kehittää opiskelu- ja työkyvyn vaatimia fyysisiä ominaisuuksiaan ja ergonomiataitojaan • liikkuu monipuolisesti erilaisissa liikuntatilanteissa ylläpitäen opiskelu- ja työkykyään
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • hakee monipuolisesti tietoa liikkumisen hyödyistä ja vaatimuksista terveydelle sekä opiskelu- ja työkyvylle ja ottaa tiedot huomioon fyysisistä toimintakykyä edistävässä suunnitelmassaan huomioiden myös alakohtaiset vaatimukset opiskelu- ja työkyvyn ylläpitoon • kehittää oma-aloitteisesti ja monipuolisesti opiskelu- ja työkyvyn vaatimia fyysisiä ominaisuuksiaan ja ergonomiataitojaan • liikkuu monipuolisesti ja parhaansa yrittäen kaikissa liikuntatilanteissa edistäen opiskelu- ja työkykyään.

Opiskelija ehkäisee tapaturmien syntymistä ja antaa ensiapua.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ennakoi mahdollisia tapaturmariskejä liikuntatilanteissa • antaa ensiapua tavallisimmissa ensiapua vaativissa tilanteissa, tunnistaa osaamisensa rajat ja hakee lisäapua nopeasti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ehkäisee toiminnallaan liikuntatapaturmien syntymistä • antaa ensiapua ja hakee tilanteen niin vaatiessa lisäapua nopeasti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii huolellisesti ja ehkäisee liikuntatapaturmien syntymistä • antaa ensiapua ja hakee oikea-aikaisesti lisäapua • estää toiminnallaan lisätapaturmien syntymistä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- ylläpitää ja edistää työkykyään ja hyvinvointiaan liikunnan avulla
- edistää oppilaitosyhteisön ja opiskelijoiden hyvinvointia ja osallisuutta.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija ylläpitää ja edistää työkykyään ja hyvinvointiaan liikunnan avulla.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • pitää yllä fyysistä toimintakykyään ja osallistuu liikuntatilanteisiin annettujen ohjeiden mukaan ja noudattaa reilun pelin periaatteita • käyttää liikunnan harrastamiseen tarvittavia motorisia perustaitoja • seuraa kuormittumistaan ja työkykyvaatimuksia suhteessa omaan toimintakykyynsä ohjattuna
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • pitää yllä fyysistä toimintakykyään ja osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti reilun pelin periaatteita noudattaen • soveltaa monipuolisesti liikunnan harrastamiseen tarvittavia motorisia perustaitoja • seuraa itsenäisesti kuormittumistaan ja työkykyvaatimuksia suhteessa omaan toimintakykyynsä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • seuraa, arvioi ja pitää yllä fyysistä toimintakykyään sekä osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti edistäen reilun pelin periaatteiden toteutumista • soveltaa monipuolisesti liikunnan harrastamiseen tarvittavia motorisia perustaitoja ja liikunnan lajitaitoja • arvioi perustellusti kuormittumistaan ja työkykyvaatimuksia suhteessa omaan toimintakykyynsä.

Opiskelija edistää oppilaitosyhteisön ja opiskelijoiden hyvinvointia ja osallisuutta.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toimii opiskelijaryhmän jäsenenä osallisuutta edistävästi ja osallistuu opiskelijoille järjestettyihin liikunta- ja muihin tapahtumiin sekä tilaisuuksiin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii aktiivisesti opiskelijaryhmän jäsenenä hyvinvointia edistävästi sekä suunnittelee ja osallistuu opiskelijoiden järjestämiin liikunta- ja muihin tapahtumiin sekä tilaisuuksiin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii aktiivisesti opiskelijaryhmän jäsenenä sekä suunnittelee ja osallistuu opiskelijoiden järjestämiin liikunta- ja muihin tapahtumiin ja tilaisuuksiin hyvinvointia ja osallisuutta edistävästi.

Kestävän kehityksen edistäminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti
- ottaa huomioon elinkaariajattelun periaatteet
- pohtia ratkaisuja eettisistä näkökulmista.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija osaa toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tietää kestävän kehityksen ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden keskeiset tavoitteet • ymmärtää luonnonvarojen rajallisuuden ja kestävän käytön merkityksen kansallisesti • tunnistaa keskeiset toimintatavat kestävän kehityksen edistämiseen käyttäen apuna asiantuntijoita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tietää kestävän kehityksen ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden keskeiset tavoitteet ja näiden vaikutuksen toisiinsa • ymmärtää luonnonvarojen rajallisuuden ja kestävän käytön merkityksen kansallisesti suhteessa globaaliin toimintaympäristöön tuoden esille esimerkkejä näistä • tunnistaa keskeiset toimintatavat kestävän kehityksen edistämiseen itsenäisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tietää kestävän kehityksen ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden keskeiset tavoitteet ja näiden vaikutuksen toisiinsa kokonaisvaltaisesti • ymmärtää luonnonvarojen rajallisuuden ja kestävän käytön merkityksen kansallisesti suhteessa globaaliin toimintaympäristöön esittäen soveltamiskohteita • tunnistaa keskeiset toimintatavat kestävän kehityksen edistämiseen itsenäisesti ja eri ulottuvuuksien näkökulmista.

Opiskelija ottaa huomioon elinkaariajattelun periaatteet.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää kiertotalouden periaatteen • tunnistaa tuotteen tai palvelun energia- ja materiaalitehokkuuden • määrittää jonkin tuotteen elinkaaren yleisellä tasolla
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää kiertotalouden periaatteen ja arvioi sen merkitystä • arvioi tuotteen tai palvelun energia- ja materiaalitehokkuuden • määrittää jonkin tuotteen elinkaaren itsenäisesti
Hyvä H4	

Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää kiertotalouden periaatteen, arvioi sen merkitystä ja esittää kehittämismahdollisuuksia • arvioi tuotteen tai palvelun energia- ja materiaalitehokkuuden esittäen tarvittavia uudistamistarpeita • määrittää jonkin tuotteen elinkaaren ymmärtäen kokonaisvaikutukset.
---------------	--

Opiskelija pohtii ratkaisuja eettisistä näkökulmista.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa työhön liittyviä joitakin vaiheita ja tilanteita, joihin sisältyy eettisiä valintoja • pohtii omien ratkaisujen vaikutusta eettisestä näkökulmasta yhdessä muiden kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa työhön liittyviä vaiheita ja tilanteita, joihin sisältyy eettisiä valintoja • pohtii omien ja muiden ratkaisujen vaikutusta eettisestä näkökulmasta itsenäisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa monipuolisesti työhön liittyviä vaiheita ja tilanteita, joihin sisältyy eettisiä valintoja • pohtii ja analysoi omien ja muiden ratkaisujen vaikutusta erilaisten eettisten näkökulmien mukaisesti.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- arvioida kestävään kehitykseen vaikuttavat tekijät työssään tai alallaan
- suunnitella kestävä kehityksen edistämiseen liittyviä toimintatapoja
- toimia kestävä kehityksen edistäjänä työssään tai alallaan
- arvioida kestävä kehityksen edistämisen onnistumista työssään tai alallaan.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija arvioi kestävään kehitykseen vaikuttavat tekijät työssään tai alallaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy työpaikan tai alan toimintaan siten, että osaa arvioida sitä kestävä kehityksen jostakin näkökulmasta (ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen tai kulttuurinen) työyhteisön jäsenten kanssa yhdessä • arvioi keskeiset työpaikan tai alan kestävään kehitykseen vaikuttavat tekijät ohjeiden mukaisesti • valitsee yhdessä työyhteisön jäsenten kanssa, mitä kestävä kehityksen näkökulmaa erityisesti tulisi kehittää
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy työpaikan tai alan toimintaan siten, että osaa arvioida sitä kestävä kehityksen eri näkökulmista (ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen) itsenäisesti

	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi keskeiset työpaikan tai alan kestäväan kehitykseen vaikuttavat tekijät • valitsee, mitä kestäväan kehityksen näkökulmaa erityisesti tulisi kehittää tehden joitakin aloitteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy työpaikan tai alan toimintaan siten, että osaa arvioida sitä kestäväan kehityksen eri näkökulmista (ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen) kattavasti • arvioi työpaikan tai alan kestäväan kehityksen vaikuttavat tekijät kokonaisvaltaisesti • valitsee, mitä kestäväan kehityksen näkökulmaa erityisesti tulisi kehittää perustellen ratkaisunsa ja tehden tarvittavia aloitteita.

Opiskelija suunnittelee kestäväan kehityksen edistämiseen liittyviä toimintatapoja.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • määrittelee tavoitteet kestäväan kehityksen edistämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen yhteistyössä työyhteisön jäsenten kanssa • valitsee kestäväan kehitystä edistävät keinot ja toimintatavat ohjeiden mukaisesti • aikatauluttaa tehtävät ja määrittää resurssit yhteistyössä muiden kanssa • osallistuu tarvittavan yhteistyön määrittämiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • määrittelee tavoitteet kestäväan kehityksen edistämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen itsenäisesti • valitsee kestäväan kehitystä edistävät keinot ja toimintatavat • aikatauluttaa tehtävät ja määrittää resurssit • suunnittelee tarvittavan yhteistyön
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • määrittelee selkeät ja konkreettiset tavoitteet kestäväan kehityksen edistämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen • valitsee kestäväan kehitystä edistävät keinot ja toimintatavat realistisesti • aikatauluttaa tehtävät ja määrittää resurssit realistisesti • suunnittelee yhteistyön muodot ja osallistamistavat.

Opiskelija toimii kestäväan kehityksen edistäjänä työssään tai alallaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • toteuttaa suunnitelmaa työyhteisön jäsenten kanssa • toimii itse kestäväan kehityksen periaatteita noudattaen • osallistuu yhteistyöhön muiden kanssa pyrkien muiden motivoimiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toteuttaa suunnitelmaa • toimii itse kestäväan kehityksen periaatteita noudattaen välittäen muille tietoa toimintatapojen muutostarpeista • kannustaa ja motivoi muita osallistumaan ennalta määritellyllä menetelmällä
Hyvä H4	

Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toteuttaa suunnitelmaa tehden siihen tarvittavat muutokset tilanteen edellyttäessä • toimii itse kestävän kehityksen periaatteita noudattaen, välittää muille tietoa toimintatapojen muutostarpeista ja esittää aktiivisesti muutosehdotuksia • kannustaa ja motivoi muita osallistumaan tilanteeseen sopivia menetelmiä käyttäen.
---------------	--

Opiskelija arvioi kestävän kehityksen edistämisen onnistumista työssään tai alallaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi, miten toimintatavat tai tuotokset ovat muuttuneet prosessin aikana käyttäen apuna tarvittavaa tukea • esittää kehittämistarpeita ja jatkosuunnitelman kestävän kehityksen edistämiseksi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi, miten toimintatavat tai tuotokset ovat muuttuneet prosessin aikana, ja vertaa niitä entiseen • esittää selkeät kehittämistarpeet ja jatkosuunnitelman kestävän kehityksen edistämiseksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi, miten toimintatavat tai tuotokset ovat muuttuneet prosessin aikana, ja vertaa niitä entiseen ja arvioi prosessin onnistumista • esittää selkeät ja kehittämistarpeet ja perustellun jatkosuunnitelman kestävän kehityksen edistämiseksi.

3. Arviointiasteikko

T2 = Opiskelijan osaamisen taso ylittää selkeästi T1-tason, mutta ei yllä H3-tasolle.

H4 = Opiskelijan osaamisen taso ylittää selkeästi H3-tason, mutta ei yllä K5-tasolle.